Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Tjaša Štesl

Matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, in njihova starševska vloga

Diplomsko delo

Ljubljana, 2018

Univerza v Ljubljani

Fakulteta za socialno delo

Tjaša Štesl

Matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, in njihova starševska vloga

Diplomsko delo

Mentor: red. prof. dr. Dragan Petrovec

Somentorica: as. dr. Klavdija Kustec

Ljubljana, 2018

Hvala.

Mentorju in somentorici za vso strokovno podporo.

Družini in prijateljem, ki so me v času študija spodbujali in verjeli vame.

Vodstvu zapora Ig za pomoč pri izvedbi raziskave.

In seveda ženskam, ki so bile pripravljene deliti delček svojega življenja.

»Ohraniti moramo vztrajnost in še zlasti zaupanje vase. Verjeti moramo, da smo za nekaj nadarjeni in to uresničiti za vsako ceno.«

Marie Curie

Povzetek: Matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, in njihova starševska vloga

Kriminaliteta je sestavni del našega življenja. Vsak dan lahko beremo ali poslušamo o kriminalnih dejanjih, ki se dogajajo tako pri nas kot po svetu. Čeprav so storilci kaznivih dejanj pretežno še vedno moški, je mogoče opaziti vedno večji porast ženske kriminalitete. Ženske so v večini primerov obsojene za manjša kazniva dejanja, le ena četrtina jih je obsojena zaradi kaznivega dejanja z elementi nasilja. Materinstvo med zapornicami je zelo pogost pojav, vendar premalo raziskan, saj zapori še vedno delujejo po načelih moškega sveta, in je zato ženska populacija pogosto zapostavljena, njihov položaj pa je še toliko bolj težaven, če so matere. Zanje je izkušnja zapora še toliko bolj posebna, njihova doživetja in občutki pa ostajajo nevidni. Slovenska zakonodaja posebej ne opredeljuje položaja žensk, ki so matere, prav tako ne opredeljuje konkretnih pogojev, ki jih mora obsojenka izpolnjevati za to, da lahko biva skupaj z otrokom. Tudi pritisk družbe na obsojenke, ki so matere, je večji, saj se pričakuje, da bodo tudi v zaporu »dobre matere«. Tako morajo usklajevati dve na videz nezdružljivi stvari, zapor in družino.

V svoji raziskavi se osredotočam na to, kako matere, ki so na prestajanju kazni zapora, doživljajo ločenost od otrok, koliko so vključene v vzgojo otrok, kako potekajo stiki, kako njihov položaj vpliva na celotno družino ter kakšne poglede nanje ima družba. Prav tako sem raziskala, kakšne pomoči prejemajo med prestajanjem zaporne kazni in kako se z vsemi temi dejavniki spopadajo. Za metodo raziskovanja sem uporabila spraševanje, in sicer individualno nevodeno anketo. Anketa je bila prostovoljna, v njej pa je sodelovalo 37 zapornic.

Zapor kot totalna institucija zagotovo potrebuje spremembe in tako so lahko rezultati moje raziskave v pomoč pri oblikovanju ustreznih programov pomoči, ki bi bili koristni tako obsojenkam kot tudi njihovim družinam.

Ključne besede: zapor, materinstvo, kriminaliteta, ženska

Abstract: The Parental Role of Mothers Who are in Prisons

Criminality is an integral part of our lives. Every day one can read or hear about criminal acts happening in domestic environment as well as around the world. Taking into account that men are more likely to commit criminal activities, the number of women involved into criminality is growing increasingly. Women are mostly convicted for minor offences; only a quarter of them are convicted for criminal acts including elements of violence. Although motherhood is a very common phenomenon among female prisoners, it is still not investigated enough since prisons still operate based on the principles of men's world, resulting in marginalization of female population, moreover, their position becomes even more difficult if they are mothers. To them, experiencing imprisonment is even more extraordinary, whereas their emotions and experiences remain invisible. Slovene legislation does not specifically define the position of mothers in prisons, nor does stipulate concrete conditions under which a prisoner can reside together with her child. Society pressure on mothers in prisons is larger, considering the fact that it is expected for women to be “good mothers” in prisons as well. Thus, they have to harmonize two apparently incompatible things – the prison and the family.

This research focuses on how mothers in prisons experience separation from their children, to what extent they are included into upbringing of their children, in what ways they interact with their children, how their position affect the whole family, as well as how society perceives them. I have also researched what kind of help mothers receive during their imprisonment and how they face all these factors. For my research I used the method of a personal interview. Cooperation in this interview was voluntary and it included 37 female prisoners.

Prison as a total institution definitely requires some changes, thus the results of my research can be helpful in designing of relevant help programmes, in order to benefit the prisoners as well as their families.

Key words: prison, motherhood, criminality, woman

Kazalo vsebine

1. Uvod 1
2. Teoretski del 2
   2.1 Značilnosti ženske kriminalitete 2
   2.2 Zapor kot praksa kaznovanja in nadzorovanja 4
      2.2.1 Kaznovanje 4
   2.3 Razlika med moško in žensko kriminaliteto 7
   2.4 Kazni za ženske storilke kaznivih dejanj v Sloveniji in po svetu 11
   2.5 Povratništvo pri ženskah v Sloveniji 12
   2.6 Organizacija ženskega zapora v Sloveniji 13
      2.6.1 Režimi prestajanja zaporne kazni 14
      2.6.2 Kapaciteta zapora Ig 15
      2.6.3 Starostna struktura 15
   2.7 Materinstvo in zapor 16
      2.7.1 Ideologija ženskosti in materinstva 18
      2.7.2 Materinstvo med prestajanjem zaporne kazni 20
      2.7.3 Stiki z otrokom 21
      2.7.4 Nosečnost in rojstvo otroka med prestajanjem zaporne kazni 22
      2.7.5 Vpliv zapora na otroka 24
   2.8 Partnerske zveze med prestajanjem zaporne kazni 25
      2.8.1 Tri komponente ljubezni 25
      2.8.2 Vplivi na partnerski odnos 27
   2.9 Odnos družbe 28
   2.10 Pomoč in programi, v katere so vključene obsojenke 30
3. Empirični del 36
   3.1 Vrsta raziskave, raziskovalna vprašanja s hipotezami 36
   3.2 Spremenljivke, indikatorji in vrednosti 37
   3.3 Merski instrumenti in viri podatkov 38
   3.4 Populacija in vzorec 38
   3.5 Zbiranje podatkov 38
   3.6 Obdelava in analiza podatkov 39
4. Rezultati 40
5. Razprava 45
6. Sklepi 49
7. Predlogi 51
8. Uporabljena literatura 53
9. Priloge 61

9.1 Anketni vprašalnik 61
9.2 Analiza anket 67

Kazalo tabel

Tabela 2.1. Ženska kriminaliteta med letoma 2007 in 2017 2
Tabela 2.2. Kazniva dejanja po spolu za leto 2014 8
Tabela 2.3. Kazniva dejanja po spolu za leto 2015 9
Tabela 2.4. Kazniva dejanja po spolu za leto 2016 9
Tabela 2.5. Kazniva dejanja po spolu za leto 2017 10
Tabela 2.6. Dolžina zaporne kazni pri ženskah med letoma 2010 in 2017..... 11
Tabela 2.7. Razmerje med obsojenkami, ki so kaznovane prvič in povratnicami . 13
Tabela 2.8. Kapaciteta zapora Ig med letoma 2007 in 2017 15
Tabela 2.9. Starostna struktura obsojenk za leto 2014 15
Tabela 2.10. Starostna struktura obsojenk za leto 2015 16
Tabela 2.11. Starostna struktura obsojenk za leto 2016 16
Tabela 2.12. Starostna struktura obsojenk za leto 2017 16
Tabela 2.13. Vpliv prestajanja kazni zapora na otrok (Roguski in Chauvel, 2009) 24
Tabela 2.14. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2014 33
Tabela 2.15. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2015 33
Tabela 2.16. Vključenost obsojen v izobraževalne programe v letu 2016 34
Tabela 2.17. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2017 34
Tabela 3.1. Spremenljivke, indikatorji in vrednosti..... 38

Kazalo grafov

Graf 2.1. Povprečno število zapornic med letoma 2007 in 2017 2
Graf 2.2. Razmerje med prvič kaznovanimi in povratnicami..... 13

Kazalo slik

Slika 2.1. Zavod za prestajanje kazni zapora Ig (vir: Ministrstvo za pravosodje, 2018) 14

Kazalo shem

Shema 2.1. Struktura kaznivih dejanj pri ženskah..... 3
Shema 2.2. Tri komponente ljubezni 26

1. Uvod

Gersham M. Sykes je v svojem delu Society of Captives (Družba zaprtih) zapisal, da zapor ni samo nekaj celic, sten, rešetk in ključavnic, temveč je veliko več (Sykes, 2007). Zapor obsojenkam ne vzame samo svobode, temveč tudi njihovo identiteto, prav tako pa močno vpliva na družino in družinsko življenje. Posega v mnogo spektrov človeškega življenja, najmočneje pa prav na področje družine. Namen moje diplomske naloge je raziskati, kako se počutijo matere, ki so ločene od otrok zaradi prestajanja zaporne kazni. Zanima me, kako to vpliva nanje in kako se s tem soočajo. Zaporna kazen je že sama po sebi velika preizkušnja za vsakega človeka, še toliko bolj pa za nekoga, ki ima družino in otroke. Zdi se mi, da o tej temi še ni veliko raziskanega, saj v družbi ženske in kriminologija nekako še vedno ne spadajo skupaj. Velja prepričanje, da ženske niso zmožne kriminalnih dejanj, še manj pa, če so to matere. Za matere velja, da so prijazne, sočutne, skratka ne ustrezajo nekomu, ki bi zagrešil kakšno dejanje, zaradi katerega bi prestajal zaporno kazen. Čeprav so ženske ločene od svojih otrok, je pomembno, da imajo z njimi stike, da z njimi razvijejo nek odnos, saj bodo nekega dne ponovno na prostosti in se bodo morale znajti v odnosu s svojimi otroki. Zaradi tega se mi zdi pomembno, da se jih opolnomoči in sliši tudi njihov glas, ki je pogosto preslišan. V Sloveniji vpliv zaporne kazni na ženske, ki so matere, še ni znan. Sunny Jacobs je v svoji avtobiografiji z naslovom Ukradeni čas (2008, str. 628) zapisala: *»Leta 1976, ko sem prišla v zapor, sem bila mlada mati, hči in žena. Ko sem prišla iz njega, leta 1992, sem bila babica, sirota in vdova.«*

Medtem ko morajo zadovoljiti pritiske družbe, pa se same pri sebi soočajo s svojimi notranjimi boji (občutki krivde, sramu, izguba stika z otroki, strah, ali bodo obdržale odnos z otroki).V središču vseh izgub pa je prav izguba oziroma ponovno definiranje njihove vloge matere. Nekaterim zapor pomeni možnost za nov začetek, medtem ko drugim predstavlja veliko izgubo in odtujitev od življenja zunaj njega (Benedict, 2009).

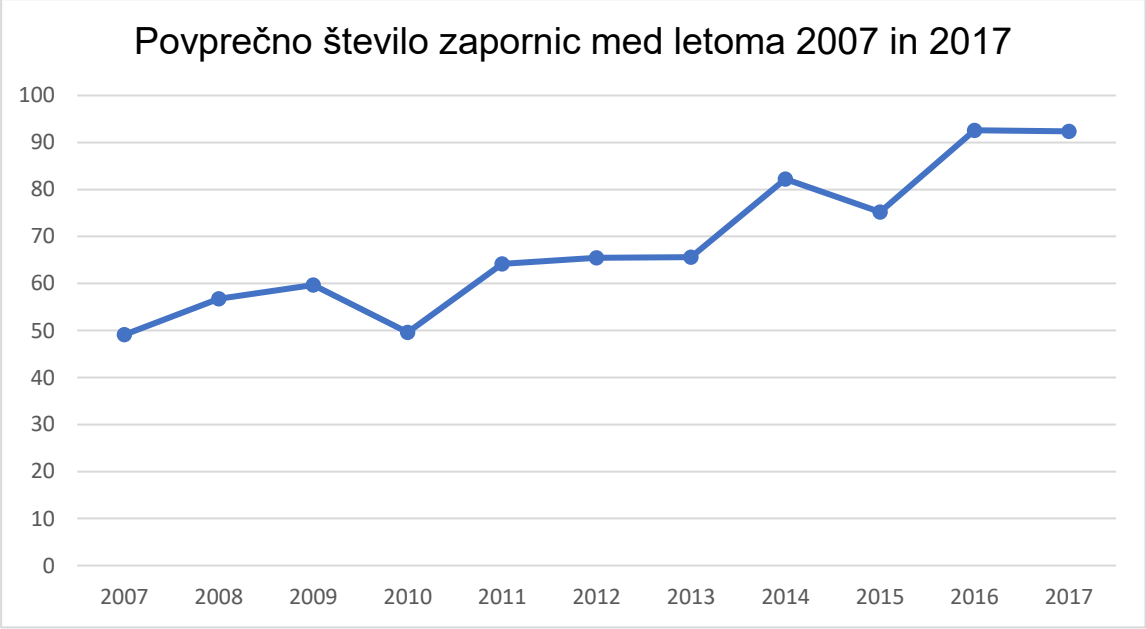
2. Teoretski del

2.1 Značilnosti ženske kriminalitete

Število kaznivih dejanj po svetu narašča in s tem narašča tudi kriminaliteta žensk, zato je popolnoma upravičeno pričakovati, da bo vedno bolj naraščala tudi v Sloveniji. Na podlagi preučitve letnih poročil (od leta 2007 do 2017) Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij sem v spodnji tabeli prikazala, kako se je povečala ženska kriminaliteta v Sloveniji med letoma 2007 in 2017 (Ministrstvo za pravosodje, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Leto	Stanje 1. 1.	Sprejeti	Odpuščeni	Stanje 31. 12.	Skupaj	Povprečno število
2007	44	109	85	50	153	49,1
2008	50	151	133	68	201	56,73
2009	68	122	142	46	190	59,7
2010	46	149	133	62	195	49,6
2011	62	206	203	64	268	64,2
2012	64	207	211	62	271	64,5
2013	62	173	161	74	235	65,6
2014	74	197	195	74	271	82,2
2015	74	147	143	78	221	75,2
2016	78	177	150	105	255	92,6
2017	105	152	178	77	257	92,4

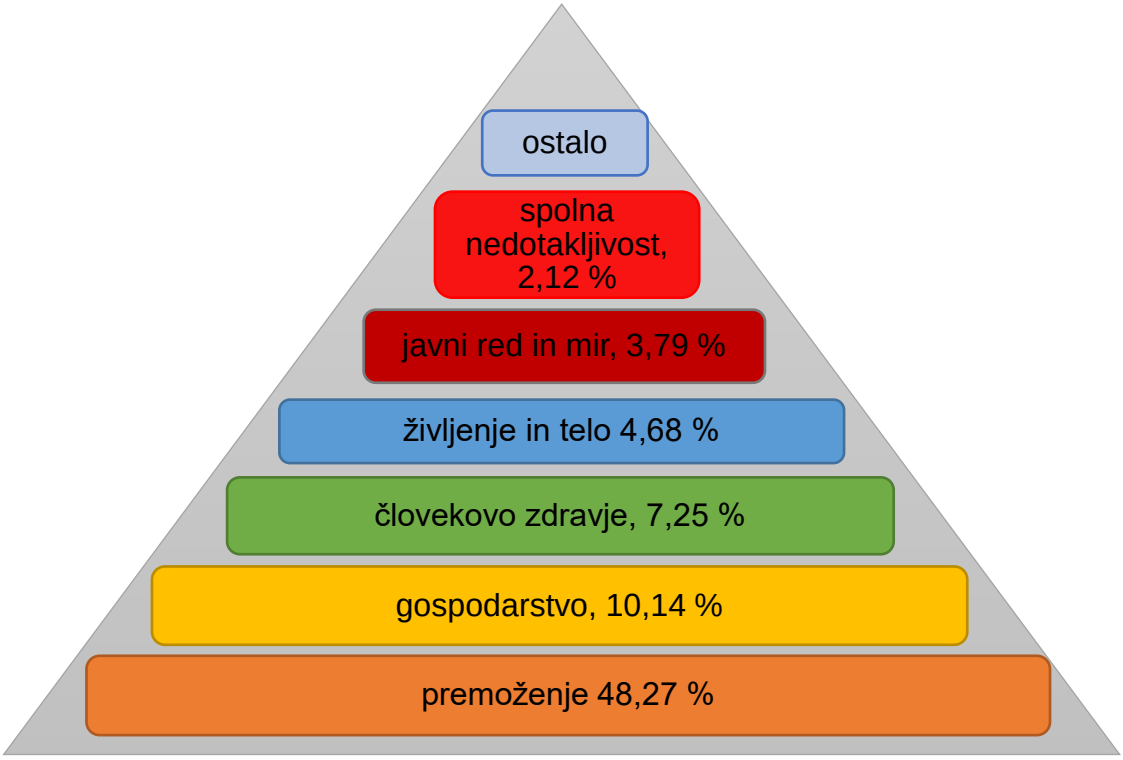
Tabela 2.1. Ženska kriminaliteta med letoma 2007 in 2017

Graf 2.1. Povprečno število zapornic med letoma 2007 in 2017

Eden izmed prvih teoretikov, ki je proučeval žensko kriminaliteto, je bil Cesare Lombroso. Napisal je knjigo z naslovom Ženske, storilke kaznivega dejanja, ki je izšla leta 1893. Z merjenjem človekovega telesa je proučeval značilnosti ter nepravilnosti pri ženskih storilkah kaznivih dejanj (Lombroso in Ferrero, 1895). V 21. stoletju se poskuša dokazati enakost med žensko in moško kriminaliteto in tako se raziskovanje ženske kot storilke kaznivega dejanja nadaljuje. Sheehan, McIvor, in Trotter (2007) menijo, da bi bilo boljše, če bi ženske, ki so storilke kaznivih dejanj, z zaporno kaznijo kaznovali samo v skrajni sili. Pravijo, da bi jih bilo potrebno pogosteje vključevati v preventivne ali rehabilitacijske programe. Statistike kažejo, da so ženske v veliki večini obsojene zaradi premoženjskih kaznivih dejanj. Le slabo četrtino predstavljajo kazniva dejanja z elementi nasilja. Pri velikem številu obsojenk ni varnostnih zadržkov, zaradi česar bi lahko zaporno kazen brez težav nadomestile alternativne kazenske sankcije (Vrhar, 2016).

Tudi statistike v Sloveniji kažejo, da je le majhen del žensk obsojenih zaradi kaznivih dejanj z elementi nasilja. Na podlagi preučitve letnih poročil (od leta 2014 do 2017) je struktura Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (Ministrstvo za pravosodje, 2014, 2015, 2016, 2017) po kaznivem dejanju sledeča:

Shema 2.1. Struktura kaznivih dejanj pri ženskah

Iz tega je razvidno, da je skoraj polovica vseh kaznivih dejanj storjena zoper premoženje (48,27 %), sledijo kazniva dejanja zoper gospodarstvo (10,14 %) ter človekovo zdravje (7,25 %). Le majhen del žensk je obsojen zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo (4,68 %), javni red in mir (3,79 %) ter spolno nedotakljivost (2,12 %).

2.2 Zapor kot praksa kaznovanja in nadzorovanja

2.2.1 Kaznovanje

Po nazorih zgodnje novoveške tradicionalne družbe je vsak zločin izhajal iz brezna človeške hudobije. Z deliktom je bil prekršen obstoječi družbeni red in posledično je bila s tem zasmehovana oblast. Vsak zločin je bil enakovreden kršitvi božjih zapovedi in to kršitev so morali maščevati s kaznijo. Od Boga postavljeni nosilci oblasti so tako imeli dolžnost, da so kaznovali (Studen, 2004).

Tudi predmoderni tradicionalni kaznovalni sistem je zaznamovalo okrutno nasilje nad človeškim telesom. Takrat so bile telesne kazni praktično edina oblika kaznovanja in niso imele nobene alternative. Pogosto se je izvajalo javno kaznovanje, ki je bilo v strašilni pouk – potencialne storilce in storilke naj bi odvračal od kaznivih dejanj, hkrati pa naj bi ponovno vzpostavil ranjeni družbeni red. Za javnost so bile najbolj zanimive smrtne kazni in kazni sekanja udov. Nobena druga izvršitev kazni naj ne bi bila tako podrobno tematizirana kot javna usmrtitev. Pogosto se je kaznovala tudi čast, čeprav so se zatekali k telesnim kaznim, relativno redko pa so komu odvzeli prostost ali pa mu dali denarno kazen (Studen, 2004).

V celotni drugi polovici 18. stoletja lahko naletimo na ugovore zoper mučenje. Državni zvezni urad je leta 1789 povzel splošno stališče pritožbenih zvezkov v zvezi z mučenji, ki je zahtevalo, naj bodo kazni zmerne in v razmerju s prestopki, smrtna kazen pa naj bi se prisodila samo morilcem, ki so jih spoznali za krive. Prav tako se je zahtevalo popolno opustitev mučenja. Mučenja kmalu več niso tolerirali, javnosti je vzbujalo odpor (Foucault, 2004).

Trpinčena in ožigosana telesa, ki so bila središče kaznovalnih praks, so se umaknila inženiringu duha in duše (Ivačič, 2016). Kazen več ni bila osredotočena na mučenje kot tehniko trpljenja, ampak je bil glavni namen izguba kakšne pravice

ali dobrine. Kazen, kot je prisilno delo ali celo zapor, ni bila nikoli brez določenega kaznovalnega dodatka, ki je zadeval telo: omejitev pri hrani, udarci, spolno prikrajšanje (Foucault, 2004).
»Za pokoro, ki je razsajala po telesu, je morala priti kazen, ki učinkuje v globino, na srce, na misel, na voljo, na dispozicije« (Foucault, 2004, str. 24).

Kolikor bolj je družba protislovna, toliko tanjši je rob, ki loči relativno neopazno kaznovalno politiko od kaznovanja povzdignjenega na raven obredov. Čeprav kazni danes več ne izvajajo v javnosti, se še vedno giblje v okvirih obrednosti (Petrovec, 1998).
»Vse oblike preganjanja, ki jih skozi človeštvo uprizarjamo iz roda v rod, so v bistvu spopadi zaradi vrednot« (Petrovec, 1998, str. 215).
Foucault (v Salecl, 2010), izpelje tezo, da je za sodobno sodno prakso zločinec bolj pomemben od zločina samega in zato sodišče sploh ne more več delovati brez preiskovanja osebnosti, izpovedi in razlage zločina. Sodišče zato od obsojenca zahteva, da pove svojo resnico in šele potem bo lahko izbralo primerno kazen. Zločinec je tako postal nek objekt, ki ga je potrebno kategorizirati.

Zapor kot totalna institucija
»Totalna ustanova je mesto bivanja in dela, kjer je veliko število posameznikov v podobnih razmerah, odrezanih od širše družbe za precejšnjo obdobje, in kjer življenje poteka na zaprt, formalno administrativen način« (Goffman, 1991, str. 41).
Goffman trdi, da so totalne institucije neke vrste inkubatorji za spreminjanje posameznikov. Meni, da so totalne institucije zapori, sirotišnice, vojašnice, taborišča, samostani pa tudi šole, vendar je zapor najbolj značilen primer totalne institucije (Goffman, 1991). Foucault pravi, da so ti prostori, kjer se krojijo podrejena, disciplinirana telesa, ki bodo postala družbeno zaželena šele, ko bodo produktivna in podjarmljena (Foucault, 2004).

Zapor je institucija, ki pomeni najhujšo obliko kaznovanja. Oseba pri tem izgubi največjo vrednoto, svojo svobodo. Oseba, ki ji je odvzeta prostost, se znajde v čisto novem svetu, z novimi ljudmi, ki jih ne pozna, prav tako pa si jih ne more sama izbrati. Prav tako se v zaporu znajdejo ljudje različnih starosti, religij, razlikujejo pa se tudi po storjenem kaznivem dejanju (Cafuta, 2011). Zapor je

prostor, v katerem intenzivno spregovori ideologija kaznovanja in disciplinskega nadzora. Kot represivni in tudi ideološki aparat države že po svoji definiciji ne more biti human (Ivačič, 2016).

Na nek način lahko ima zapor tudi funkcijo zaščite družbe pred storilci kaznivih dejanj. Z zaprtjem se zločincu fizično prepreči vstop v družbo in posledično se družba počuti varneje (Petrovec, 1986).

Pred razvojem samostojnih ženskih institucij za prestajanje kazni zapora so bile ženske nastanjene v ločeni enoti znotraj moškega zapora. Tam so bili pogoji za ženske neznosni, zelo pogosto se je uporabljala tudi samica. Zaznanih je bilo veliko primerov fizičnih in spolnih zlorabe s stani obsojencev in tudi paznikov (Freedman, 1981). V državnem zaporu Auburn v New Yorku so bile ženske nastanjene v podstrešnem prostoru in brez nadzora. Moški obsojenci so bili zadolženi za to, da jim dostavijo hrano, vendar so se pogosto tam zadržali veliko dlje, kot je bilo potrebno. O tem pričajo tudi številne nosečnosti v času prestajanja kazni. Do sprememb je začelo prihajati šele leta 1825, ko je paznik do smrti pretepel nosečo obsojenko Rachel Welch. Zaradi tega je prišlo do velikih sprememb na področju nastanitve žensk. Leta 1839 so odprli prvi objekt za ženske Mount Pleasant Prison Annex, ki ji bil lociran na območju moškega zapora Sing. Kljub temu, da so tam delale ženske paznice, so bili glavni nadzorniki zapora še vedno moški, ki pa so imeli zelo malo razumevanja do ženske kriminalitete. Čeprav je bil namen ločenega zapora ravno to, da se odpravi zloraba žensk, so te še naprej doživljale telesno kaznovanje in spolno zlorabo s strani moških paznikov (Mallicoat, 2011, str. 461–463). Slabi pogoji za ženske obsojenke so spodbudili reformiste v Angliji in ZDA k sodelovanju v smeri izboljšanja pogojev zaprtih žensk. Ena izmed najpomembnejših oseb v tej kampanji v Združenem kraljestvu je bila Elizabeth Fry. Njeno delo je služilo kot inspiracija za ameriško reformno gibanje. Elizabeth Fry je menila, da je bilo ženske mogoče reformirati in da je dolžnost žensk v skupnosti, da jim pomagajo. Njena prizadevanja so pripeljala do mnogo sprememb glede prestajanja kazni zapora za ženske, vključno z razvojem ločenih institucij za ženske (Freedman, 1981).

Zapori so bili nekoč predvsem simbol telesne bolečine in strahu. Namenjeni so bili predvsem čakanju na sodbo ali izvršitev telesne kazni. Danes so prostori izoliranosti. Kazen naj bi dosegla svoj družbeni cilj, ko se obsojenec po prestani kazni vrne in vključi v družbo (Ivačič, 2016).

Foucault je pokazal, da je razsvetljenska ideologija prinesla nov način kaznovanja. Kaznovalo se ni več telesa, temveč dušo. V srednjem veku je bilo kaznovanje vezano predvsem na telo, saj naj bi telesna kazen predstavljala povračilo za storjen zločin, namen razsvetljenstva pa je bil discipliniranje posameznikove osebnosti (Foucault, 2004).

Kritika zapora in njegovih metod se je pojavila že med letoma 1820 in 1845 in skoraj brez spremembe drži še danes:

- Število, oblika in velikost zaporov ne zmanjšajo ravni kriminala ali števila zločincev.
- Visok odstotek zapornikov je povratnikov, saj je to pogojeno z načinom življenja, ki ga morajo živeti med zaporno kaznijo.
- Občutek krivice, ki ga doživlja zapornik, je lahko eden izmed razlogov, da postane njegov značaj neukrotljiv.
- Organizirana hierarhija in z njo povezana solidarnost, ki se med zaporniki oblikuje v zaporu, se prenašata tudi na prostost in ohranjata njihove neformalne mreže tudi po prestani kazni.
- S potiskanjem zapornikove družine in otrok v bedo, zapor posredno pomaga ustvarjati nove prestopnike (Ivačič, 2016, str. 16–17).

Odvzem svobode pri staršu pomeni izgubo ene izmed osrednjih vlog v njegovem življenju. Ravno zato sem se v svoji nalogi osredotočala na to, kako zapor vpliva na ženske, ki so matere, kako usklajujejo dve tako nezdružljivi stvari, kot sta družina in zapor.

2.3 Razlika med moško in žensko kriminaliteto

Razlike med spoloma v kriminaliteti so ena glavnih tem feministične kriminologije. Nesporno je, da ženske storijo manj kaznivih dejanj in da so kazniva dejanja žensk milejša (napadajo manj pomembne dobrine), prav tako pa je znano, da ženske lažje opustijo kaznivo ravnanje ter so redkeje udeležene v oblikah organiziranega

kriminala (Plesničar, 2012). Statistike v Sloveniji kažejo, da je bilo leta 2014 le 6,34 % žensk med obsojenci, leta 2015 6,29 %, leta 2016, 7,67 % in leta 2017 8,08 %. Iz tega je opazna porast, vendar pa veliko glavnino kaznivih dejanj še vseeno zagrešijo moški (Ministrstvo za pravosodje, 2014, 2015, 2016, 2017).
Razlika med spoloma je ena glavnih tem feministične kriminologije. Mnogo kriminologov in kriminologinj opozarjajo, da imajo na žensko kriminaliteto velik vpliv tudi druge spremenljivke, ki jih razlikujejo od moških storilcev: sociali status, predhodne zlorabe, odvisnosti, starševstvo (Kanduč in Šelih, 2007, str. 287–305). Tuje analize prav tako ugotavljajo, da je ženska kriminaliteta bistveno drugačna od moške. Tako je npr. med ženskimi zapornicami več takih, ki imajo težave z alkoholom, prepovedanimi drogami, težave psihološke narave, pogosto pa izhajajo iz okolja, v katerem so bile psihično in fizično zlorabljene. Najbolj se razlikujejo glede na dejanja, zaradi katerih so zaprte (Plesničar, 2012, str. 4).

Na podlagi preučitve letnih poročil Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (Ministrstvo za pravosodje, 2014, 2015, 2016, 2017) sem v spodnjih tabelah prikazala kazniva dejanja obsojencev po posameznih poglavjih kazenskega zakonika.

Kazniva dejanja (leto 2014)	Število			
	Stanje 1. 1.		Novo sprejeti	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Čast in dobro ime	1	0	0	0
Človečnost in mednarodno pravo	1	0	0	0
Človekove pravice in svoboščine	4	1	17	0
Človekovo zdravje	174	11	197	9
Delovno razmerje in splošna varnost	4	0	8	0
Denarna kazen – izvršba	0	0	38	0
Gospodarstvo	46	8	77	6
Javni red in mir	49	0	94	0
Pravni promet	3	0	11	1
Pravosodje	1	0	7	1
Premoženje	429	24	903	79
Splošna varnost	5	0	8	0
Spolna nedotakljivost	88	3	57	4
Ur. dolžnost in javna pooblastila	4	1	5	1
Varnost javnega prometa	18	2	28	1
Zakonsko zveza, družina in ml.	22	0	63	6
Življenje in telo	153	9	84	6
SKUPAJ	**1002**	**59**	**1597**	**114**

Tabela 2.2. Kazniva dejanja po spolu za leto 2014

Kazniva dejanja (leto 2015)	Število			
	Stanje 1. 1.		Novo sprejeti	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Čast in dobro ime	0	0	1	0
Človekove pravice in svoboščine	6	0	16	1
Človekovo zdravje	180	5	183	6
Delovno razmerje in splošna varnost	6	0	11	0
Denarna kazen – izvršba	0	0	28	0
Gospodarstvo	58	7	87	7
Javni red in mir	48	1	70	3
Okolje, prostor, naravne dobrine	0	0	2	0
Pravni promet	7	1	18	2
Pravosodje	3	0	6	0
Premoženje	491	36	896	72
Splošna varnost	6	0	2	0
Spolna nedotakljivost	94	4	54	3
Ur. dolžnost in javna pooblastila	5	1	6	0
Varnost javnega prometa	21	1	29	1
Zakonska zveza, družina in ml.	36	1	69	3
Življenje in telo	149	8	65	1
SKUPAJ	**1110**	**65**	**1543**	**99**

Tabela 2.3. Kazniva dejanja po spolu za leto 2015

Kazniva dejanja (leto 2016)	Število			
	Stanje 1. 1.		Novo sprejeti	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Čast in dobro ime	0	0	1	0
Človečnost in mednarodno pravo	0	0	2	1
Človekove pravice in svoboščine	5	1	18	1
Človekovo zdravje	151	5	124	11
Delovno razmerje in splošna varnost	6	0	12	2
Denarna kazen – izvršba	0	0	23	2
Gospodarstvo	69	6	70	5
Javni red in mir	33	2	80	7
Okolje, prostor, naravne dobrine	1	0	0	0
Pravni promet	8	2	8	1
Pravosodje	2	0	11	0
Premoženje	499	37	713	78
Splošna varnost	4	0	8	0
Spolna nedotakljivost	83	3	45	1
Ur. dolžnost in javna pooblastila	4	0	2	0
Varnost javnega prometa	21	1	20	0
Zakonska zveza, družina in ml.	33	2	57	2
Življenje in telo	132	6	53	4
Ostalo	5	0	37	9
SKUPAJ	**1056**	**65**	**1271**	**121**

Tabela 2.4. Kazniva dejanja po spolu za leto 2016

Kazniva dejanja (leto 2017)	Število			
	Stanje 1. 1.		Novo sprejeti	
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Človečnost in mednarodno pravo	2	1	2	0
Človekove pravice in svoboščine	6	1	12	2
Človekovo zdravje	142	12	115	6
Delovno razmerje in splošna varnost	4	0	5	1
Denarna kazen spremenjena v zapor	1	0	57	14
Gospodarstvo	63	7	71	6
Javni red in mir	37	4	75	4
Okolje, prostor, naravne dobrine	0	0	1	0
Pravni promet	7	1	10	2
Pravosodje	4	0	6	0
Premoženje	421	50	611	57
Splošna varnost	4	0	2	0
Spolna nedotakljivost	69	1	40	0
Ur. dolžnost in javna pooblastila	2	0	5	1
Varnost javnega prometa	21	1	12	2
Zakonska zveza, družina in ml.	25	2	57	4
Življenje in telo	118	8	59	0
SKUPAJ	**926**	**88**	**1140**	**99**

Tabela 2.5. Kazniva dejanja po spolu za leto 2017

Nedvomno je na svetu še vedno več neraziskane kriminalitete kot raziskane. Vendar pa je tudi med neraziskano kriminaliteto delež storilk praktično zanemarljiv. Otto Pollak (v Plesničar, 2012, str. 6), kriminolog v 50. letih prejšnjega stoletja, je menil, da so ženske bistveno »boljše« storilke kot moški, saj so veliko bolj sposobne skriti svoje zločine. Pravi, da so ženske bolj pretkane in zato pogosteje nastopajo pri načrtovanju zločinov in manj pogosto kot neposredne storilke. Zaradi svojih sposobnosti laganja se lažje izognejo kazenskopravnemu sistemu in zato niso del uradnih evidenc. Pollak je s svojim delom tudi »poznanstvenil« koncept kavalirstva. V skladu s tem konceptom so ženske, ki jih kazenskopravni sistem vseeno zajame, bistveno mileje obravnavane, saj jih moški uradniki (od policistov do sodnikov) želijo zaščiti pred strogo kaznijo, ki bi jim po zakonu pripadala. Pollakova osnovna teza je danes ovržena, vendar pa se je koncept kavalirstva vseeno usidral med splošno sprejeta dejstva in je veljaven še danes.

Za koncept kavalirstva pa je nujno, da v kazenskopravnem sistemu nastopa ženska, ki se jo zaznava kot izrazito nemočno, potrebno pomoči, nežno, krhko, torej tako, ki se sklada s pričakovanji, ki jih ima družba glede ženskega spola. Le v tem primeru lahko kavalirstvo zares deluje, saj se moški pojavi v vlogi rešitelja. Nekateri avtorji govorijo celo o tihem »spolnem sporazumu«, po katerem se

ženska strinja s tako strukturirano podobo o sebi v zameno za milejšo obravnavo (Plesničar, 2012).

2.4 Kazni za ženske storilke kaznivih dejanj v Sloveniji in po svetu

Statistike kažejo, da ženske dobijo milejše kazni za kazniva dejanja, vendar je pomembno poudariti, da v večini primerov storijo tudi milejša kazniva dejanja. Prav tako ženske sčasoma laže opustijo kazniva ravnanja in so bistveno redkeje udeležene v oblikah organiziranega kriminala (Heindensohn in Gelsthorpe, 2007).

Na podlagi preučitve letih poročil sem v spodnji tabeli prikazala kazni za ženske storilke kaznivih dejanj med letoma 2010 in 2017 (Ministrstvo za pravosodje, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Dolžina kazni	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Do 1 meseca	1; 1,15 %	2; 1,9 %	10; 8,4 %	9; 7,38 %	13; 7,51 %	3; 1,83 %	11; 5,91 %	14; 7,5 %
Od 1 do 3 mesecev	9; 10,3 %	8; 7,62 %	5; 4,2 %	6; 4,92%	10; 5,78 %	21; 12,8 %	18; 9,68 %	17; 9,09 %
Od 3 do 6 mesecev	7; 8,05 %	16; 15,2 %	17; 14,3 %	10; 8,2%	22; 12,7 %	24; 14,6 %	25; 13,4 %	22; 11,8 %
Od 6 mesecev do 1 leta	18; 20,7 %	20; 19,1 %	19; 16 %	24; 19,7%	27; 15,6 %	33; 20,1 %	29; 15,6 %	27; 14,4 %
Od 1 do 2 let	24; 27,6 %	29; 27,6 %	35; 29,4 %	33; 27,1%	37; 21,4 %	25; 15,2 %	39; 20,9 %	41; 21,9 %
Od 2 do 3 let	10; 11,5 %	12; 11,4 %	12; 10,1 %	13; 10,7%	20; 11,6 %	18; 10,9 %	19; 10,2 %	21; 11,2 %
Od 3 do 5 let	8; 9,2 %	8; 7,6 %	12; 10,1 %	18; 14,8%	25; 14,5 %	23; 14 %	23; 12,4 %	21; 11,2 %
Od 5 do 10 let	6; 6,9 %	7; 6,7 %	6; 5,04 %	7; 5,74%	14; 8,09 %	13; 7,93 %	18; 9,68 %	19; 10,2 %
Od 10 do 15 let	3; 3,45 %	2; 1,9 %	2; 1,68 %	1; 0,82%	4; 2,31 %	3; 1,83 %	3; 1,61 %	4; 2,14 %
Od 15 do 20 let	1; 1,15 %	1; 0,95 %	1; 0,84 %	1; 0,82%	1; 0,58 %	1; 0,61 %	1; 0,54 %	1; 0,53 %
Od 20 do 30 let	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %	0; 0%	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %
30 let	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %	0; 0%	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %	0; 0 %
SKUPAJ	**87**	**105**	**119**	**122**	**173**	**164**	**186**	**187**

Tabela 2.6. Dolžina zaporne kazni pri ženskah med letoma 2010 in 2017

Iz zgornje tabele je razvidno, da je najpogostejša kazen, na katero so obsojene ženske storilke kaznivih dejanj, od enega do dveh let. Veliko žensk je obsojenih

tudi na kazen, dolgo od šestih mesecev do enega leta. Od leta 2010 do 2017 nismo imeli obsojenke, ki bi prestajala kazen v dolžini več kot dvajset ali celo trideset let.

2.5 Povratništvo pri ženskah v Sloveniji

Povratništvo pomeni, da oseba, ki je bila že obsojena, ponovno stori kaznivo dejanje. Je oblika kriminalitete, ki predstavlja osebe, ki so že bile pravno kaznovane za kaznivo dejanje, vendar izrečena kazen nanje ni dala pozitivnega rezultata (Cafuta, 2011).

Poznamo več vrst povratnikov:

- profesionalni storilci kaznivih dejanj (osebe, ki to počnejo kot svoj poklic in so že bile večkrat obsojene);
- polprofesionalni storilci kaznivih dejanj (osebe, ki izvršujejo različna kazniva dejanja in so obsojene za krajši čas);
- situacijski povratniki (osebe, ki storijo kaznivo dejanje zaradi situacije, ki se jim ponudi, lahko zaradi osebnostne ali pa tudi materialne stiske) (Meško, 2006, str. 234).

Na povratništvo lahko vpliva več dejavnikov. Meško (2006, str. 234) navaja naslednje:

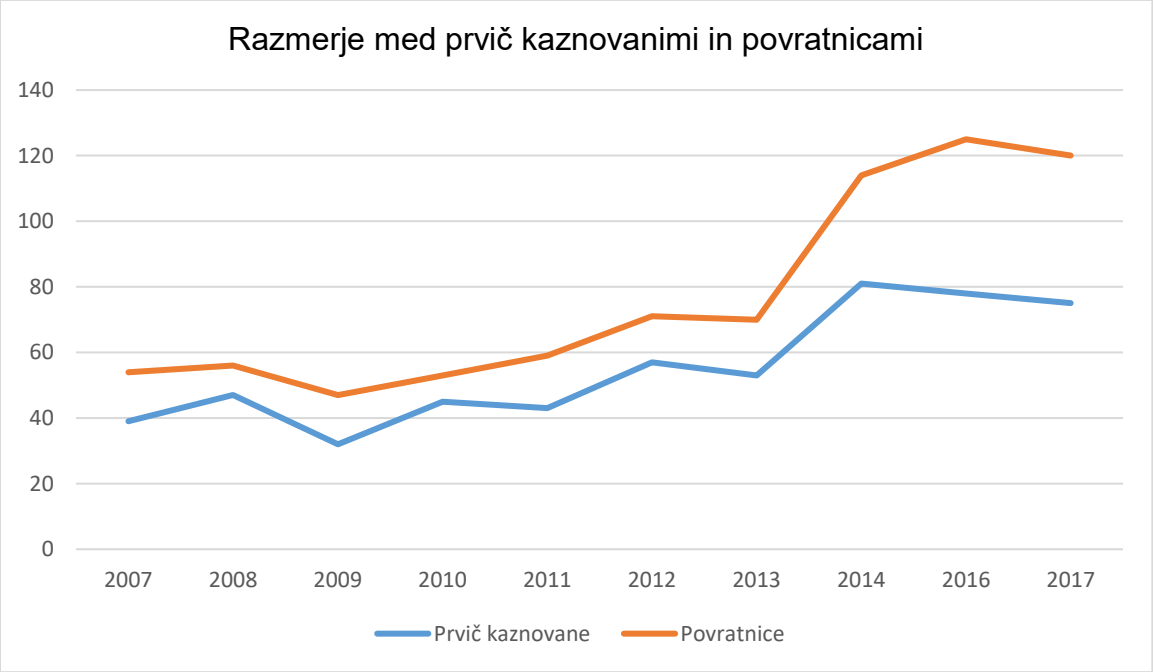
- psihološki dejavniki (nizko samovrednotenje, emocionalna nesposobnost, izključenost iz družbe),
- nezadovoljene emocionalne potrebe,
- neurejeni medsebojni odnosi,
- socialni in ekonomski dejavniki,
- poklicni in zaposlitveni dejavniki,
- kriminalna socializacija v zaporih (obsojene podpirajo samo deviantne skupine).

Na podlagi preučitve letnih poročil (od leta 2007 do 2017) sem v spodnji tabeli prikazala, koliko je povratnic ter kakšno je razmerje med obsojenkami, ki so kaznovane prvič, in med povratnicami. Podatka za leto 2015 nisem našla

(Ministrstvo za pravosodje, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Leto	Prvič kaznovane	Povratnice
2007	39	15
2008	47	9
2009	32	15
2010	45	8
2011	43	16
2012	57	14
2013	53	17
2014	81	33
2015	/	/
2016	78	47
2017	75	45

Tabela 2.7. Razmerje med obsojenkami, ki so kaznovane prvič, in povratnicami

Graf 2.2. Razmerje med prvič kaznovanimi in povratnicami

2.6 Organizacija ženskega zapora v Sloveniji

Zavod za prestajanje kazni zapora Ig je edini ženski zapor v Sloveniji. Deluje že od leta 1956. Spada v kategorijo centralnih zaporov v Sloveniji in deluje v okviru Ministrstva za pravosodje. V zavodu za prestajanju kazni zapora Ig se izvršujejo vse oblike kazenskih sankcij za ženske: kazen zapora, pripor in mladoletniški

zapor. Ženske so v ta zavod nameščene ne glede na dolžino zaporne kazni, starost ali območje države (Tadič, 2014).

Slika 2.1.Zavod za prestajanje kazni zapora Ig (vir: Ministrstvo za pravosodje,2018)

2.6.1 Režimi prestajanja zaporne kazni

Zavod za prestajanja kazni zapora Ig ima tri režime prestajanja zaporne kazni: zaprti oddelek, polodprti oddelek in odprti oddelek. Med seboj se ločijo predvsem po stopnji varovanja in omejevanja svobode gibanja. Ena bistvenih razlik med odprtim in zaprtim režimom je, da obsojenke, ki so na odprtem oddelku, lahko na podlagi določenih kriterijev koristijo proste izhode zunaj zavoda do petkrat mesečno, razlike pa so tudi v možnosti dela med prestajanjem kazni. Obsojenke na odprtem oddelku lahko ob določenih pogojih hodijo na delo zunaj zavoda, medtem ko tiste, ki so na zaprtem oddelku, praviloma delajo znotraj zavoda. Še ena pomembna razlika je v obiskih. Obiski za tiste, ki so na zaprtem oddelku, so praviloma v prostorih zavoda in potekajo z ali brez nadzora. Za tiste obsojenke, ki so na odprtem oddelku, so obiski lahko podaljšani za 5 ur ter lahko potekajo zunaj zavoda. Obsojenke na odprtem oddelku imajo možnost uporabe mobilnega telefona in interneta (Vujasinović, 2015).

2.6.2 Kapaciteta zapora Ig

V spodnji tabeli sem prikazala kapaciteto zapora Ig med letoma 2007 in 2017 (Ministrstvo za pravosodje, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017).

Leto	**Kapaciteta**
2007	79
2008	83
2009	83
2010	83
2011	83
2012	83
2013	86
2014	86
2015	86
2016	86
2017	103

Tabela 2.8. Kapaciteta zapora Ig med letoma 2007 in 2017

Kot je razvidno iz zgornje tabele, se kapaciteta v ženskem zaporu povečuje. Trenutno vanj lahko nastanimo 103 osebe, vendar načrtujejo kapaciteto povečati še za približno 140 oseb. Iz tega lahko razberemo tudi, da je zapor prepoln, saj je leta 2016 v Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig kazen prestajalo kar 105 žensk, čeprav je kapaciteta zapora bila 86 oseb.

2.6.3 Starostna struktura

Največ obsojenk je v starostni skupini od 27 do 39 let, nato sledita starostni skupini od 39 do 49 let ter od 49 do 59 let. V spodnjih tabelah sem prikazala starost obsojenk v letih 2014, 2015, 2016 in 2017 (Ministrstvo za pravosodje, 2014, 2015, 2016, 2017).

Starost obsojenk (leto 2014)	Število		**SKUPAJ**
	Stanje 1. 1.	Novo sprejete	
Od 18 do 23 let	2	7	**9**
Od 23 do 27 let	1	8	**9**
Od 27 do 39 let	16	39	**55**
Od 39 do 49 let	17	28	**45**
Od 49 do 59 let	13	22	**35**
Od 59 do 69 let	9	9	**18**
Več kot 69 let	1	1	**2**
SKUPAJ	**59**	**114**	**173**

Tabela 2.9. Starostna struktura obsojenk za leto 2014

Starost obsojenk (leto 2015)	Število		**SKUPAJ**
	Stanje 1. 1.	Novo sprejete	
Od 18 do 23 let	2	2	**4**
Od 23 do 27 let	4	14	**18**
Od 27 do 39 let	20	35	**55**
Od 39 do 49 let	14	29	**43**
Od 49 do 59 let	13	12	**25**
Od 59 do 69 let	10	6	**16**
Več kot 69 let	2	1	**3**
SKUPAJ	**65**	**99**	**164**

Tabela 2.10 Starostna struktura obsojenk za leto 2015

Starost obsojenk (leto 2016)	Število		**SKUPAJ**
	Stanje 1. 1.	Novo sprejete	
Od 18 do 23 let	2	1	**3**
Od 23 do 27 let	4	9	**13**
Od 27 do 39 let	22	47	**69**
Od 39 do 49 let	14	33	**47**
Od 49 do 59 let	13	17	**30**
Od 59 do 69 let	8	12	**20**
Več kot 69 let	2	2	**4**
SKUPAJ	**65**	**121**	**186**

Tabela 2.11. Starostna struktura obsojenk za leto 2016

Starost obsojenk (leto 2017)	Število		**SKUPAJ**
	Stanje 1. 1.	Novo sprejete	
Od 18 do 23 let	2	1	**3**
Od 23 do 27 let	4	4	**8**
Od 27 do 39 let	33	45	**78**
Od 39 do 49 let	19	24	**43**
Od 49 do 59 let	16	19	**35**
Od 59 do 69 let	10	4	**14**
Več kot 69 let	4	2	**6**
SKUPAJ	**88**	**99**	**187**

Tabela 2.12. Starostna struktura obsojenk za leto 2017

2.7 Materinstvo in zapor

Področje mater, ki so na prestajanju zaporne kazni, v slovenski zakonodaji opredeljujeta Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (2006) in Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (2016). Družbena pričakovanja glede materinstva so zelo visoka, matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, pa vse to doživljajo še bolj obremenilno (Švab, 2001). Medtem ko morajo zadovoljiti pričakovanja družbe

glede materinstva, se same pri sebi pogosto soočajo s stisko, ki je povezana z izgubo otroka, občutki krivde ter strahovi, ali bodo sposobne obdržati vlogo matere. Zapor posega na mnogo področij obsojenk (služba, kariera, družabno življenje, drugačen pogled družbe nanje), vendar pa najbolj poseže v področje družine. Zapornicam so stiki z otrokom zelo omejeni in tako pogosto postanejo izločene iz vzgoje ter vsakodnevnega življenja otrok (Benedict, 2009). Torej je za njih izkušnja zapora še toliko bolj posebna, saj sta pojma družina in zapor zelo nezdružljiva. Raziskava, ki sta jo izvedla Johnson in Waldfogel, kaže, da kar 75 % žensk pred odhodom v zapor živi z otroki. Ker je v zaporih ženska populacija pogosto nekoliko zapostavljena in pozabljena, je vsekakor vredno raziskati, kako ta izkušnja vpliva nanje (Johnson in Waldfogel, 2002). V raziskavi, ki sem jo izvedla sama, sem ugotovila, da je tudi v slovenskih zaporih več kot polovica obsojenk mater. Otroci zavzemajo osrednjo vlogo v njihovih življenjih tudi v času, ko so na prestajanju kazni zapora. Pogosto so jim neke vrste spodbuda in motivacija za drugačno življenje. Pogosto idealizirajo svoj odnos z otroki in imajo zelo visoka pričakovanja, kakšno bo njihovo družinsko življenje, ko enkrat pridejo na prostost (Stanton, 1980). Veliko raziskovalcev je ugotovilo, da imajo obiski otroka pozitiven vpliv tako na obsojenke kot tudi na otroke same. Redni obiski vzdržujejo in utrjujejo družinske vezi ter zmanjšujejo škodljive vplive ločenosti, prav tako pa pomagajo materam, da se lažje prilagodijo na življenje v zaporu (Berry in Einberger, 2003; Casey-Avedeco in Bakken, 2002). Veliko je pa tudi mater, ki ne želijo, da jih njihovi otroci vidijo v takem okolju, zaradi česar jih otroci nikoli ne obiščejo. Včasih pa ni samo odločitev mater tista, ki lahko vpliva na obiske otroka, temveč so pomembni tudi drugi dejavniki. Nekatere raziskave kažejo, da od 40 % do 71 % zapornic otroci nikoli ne obiščejo (Bloom in Steinhar, 1993; Hairston, 1991; Mumola, 2000). V raziskavi, ki jo je opravil Hairston (1991), kar 63 % zapornic ni želelo, da jih otroci obiskujejo v zaporu. V Sloveniji ni opravljenih raziskav na področju materinstva v zaporu. Poleg nekaj raziskav za potrebe diplomskih del je bilo narejenih nekaj manjših empiričnih orisov kaznovanih žensk. Dodge in Pogrebin (2001) sta v svoj raziskavi ugotovila, da je za zapornice ločitev od otrok najtežji vidik zaporne kazni.

Raziskave kažejo, da je na svetovni ravni večina obsojenk mater. V številkah:

- V največjem brazilskem zaporu je kar 87 % obsojenk mater.
- V Združenih državah Amerike je 80 % obsojenk mater, od tega imajo kar tri četrtine obsojenk otroke, ki so mlajši do 18 let.
- V Veliki Britaniji je 66 % obsojenk, ki so matere. Od tega jih ima 55 % vsaj enega otroka, mlajšega od 16 let. Od vseh obsojenk je 34 % mater samohranilk, še preden začnejo izvrševanje kazni zapora.
- V Armeniji in Gruziji zaporniško populacijo predstavlja 78 % mater. Maja 2013 je bilo v Gruziji kar 486 otrok in 221 otrok v Armeniji, katerih matere so bile na prestajanju zaporne kazni.
- V Ruski federaciji je 80 % obsojenih žensk, ki so matere.
- V Libanonu ima 49 % obsojenih žensk otroke, ki so stari manj kot 16 let, 13 % jih ima otroke, stare manj kot 10 let, in kar 19 % otroke, stare manj kot 5 let (Atabay, 2014, str. 18).

Murray (2007) pravi, da so otroci obsojenih žensk bolj ranljivi za različne vrste socialne izključenosti, kot so: obstoječa prikrajšanost, izguba materialnega in socialnega kapitala, stigmatizacija in slabi obeti za prihodnost.

2.7.1 Ideologija ženskosti in materinstva

Ideološka zasnova materinstva izhaja iz dualistične filozofske miselnosti (Ivačič, 2016). *»Materinska identiteta je ekskluzivistično vezana heteroseksualno zvezo, torej na dualizem moški – ženska.«* (Švab, 2001).

Materinstvo ni nekaj, kar bi bilo biološko pogojeno, ampak nekaj, kar je ustvarila družba. Na družbeno percepcijo ženstvenosti in tudi materinstva sta v zahodnih državah vplivali že grška filozofija in mitologija (Cranny-Francis, 2003). Aristotel in Platon sta moškost povezala z umom, ženskost pa s čustvi, telesnostjo in neracionalnostjo (Ivačič, 2016). Krščanstvo je to percepcijo utrdilo, ko je v 18. stoletju ženskost vezalo izključno na naravno in telesni spol, medtem ko sta bila razum in racionalnost poponoma moški domeni (Kačičnik, 2006).

Ann Oakley v knjigi Gospodinja (2001) piše o tem, da položaj ženske v družbi temelji na njenem materinstvu. Mit o materinstvu vsebuje tri splošno sprejete trditve – otrok potrebuje mater, mati potrebuje otroka in ženska mora biti mati.

Otrok potrebuje mater

Ta trditev je najbolj vplivna izmed vseh treh. Vsebuje tri domene, in sicer:

- otrok potrebuje svojo biološko mater,
- otrok potrebuje materino skrb bolj kakor skrb kogarkoli drugega,
- za otroka je potrebno skrbeti v kontekstu zgolj dveh oseb.

Nekateri psihologi zagovarjajo trditev, da sta pri materini skrbi bistveni toplina in ljubezen in čeprav ti dve stvari lahko da vsakdo, splošno mnenje ostaja enako – obstaja neka posebna vez, ki povezuje otroka z materjo in zgolj z materjo.

Veliko sedanjega zanimanja v povezavi z vedenjem mater so izzvale različne raziskave o otrocih v institucijah. Veliko je raziskav, kjer ugotavljajo številne škodljive učinke institucionalizacije in/ali otrokove ločitve od matere. Glavni sindromi, ki so jih opazili, so bili jok, zapiranje vase, pomanjkanje stikov z okolico, zavračanje igranja in otopelost. Vse te sindrome so pripisali zgubi materinske ljubezni (Oakley, 2001). Kasneje so raziskave še nekoliko razširili in začeli opazovati tudi otroke v bolnišnicah. Med otroci, katerih čustveni razvoj je zavrla institucija, in tistimi, ki v bolnišnici doživljajo hude travme, je velika razlika. Sindrom, ki ga kažejo institucionalizirani otroci, ni sindrom »prikrajšanosti za mater«. Otrok, ki pa v bolnišnici doživlja travme, je bil prej navajen na odvisnost od matere in tako mu materina odsotnost v okolju, ki je zanj tuje in pogosto tudi boleče, navdaja z grozo in strahom in temu lahko pravimo sindrom »prikrajšanosti za mater« (Oakley, 2001).

Mati potrebuje otroka

Čeprav ni nobenega biološko pogojenega gona, ki bi ženske gnal k rojevanju in skrbi za otroka, je »materinski gon« danes zelo priljubljen. Vez med materjo in otrokom ni biološko pogojena, ampak je čustvena. Nekateri biološko določeni mehanizmi v naravnih okoliščinah sicer krepijo vez med materjo in otrokom,

vendar je nikakor ne določajo. Željo po materinstvu vpelje kultura in ženska se skrbeti za otroka mora naučiti (Oakley, 2001).

Ženska mora biti mati

Poznamo tri temeljne elemente freudovske teorije:

- identifikacijo z materinsko vlogo kot bistvenim elementom ženske spolne vloge,
- klasifikacijo reproduktivnega vedenja (materinstva) zgolj kot ene veje psihoseksualnega vedenja (ženskost),
- posplošitev zanikanja penisa kot univerzalnega za vsako »normalno« žensko in potemtakem posplošitev želje in potrebe po materinstvu kot normalnega ženskega atributa.

Iz tega izhaja, da ženska, ki se odloči, da ne bo postala mati, ne more biti »feminilna«, saj z zavračanjem materinstva zavrača tudi svojo ženskost. Če ima ženska otroke in skrb zanje prenese na nekoga drugega, je to družbeno še vedno zelo nesprejemljivo, prinese ji družbeno neodobravanje, četudi preloži to skrb na očeta otrok (Oakley, 2001).

V vseh kulturah ne poudarjajo, da je materinstvo osnovno poslanstvo žensk. Vse ženske ne doživljajo iste socializacije spolne vloge enako kot v zahodni družbi. V marsikateri kulturi je starševstvo skupna zaposlitev tako moškega kot ženske. Pri nas že od otroštva deklice na nek način učijo materinstva. Punčka kot igrača je prvi simbol materinstva, ki ga naša kultura priznava kot igračo za deklice, vendar ne tudi za dečke.

Definicija materinstva, kot se uporablja v današnji družbi, je v evropskem prostoru relativno nova institucija. Skozi socialno-zgodovinsko perspektivo lahko opazimo, da pojem materinstva danes temelji predvsem na čustveni navezanosti in vključuje pozornost do skrbi, nege in vzgoje otrok (Švab, 2001, str. 98).

2.7.2 Materinstvo med prestajanjem zaporne kazni

Prestajanje zaporne kazni pri ženskah je tesno povezano s kulturnimi in družbenimi pričakovanji glede njihove vloge v družini, ki praviloma od ženske

pričakuje, da bo prevzela vlogo primarne vzgojiteljice in skrbnice otrok. Prav zaradi tega so v družbi bolj izpostavljene procesom stigmatiziranja in tudi po že prestani kazni morajo vložiti veliko več napora in truda, da svojo družbeno vlogo ponovno vzpostavijo (Vujasinović, 2015).

V raziskavi, ki sem jo izvedla, imajo obsojenke skupaj 92 otrok, od tega jih je kar 65 mlajših od 18 let. V Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig je več kot polovica vseh obsojenk mater.

Zavod za prestajanje kazni zapora Ig materam omogoča namenske izhode za primere, kot so obisk bolnega otroka v bolnišnici, obisk roditeljskega sestanka ali obisk govorilnih ur (Vujasinović, 2015).

Vrednote o materinstvu, družinskem življenju in vzgoji otrok so različne. V nekaterih zaporih imajo sistem naravnan tako, da je lahko mati z otrokom podnevi ni ponoči. Podnevi, ko obsojenka dela, je za otroka poskrbljeno v vrtcu, ki se nahaja znotraj ali zunaj zapora. Spet drugi zapori ne zagotavljajo ustreznega okolja za dojenčke in majhne otroke. Ne glede na urejenost zaporov in možnosti, ki jih ponujajo obsojenkam, pa je prisilna ločitev matere in dojenčka zelo nezaželena. V nekaterih državah imajo zasnovane programe, v katere se lahko vključijo obsojenke in so namenjeni tako njim samim kot tudi njihovim otrokom. Če se obsojenka želi vključiti v tak program, mora izpolnjevati določene pogoje: imeti mora status nenasilne storilke kaznivega dejanja ter biti brez zgodovine zlorab in zanemarjanja otrok. Cilj teh programov je varna navezanost obsojenke in otroka (Vrhar, 2016).

Teorija navezanosti govori, da je za zagotovitev zdravega socialnega in čustvenega razvoja otroka potrebno, da vzpostavi odnos z vsaj enim primarnim skrbnikom (Vrhar, 2016).

2.7.3 Stiki z otrokom

Izvrševanje stikov je za družino izrednega pomena, saj so stiki sami osnova za resocializacijo. Pomembno je, da se v času prestajanja kazni zapora stiki izvajajo čim pogosteje in v čim več oblikah (dopisovanje, telefoniranje, obiski). Stiki z zaprtimi starši se morajo krepiti, pomembno je, da otrok čim manj občuti odsotnost

zaprtega starša. Pri tem pa seveda ne smemo pozabiti na otrokovo počutje ob obiskih v zaporniškem okolju (Vujasinović, 2015).

Zavod za prestajanje kazni zapora je usmerjen v vzpostavljanje in navezovanje stikov z družinskim okoljem že od prvega dne nastopa kazni (Vujasinović, 2015).

71. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da je obsojencu potrebno omogočiti neomejeno dopisovanje z ožjimi družinskimi člani (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

Prav tako Zakon v 73. členu določa, da je obsojencu potrebno omogočiti, da ga vsaj dvakrat tedensko lahko obiščejo ožji družinski člani, rejnik ali skrbnik, z dovoljenjem zavoda pa ga lahko obiščejo tudi druge osebe. Obiska ni mogoče omejiti na manj kot eno uro (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

Prav tako so obsojencem dovoljeni telefonski klici. V zavodu za prestajanje kazni zapora Ig lahko zapornice opravijo klic vsak dan. V 75. členu Zakona je zapisano, da je obsojencu potrebno omogočiti telefonske pogovore z ožjimi družinskimi člani, stroške klicev pa nosi obsojenec sam (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

2.7.4 Nosečnost in rojstvo otroka med prestajanjem zaporne kazni

Obsojenkam, ki so noseče ali so rodile v času prestajanja zaporne kazni, so po 62. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (2006) zagotovljeni ustrezna zdravniška nega in pogoji za nego otroka.

Nosečnost obsojenk vodi zavodska ambulanta, pri pripravah na rojstvo pa sodeluje praktično celoten zavod. V zvezi z vodenjem nosečnosti so povezani tudi vsi ginekološki pregledi, svetovanje o nosečnosti, šola za starše, vključevanje porodnišnice, obiski patronažne sestre, urejanje starševskega in tudi otroškega dodatka idr. (Vujasinović, 2015).

Ženska, ki rodi v času prestajanja zaporne kazni, je deležna nekaj bonitet. Zavod za prestajanje kazni zapora Ig ji zagotovi apartma, ki je sestavljen iz dnevnega prostora, kopalnice in spalnice, v katero sta nameščeni tudi otroška posteljica in previjalna miza. Bivanje je prilagojeno otroku, obsojenki pa je zagotovljena vsa

potrebna oprema (voziček, plenice, obleke, hrana in ostale potrebne stvari). V zavodu ne delujejo posebni izvajalci programov podpore zaprtim ženskam pri vzgoji in negi novorojenega otroka. V takih situacijah po svojih najboljših močeh pomaga že obstoječ kader (Vujasinović, 2015).

Zapori po svetu imajo različne zakone o tem, do kdaj lahko otrok ostane v zaporu z materjo. V evropskih zaporih je najpogostejša starostna meja za otroke tri leta. Norveška je edina država, ki v celoti prepoveduje možnost bivanja otrok v zaporu z materjo (Quaker Council for European Affairs, 2007).

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij v 62. členu določa, da otrok sme ostati pri materi do dopolnjenega prvega leta starosti, potem pa se v sporazumu z materjo odda otrokovemu očetu ali drugemu sorodniku. Če to ni mogoče ali v otrokovo korist, mora pristojni center za socialno delo sprožiti potrebne ukrepe za varstvo in vzgojo otroka v skladu z določbami Zakona. Otrok lahko ostane pri materi do dopolnjenega drugega leta starosti v primeru, da bo mati v tem času prestala zaporno kazen ali če to zahtevajo posebni zdravstveni, socialni ali drugi razlogi (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

Zavod za prestajanje kazni zapora ima možnost, da obsojenki prekine kazen, če meni, da je to najboljša rešitev tako za otroka kot za družino (Vujasinović, 2015). 82. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da lahko direktor zavoda po uradni dolžnosti ali na prošnjo obsojenca, njegovih bližnjih družinskih članov, rejnika in skrbnika dovoli prekinitev prestajanja kazni. Prekinitev sme trajati največ tri mesece, v primeru, da je bila prekinitev izvedena zaradi zdravstvenega stanja obsojenca, pa traja, dokler je potrebno zdravljenje, vendar pa se čas prekinitve, ne šteje v prestajanje zaporne kazni (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

24. člen Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da se sme obsojenki odložiti izvršitev kazni zapora, če ima otroka, ki še ni star eno leto, ali če je noseča in do poroda ni ostalo več kot pet mesecev ali če ima otroka, ki še ni dopolnil dve leti in zahtevajo posebni zdravstveni, socialni ali drugi razlogi, da sama skrbi zanj (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

2.7.5 Vpliv zapora na otroka

Otroci obsojenih mater so tretirani kot tvegana skupina, saj bi stanje med prestajanjem zaporne kazni matere lahko opisali kot kaos, ki vpliva na celotno družinsko življenje, še posebej pa na otroško blaginjo (Vrhar, 2016). Tudi Murray (2007) pravi, da so otroci obsojenk bolj ranljivi in občutljivi za različne vrste socialne izključenosti, kot so: obstoječa prikrajšanost, izguba materialnega in socialnega kapitala in stigmatizacija. Prav tako pa imajo tudi slabe obete za prihodnost.

Raziskave iz tujine kažejo, da imajo otroci staršev, ki so bili zaprti, večje možnosti, da tudi sami postanejo prestopniki (Atabay, 2008). V Veliki Britaniji in po Evropi je bila leta 2012 izvedena raziskava o tem, kakšni so vplivi prestajanja zaporne kazni staršev na otroka. Ugotovitve kažejo, da se pri otrocih opazijo: kompleksno zdravstveno stanje, socialne in zdravstvene pomanjkljivosti, družinske težave, zlorabe substanc in duševne zdravstven težave (Epstein, 2012).

Vpliv zapora na otroka se razlikuje glede na njegovo starost (Vrhar, 2016). V spodnji tabeli so povzeti ugotovljeni vplivi prestajanja zaporne kazni staršev na otroke v različnih starostnih skupinah (Roguski in Chauvel, 2009).

Starost otroka	**Vpliv prestajanja kazni zapora na otroka**
0–3	Nizka stopnja navezanosti na zaprtega starša in izguba povezanosti
	Separacijska anksioznost
4–7	Separacijska anksioznost
	Močenje postelje
	Nočne more
	Agresija in nasilje
	Pomanjkanje sodelovanja v šoli
8–10	Agresija in nasilje
	Depresija
	Pogosta odsotnost od pouka
11–15	Nasilje
	Prevzemanje vloge odsotnega starša
	Pogosta odsotnost od pouka
	Upadanje šolskega uspeha

Tabela 2.13. Vpliv prestajanja kazni zapora na otroka (Roguski in Chauvel, 2009)

Vpliv zapora se lahko še vedno kaže tudi po že prestani zaporni kazni. To je stresno obdobje, polno prilagajanja, tako s strani otroka kot tudi starša. Starši med

prestajanjem zaporne kazni pogosto utrpijo izgubo nadzora, prav tako pa imajo občutek brezupa, ko ponovno poskusijo vzpostaviti odnos s svojim otrokom (Roguski in Chauvel, 2009).

Nekateri otroci lahko odhod starša v zapor občutijo, kot da so jih starši zapustili, ali zavrnili. Občutijo neko nemoč, saj naenkrat vsi drugi odločajo o njihovem življenju, sami pa na to nimajo vpliva. Zgodi se, da lahko zavrnejo vse stike s staršem, ki je v zaporu (Allard in Green, 2011). Otroci, ki imajo starše v zaporu in so bili medijsko izpostavljeni, imajo pogosto težave z zasmehovanjem in poniževanjem, pogosto morajo zamenjati šolo in si pridobiti nove prijatelje (Murray, 2007).

2.8 Partnerske zveze med prestajanjem zaporne kazni

Veliko obsojenk je pred nastopom zaporne kazni v partnerskem razmerju. Pogosto živijo popolnoma normalno družinsko življenje in popolnoma normalno je pričakovati, da ta sprememba vpliva tudi na odnos med partnerjema. V moji raziskavi se je pokazalo, da je bilo kar 86 % mater pred nastopom zaporne kazni v partnerskem razmerju, vendar ga je med trajanjem kazni zapora polovica prekinila.

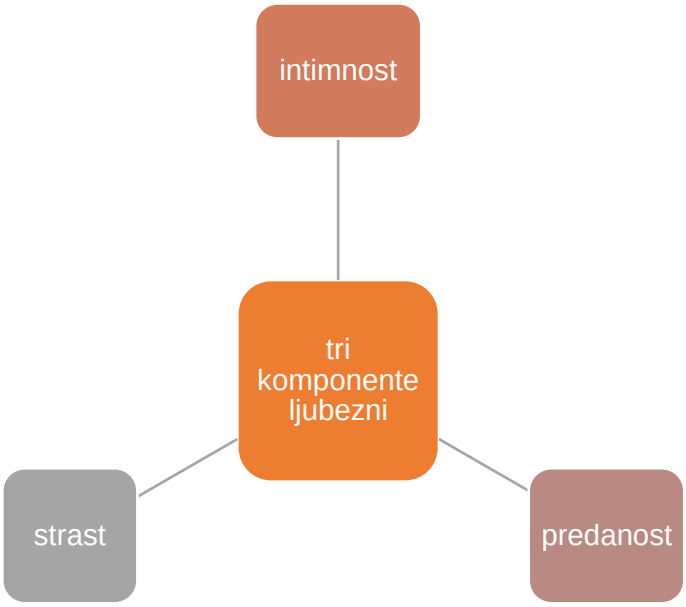
Partnerja si v svoji partnerski zvezi sama vzpostavita nek sistem odnosov, ki jima odgovarja in zadovoljuje njune potrebe (po potrditvi, naklonjenosti, emocionalni varnosti). Vendar pa je v kontekstu zaporne kazni tak sistem nemogoče vzpostaviti (Zemans in Cavan, 1958).

Nekateri avtorji so ugotovili, da je drugi največji problem obsojencev ravno odnos s partnerjem. Bolj pogosto omenjena težava je le odvisnost (La Vigne, Naser, Brooks in Castro, 2005). Vsekakor pa velja dejstvo, da je partnerski odnos med prestajanjem zaporne kazni zelo ranljiv (Bakker, Morris in Janus, 1978).

2.8.1 Tri komponente ljubezni

Kaj pomeni nekoga ljubiti? Na to vprašanje poskuša odgovoriti Robert Sternberg v članku A Triangular Theory of Love (1986). Avtor navaja, da ljubezen lahko razumemo v treh različnih komponentah: intimnost, strast in predanost. Vsaka od teh treh komponent pa ima svoje značilnosti. Intimnost predstavlja občutek bližine, povezanosti v ljubečem razmerju, za strast so značilni spolni odnosi, romanca in fizična privlačnost, predanost pa sta odločitev in zavzemanje, da se odnos

vzdržuje (Sternberg, 1986). Vsaka od teh treh komponent predstavlja en del trikotnika, ki je prikazan na spodnji shemi.

Shema 2.2. Tri komponente ljubezni

Avtor na podlagi izraženosti teh treh komponent definira osem vrst ljubezni:

- Neprisotnost ljubezni (nonlove) pomeni razmerje, ki karakterizira odsotnost vseh treh komponent.
- Simpatija (liking) pomeni razmerje, kjer je prisotna le komponenta intimnosti, ne pa tudi predanosti in strasti, npr. prijateljstvo.
- Zaljubljenost (infatuated love) je ljubezen na prvi pogled. Takšno razmerje vsebuje samo komponento strasti, ne pa tudi intimnosti in predanosti.
- Prazna ljubezen (empty love) pomeni razmerje, ki vsebuje samo komponento predanosti, strast in intimnost pa sta odsotni.
- Romantična ljubezen (romantic love) se kaže z intimnostjo in strastjo, vendar manjka predanost.
- Družabna ljubezen (compationate love) vsebuje komponenti intimnosti in predanosti, ne pa tudi strasti.
- Viteška ljubezen (fatuous love) karakterizira strast in zavezanost, ne pa tudi intimnosti.

- Dokončna ljubezen (consummate love) je tista vrsta ljubezni, h kateri stremi večina ljudi, saj vsebuje vse tri komponente (Sternberg, 1986, str. 123–124).

Partnerski odnos je torej ena izmed oblik bližnjega odnosa med osebama. Gre za nek medsebojni vpliv, povezanost, odvisnost in sposobnost razvijanja in vzbujanja močnih čustev. Praviloma bi se naj partnerski odnos začel kot neka dobra izkušnja, vendar se čez čas lahko spremeni v nekaj negativnega. V partnerskem odnosu si partnerja prizadevata za medsebojno bližino in čustveno navezanost (Musek, 1995).

2.8.2 Vplivi na partnerski odnos

V Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig je več načinov, kako lahko obsojenke vzdržujejo odnose s partnerjem. Lahko si dopisujejo, telefonirajo, imajo možnost osebnih obiskov, prav tako pa lahko prejemajo pakete.

Zemans in Cavan (1958) menita, da so obiski ključnega pomena za obsojenca, saj z njihovo pomočjo zapornik vzdržuje družinske odnose. La Vigne, Naser, Brooks in Castro (2005) opozarjajo, da je komunikacija z obsojencem pogosto težko izvedljiva, saj so zapori na odročnih krajih. S to trditvijo se strinjajo tudi Bakker, Morris in Janus (1978), ki pravijo, da je oddaljena lokacija zapora problem, saj mora partner prevoziti precejšnjo razdaljo, za kar pa potrebuje čas in denar. To je opazno tudi pri Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig, saj so v našem edinem ženskem zaporu nastanjene ženske iz celotne Slovenije in zato lahko pride do tega, da imajo manj stika z družinskimi člani, kot bi jih imele, če bi bil zapor bližje njihovemu kraju.

Zaradi težke realizacije obiskov trpi intimnost med partnerjema (Radulović, 2015). V Sloveniji so le z Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob možni spolni odnosi med obsojenci in njihovimi partnerji, saj za ta namen obstaja poseben del zavoda (Žišt, 2009). V drugih zavodih za prestajanje kazni zapora to ni mogoče, razen v primeru izhodov obsojenca (Radulović, 2015). Zemans in Cavan (1958) menita, da lahko možnost urejenih spolnih odnosov prispeva k spodbudi za partnersko zvezo

v času prestajanja zaporne kazni, prav tako pa lahko zmanjša spolno napetost v samem zaporu.

Problemi v partnerskem odnosu se pogosto zelo stopnjujejo, saj se dogaja, da partnerji želijo nadaljevati svojo zvezo tam, kjer so jo pred nastopom kazni končali, vendar je to skoraj nemogoče (Radulović, 2015).

Če povzamemo, imajo torej na partnersko zvezo med prestajanjem kazni zapora velik vpliv finančne težave, pomanjkanje intimnosti, spremenjene vloge med partnerjema ter fizična ločitev med partnerjema (Radulovič, 2015).

2.9 Odnos družbe

Matere, ki so na prestajanju kazni zapora, so nosilke več stigem, saj ne izpolnjujejo družbeno pričakovanih vlog glede ženskosti, materinstva in na splošno odgovornih članic družbe. Zanje je še posebej boleča stigma, ki jih označuje za slabe matere, jim vzbuja občutke sramu in krivde (Ivačič, 2016).

V sredini šestdesetih let prejšnjega stoletja je odnos med posameznikom in družbo postajal vedno bolj ambivalenten. Takrat je postal popularen koncept identitete, ki je na meji med sociologijo in psihologijo, saj združuje vpliv med posameznikom in njegovo družbo (Ule, 2000). Ni pa vsaka identiteta v družbi pozitivno vrednotena in zaželena. V takih primerih govorimo o stigmatizirani identiteti, katere del so tudi matere zapornice (Ivačič, 2016).

Z identiteto se je veliko ukvarjal kanadski sociolog Erving Goffman. Osredotočal se je predvsem na stigmatizirane identitete in interakcije, ki potekajo med stigmatiziranim in normalnim (Ivačič, 2016).

»Pri vseh oblikah stigme, vključno s tisto, ki so jo imeli v mislih Grki, je mogoče najti iste sociološke značilnosti: posameznik, ki bi bil v običajnih socialnih odnosih zlahka sprejet, ima lastnost, ki priteguje pozornost in odvrača od njega vse, ki ga srečamo, pri tem pa razveljavlja vtis, ki ga imajo na nas njegove druge lastnosti. Tak posameznik je nosilec stigme, nezaželene drugačnosti, ki neprijetno odstopa od naših pričakovanj« (Goffman, 2008, str. 14).

Goffman (v Ule, 2000), je razvil teorijo identitete, ki temelji na treh identitetnih teorijah (socialna identiteta, osebna identiteta in identiteta kot njuna sinteza) in pojasni tipične vedenjske reakcije stigmatizirane osebe.

Socialna identiteta

Socialna identiteta pomeni kategoriziranje osebe s strani drugih, torej pripisovanje nekih določenih lastnosti posamezniku s strani drugih oseb, kaže pa se predvsem v normativnih pričakovanjih okolice do posameznika (Goffman, 2008). Lahko jo razdelimo na navidezno socialno identiteto in dejansko socialno identiteto. Stigma pa je neskladje med njima (Goffman, 2008). Socialna identiteta je celota določil, samopodob in oznak, ki karakterizirajo osebo kot socialno enoto (Ule, 2000).

Osebna identiteta

Osebna identiteta se oblikuje na podlagi identitetnih obešalnikov in kombinacije dejstev iz posameznikovega življenja, ki ga naredijo posebnega, unikatnega in edinstvenega (Goffman, 2008). Tudi osebno identiteto razdelimo še na dva koncepta, in sicer na navidezno osebno identiteto in na dejansko osebno identiteto. Navidezna oziroma virtualna osebna identiteta pomeni identiteto na podlagi nekih lastnosti, ki jih ima posameznik – sem spadajo ime, spol in biografija. Dejanska osebna identiteta pomeni identiteto, ki je postavljena na podlagi posameznikovih specifičnih značilnosti (Goffman, 2008).

Identiteta jaza

Identiteti jaza pravimo tudi občutena identiteta in je pomembna predvsem zato, ker na njeni ravni poteka posameznikovo soočanje in upravljanje s stigmo (Ivačič, 2016).

Goffman v grobem razlikuje med tremi vrstami stigme:

- Telesna odbojnost oziroma različne fizične iznakaženosti in deformacije.
- Značajske slabosti, ki jih pripisujemo neodločnosti, nebrzdanim ali nevarnim strastem, nevarnim prepričanjem in o katerih sklepamo na podlagi znanih dejstev. Sem spadajo predvsem duševne bolezni, zaporne kazni, alkoholizem idr. Prav v to skupino uvrstimo tudi ženske v zaporu.

- Skupinske stigme, ki se prenašajo iz roda v rod in niso pripisane zgolj posamezniku, ampak celotni družini, temeljijo pa na kategoriji rase, narodnosti in veroizpovedi (Goffman, 2008, str. 13).

Stigma je torej nek družbeni produkt, družba jo pripiše posamezniku, ta jo sprejme ali odkloni, vendar je v vsakem primeru nanjo prisiljen odgovoriti z neko identitetno politiko (Ule, 2000). *»Stigma potisne posameznika v položaj nedoraslega subjekta, ki mu nekaj manjka do priznanja normalne človečnosti«* (Ule, 2000, str. 184). Zato so stigmatizirane osebe objekti nadzora in prevzgoje (Ule, 2000).

Posameznik, ki je stigmatiziran, se morda takoj ne zaveda svoje stigme, temveč do tega pride šele takrat, ko vidi, da ne ustreza družbenim normam. Takrat posameznik ugotovi, da je to zavrnitev povzročila neka njegova lastnost (Goffman, 2008). *»Posameznik nato v nekaterih primerih poskuša neposredno popraviti to, v čemer vidi objektivno osnovo svoje pomanjkljivosti«* (Goffman, 2008, str. 17).

Goffman (v Ule, 2000, str. 183) prav tako omenja najpogostejše strategije, ki se jih poslužujejo stigmatizirani posamezniki:

- Zavračanje stigme – stigmatiziran posameznik poskuša svojo stigmo skriti. Skriva tiste značilnosti, ki bi jo lahko razkrile ali pa se izogiba ljudem, ki bi lahko bili na stigmo pozorni.
- Sprejem stigme oziroma sprejem negativne identitete – posameznik se vda v svojo stigmatizirano identiteto, z njo se spoprime, sprijazni se s situacijo.
- Refleksija stigme – posameznik se trudi za socialno kognitivno predelavo stigme, da se sooči z razlogi za svojo drugačnost.

2.10 Pomoč in programi, v katere so vključene obsojenke

Bastick (2005) pravi, da bi obsojenke, preden se ponovno vključijo v družbo, morale imeti možnost vključitve v program, ki bi jim pomagal premostiti prehod iz zapora nazaj v skupnost. Ti programi bi morali vključevati življenjske veščine, veščine starševstva in zdravstvenega varstva.

Quaker Council of European Affairs (2007) članicam Evropske unije priporoča, da:

- Prilagodijo kaznovalno politiko v zaporih in ustvarijo programe, ki so prilagojeni potrebam žensk.
- Zagotovijo, da se ob ponovni vključenosti v družbo obravnavajo vprašanja, kot so brezposelnost, brezdomstvo, diskriminacija delovne sile ter morebitna ponovna pridobitev skrbništva nad otrokom.

V reintegracijo bi bilo potrebno vključiti povezovanje med institucijo in skupnostjo, programe, izobraževanje, zaposlovanje in zaposljivost, zdravstvene storitve ter stanovanjske storitve. Veliko zapornic v času prestajanja kazni nima doma, službe ali urejenih socialnih razmer. Ta podpora je še posebej pomembna za ženske z otroki, ki potrebujejo postopni prehod k neodvisnemu življenju (Vrhar, 2016).

V zavodu za prestajanje kazni zapora Ig prevzgojna metoda obsojenk temelji na skupinskem delu ter odnosu med obsojenkami in osebjem. Z oblikovanjem terapevtskih skupin so v zavodu vpeljali skupinske oblike dela. Skupinsko delo naj bi jim pomagalo razvijati občutek varnosti, kar pa je osnovni pogoj za dobro počutje. Male terapevtske skupine so vodili strokovni delavci, po izobrazbi pedagogi, socialni delavci in psihologi z znanji s področja skupinske dinamike (Puhar, 1995). Zavod za prestajanje kazni zapora Ig vztraja, da sta skupinsko delo in obravnava obvezna za vse obsojenke, za ostale oblike prevzgojnega dela pa se lahko obsojenke odločajo po svoji želji (Puhar, 1995).

Zapori po svetu ponujajo celo vrsto različnih programov, v katere se lahko vključijo obsojenke. Eni izmed takih so našteti in opisani spodaj.

Program »Otroški vrtec v zaporu«

Ta program obsojenki omogoča, da rodi otroka med prestajanjem zaporne kazni. Prav tako omogoča, da lahko otrok biva z obsojenko tako dolgo, kot je določeno z zakonodajo. V vsaki državi zakonodaja ta del opredeljuje drugače. Razlog za vzpostavitev tega programa je, da imata otrok in obsojenka možnost vzpostaviti varno navezanost, kar je za otroka zelo pomembno. Z otrokovo vzpostavitvijo varne navezanosti pozneje postane bolj samostojen, prav tako pa ima višjo samopodobo ter je v življenju na splošno bolj uspešen (Vrhar, 2016).

Negativna stran tega programa pa se lahko pokaže, kadar obsojenka prestaja večletno zaporno kazen. Tovrstna ločitev je za otroka pogubna, saj so otrokova prva tri leta ključna za njegov zdrav razvoj (Jbara, 2012).

Program »Stanovanjske skupnosti«

Ta program obsojenkam omogoča, da živijo v skupnosti namesto v zaporu. Obsojenkam, ki so vključene v ta program, dovolijo, da bivajo z otroki, dokler ne dosežejo starosti za vstop v šolo. Programi, ki temeljijo na bivanju v skupnosti, so v nasprotju z zaporom bolj domači, pogosto jih vodijo neprofitne organizacije v sodelovanju s prevzgojnimi oddelki. Strokovnjaki, ki preučujejo razvoj otroka, so nekoliko bolj naklonjeni takim programom, saj obsojenkam omogočajo, da ohranijo nekaj nadzora nad svojim vsakdanjim življenjem. Program vključuje tudi prednost relativno strukturiranega načina življenja in s tem postopni prehod ponovne vrnitve v družbo (Jbara, 2012).

Program »Novi začetki«

Novi začetki so intervencijska skupina, ki je zasnovana posebej za matere in dojenčke v zaporu, temelji pa na navezanosti otroka in matere. Program vključuje 12 skupinskih sestankov, ki jih vodita terapevta. Cilj tega programa je povečati odzivnost in razumevanje matere z dojenčkom (Vrhar, 2016, str. 25–26). Program temelji na treh predpostavkah:

- odnos matere in vedenja do njenega otroka je odsev tega, kako je bila sama obravnava kot otrok;
- biti v zaporu ima potencial, ki negativno vpliva na materino čustveno stanje, to pa potem vpliva na njeno sposobnost, da se z občutkom odzove na otrokove potrebe;
- otrokova varna navezanost je odsev vzajemnih interakcij med dojenčkom in materjo.

Na podlagi tega, si program prizadeva povečati sposobnost matere, da se z občutkom odziva na otrokove potrebe. Izboljša njene prestave o materinstvu (Baradon, Fonagy in Sleed, 2009).

Izobraževanje znotraj zavoda za prestajanje kazni zapora

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij določa, da je treba obsojencu skladno z možnostmi zavoda in njegovimi interesi omogočiti, da med prestajanjem zaporne kazni pridobi znanja, zlasti pa dokonča osnovnošolsko obveznost in si pridobi poklic. Izobraževanje se lahko organizira v zavodu in se izvaja v skladu s predpisi s področja vzgoje in izobraževanja (Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij, 2006).

Obsojenkam izobraževanje omogoča osebnostni razvoj, poveča jim zaposlitvene možnosti, poleg tega pa jih pripravlja na življenje po prestani kazni. V spodnjih tabelah, sem na podlagi preučitve letnih poročil od leta 2014 do 2017 prikazala izobraževalne programe, v katere so bile vključene obsojenke (Ministrstvo za pravosodje, 2014, 2015, 2016, 2017).

Izobraževalni programi (2014)	Vpisane	Od teh		
		prekinile	končale	nadaljujejo
Opismenjevanje	0	0	0	0
Osnovna šola	1	0	0	1
Nižja poklicna šola	0	0	0	0
Srednja poklicna šola	0	0	0	0
Poklicni tečaj, mojstrski delovni izpit	0	0	0	0
Srednja strokovna šola, gimnazija	1	0	1	0
Višja šola	0	0	0	0
Visoka šola oziroma fakulteta	1	0	0	1
SKUPAJ	**3**	**0**	**1**	**2**

Tabela 2.14. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2014

Izobraževalni programi (2015)	Vpisane	Od teh		
		prekinile	končale	nadaljujejo
Opismenjevanje	0	0	0	0
Osnovna šola	0	0	0	0
Nižja poklicna šola	0	0	0	0
Srednja poklicna šola	2	0	0	2
Poklicni tečaj, mojstrski delovni izpit	0	0	0	0
Srednja strokovna šola, gimnazija	0	0	0	0
Višja šola	0	0	0	0
Visoka šola oziroma fakulteta	1	0	0	1
SKUPAJ	**3**	**0**	**0**	**3**

Tabela 2.15. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2015

Izobraževalni programi (2016)	Vpisane	Od teh		
		prekinile	končale	nadaljujejo
Opismenjevanje	0	0	0	0
Osnovna šola	0	0	0	0
Nižja poklicna šola	1	0	0	1
Srednja poklicna šola	5	1	0	3
Poklicni tečaj, mojstrski delovni izpit	0	0	0	0
Srednja strokovna šola, gimnazija	1	0	0	0
Višja šola	0	0	0	0
Visoka šola oziroma fakulteta	2	1	0	1
SKUPAJ	**8**	**2**	**0**	**5**

Tabela 2.16. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2016

Izobraževalni programi (2017)	Vpisane	Od teh		
		prekinile	končale	nadaljujejo
Opismenjevanje	0	0	0	0
Osnovna šola	0	0	0	0
Nižja poklicna šola	1	0	0	1
Srednja poklicna šola	5	3	0	2
Poklicni tečaj, mojstrski delovni izpit	0	0	0	0
Srednja strokovna šola, gimnazija	1	0	0	0
Višja šola	0	0	0	0
Visoka šola oziroma fakulteta	1	0	0	1
SKUPAJ	**7**	**3**	**0**	**4**

Tabela 2.17. Vključenost obsojenk v izobraževalne programe v letu 2017

Iz zgornjih tabel je razvidno, da se relativno malo žensk, ki so na prestajanju kazni zapora, poslužuje možnosti izobraževanja, vendar je še vseeno opazna razlika, če primerjamo leto 2014 in 2017. Čeprav je le majhen porast vpisanih žensk v izobraževalne programe, se opazi, da se jih za izobraževanje odloča vedno več.

V teoretičnem delu sem pisala o ženski kriminaliteti na splošno, predstavila sem edini ženski zapor v Sloveniji (Zavod za prestajanje kazni zapora Ig) ter se osredotočala na materinstvo v času prestajanja zaporne kazni. Znotraj tega sem raziskala ideologije materinstva, kakšne možnosti imajo nosečnice v zaporu in kakšni so zakoni na tem področju, prav tako pa sem raziskala, kakšen vpliv ima zaporna kazen matere na otroka. Predstavila sem tudi vidik partnerske zveze med prestajanjem kazni, odnos družbe do obsojenk pa predstavila z Goffmanovo teorijo stigme. Prav tako sem predstavila programe, v katere so lahko vključene obsojenke, in pomoč, ki jo prejemajo. V empiričnem delu sem s pomočjo anketnih

vprašalnikov ugotavljala, kako se z vsem prej napisanim spopadajo matere, ki so trenutno na prestajanju kazni zapora.

3. Empirični del

3.1 Vrsta raziskave, raziskovalna vprašanja s hipotezami

Raziskava je opisna oziroma deskriptivna, saj me je zanimalo, kako se počutijo matere, ki so ločene od otrok, kako se s temi občutki spopadajo ter koliko so še vedno prisotne v vzgoji in skrbi za otroka. Raziskava je tudi empirična in kvantitativna, saj sem zbrala mnenja o raziskovalni temi, kar pomeni da sem zbirala izkustveno gradivo, rezultati pa so predstavljeni v obliki tabel in grafov.

Da bi bil položaj mater, ki prestajajo zaporno kazen, bolj slišan, se mi zdi pomembno raziskati:

- kdo v času njihove odsotnosti skrbi za otroke ter v kakšnih odnosih je obsojenka s to osebo,
- koliko so matere vključene v vzgojo in skrb za otroka, kljub temu, da so na prestajanju zaporne kazni,
- koliko in na kakšen način imajo stike z otrokom,
- ali menijo, da družba sedaj drugače gleda na njih in kako,
- kakšne pomoči so deležne v zaporu.

Hipoteze:
H1: V času prestajanja zaporne kazni za otroke pogosteje skrbijo družinski člani kot pa rejniki.
H2: Obsojenke s krajšo zaporno kaznijo (do 6 mesecev) so bolj vključene v vzgojo kot tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen.
H3: Več kot 60 % mater je slabo seznanjenih s pravicami glede stikov otrok.
H4: Stike z otroki imajo pogosteje po telefonu kot pa osebno ali elektronsko.
H5: Zapornice s krajšo dolžino zaporne kazni (do 6 mesecev) lažje prenašajo ločitev od otrok kot tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen.
H6: Več kot 40 % mater v času prestajanja zaporne kazni ni ostalo v partnerskem razmerju.
H7: Več kot 30 % obsojenk ne ve, ali ima otrok v družbi težave.
H8: Matere, ki jim je odvzeta prostost za krajši čas (do 6 mesecev), prejemajo manj pomoči kot tiste z daljšo kaznijo.

3.2 Spremenljivke, indikatorji in vrednosti

SPREMENLJIVKA	INDIKATOR	VREDNOST
Starost	Leta	14–18, 19–30, 31–45, 46–55, 56 in več
Status		Samska, v zvezi, poročena, ločena, vdova, samohranilka
Dolžina zaporne kazni	Določena kazen	
Dolžina že prestane kazni	Že prestana kazen	
Število otrok		
Starost otrok	Leta	
Vključenost v vzgojo otrok	Koliko ste vključeni v vzgojo otrok?	Letvica od 1 do 10
Vključenost očeta v vzgojo otrok	V kolikšni meri je oče otrok vključen v njihovo vzgojo?	Letvica od 1 do 10
Skrbi glede otroka	Kaj Vas kot mater glede otrok najbolj skrbi?	
Seznanjenost s pravicami glede stikov otrok	Koliko ste seznanjeni s svojimi pravicami glede stikov otrok?	Letvica od 1 do 10
Vpliv na pogostost stikov	Ali lahko vplivate na pogostost stikov z otroki?	Da/ne
Način poteka stikov	Kako ti stiki potekajo?	Elektronsko/po telefonu/osebno
Pogostost stikov	Kako pogosto ti stiki potekajo?	Vsak dan/nekajkrat tedensko/nekajkrat mesečno/nekajkrat letno/nikoli
Počutje z otrokom	Kako se počutite, ko je otrok pri Vas?	
Prenašanje ločitve od otrok	Kako prenašate ločitev od otrok?	Letvica od 1 do 10
Kako prenašajo ločitev otroci?	Kako mislite, da otroci prenašajo ločitev?	Lestvica od 1 do 10
Pomembnost obiskov	Kako pomembni so za Vas obiski otroka?	Lestvica od 1 do 10
Partnerska zveza pred nastopom zaporne kazni	Ali ste bili pred nastopom zaporne kazni v partnerskem razmerju?	Da/ne
Partnerska zveza med prestajanjem zaporne kazni	Ali ste v času prestajanja zaporne kazni ostali v partnerskem razmerju?	Da/ne
Stiki s partnerjem	Koliko ste v stikih s partnerjem?	Lestvica od 1 do 10; nimam partnerja
Prenašanje ločitve od partnerja	Kako prenašate ločitev od partnerja?	Lestvica od 1 do 10; nimam partnerja

Pogled družbe na njih	Ali mislite, da sedaj družba drugače gleda na vas?	Da/ne
Težave otroka v družbi	Ali mislite, da ima otrok zaradi tega kakšne težave?	Da/ne/ne vem
Pomoč, ki jo prejemajo v zaporu	Kakšne oblike pomoči prejemate v zaporu za vaše nadaljnje življenje?	
Koristnost pomoči	Je ta pomoč koristna?	Lestvica od 1 do 10
Želje obsojenk	Kaj bi si še želeli?	
Načrti za prihodnost	Kakšni so Vaši načrti za prihodnost?	

Tabela 3.1. Spremenljivke, indikatorji in vrednosti

3.3 Merski instrumenti in viri podatkov

Anketni vprašalnik sem sestavila sama in je anonimen. Vprašalnik je sestavljen iz petindvajsetih vprašanj, ki so odprtega, polodprtega ali zaprtega tipa.

3.4 Populacija in vzorec

Stvarna opredelitev populacije v moji raziskavi so matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, različnih starosti. Krajevna opredelitev populacije je Zavod za prestajanje kazni zapora Ig. Populacija je homogena, saj so anketirane samo ženskega spola. V moji raziskavi so sodelovale vse matere, ki so bile v času izvajanja ankete na prestajanju zaporne kazni. Vseh je bilo 37. Skupaj imajo 92 otrok. Stare so od 19 do več kot 56 let. Najkrajša zaporna kazen je do 6 mesecev, najdaljša pa več kot 11 let. Večna sodelujočih je imela mladoletne otroke.

3.5 Zbiranje podatkov

Za metodo zbiranja podatkov sem izbrala nevodeno individualno anketo. Vprašalnik sem sestavila sama. Podatke sem zbirala v treh različnih terminih od 28. 11. 2017 do 11. 12. 2017 v treh različnih pedagoških skupinah. Anketa je anonimna in prostovoljna. Pred vsakim začetkom sem predstavila namen ankete, kratko predstavila svojo raziskavo in povedala, da jim ni potrebno odgovoriti na vsa vprašanja, če ne želijo. Izpolnjevanje ankete je trajalo približno 20 minut, če je kdo potreboval več časa, sem to tudi omogočila.

3.6 Obdelava in analiza podatkov

Obdelava podatkov je kvantitativna. Ko sem pridobila odgovore vseh anketiranih, sem preštela rezultate za vsako vprašanje posebej in jih prikazala najprej v tabelah, nato pa še v grafih.

4. Rezultati

V raziskavi je sodelovalo 37 obsojenk, ki so matere. Obsojenke so stare od 19 do več kot 56 let. Največ jih je starih od 31 do 45 let, kar predstavlja 51 % vseh vprašanih. V Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig izvajajo tudi mladoletni zapor, vendar pa trenutno na prestajanju kazni ni nobene obsojenke, ki bi bila stara od 14 do 18 let. Od 37 obsojenk, ki so sodelovale v raziskavi, jih je 11 (30 %) samskih, 9 (24 %) v zvezi, 7 (19 %) poročenih, prav tako 7 (19 %) ločenih, 2 (5 %) vdovi in 1 (3 %) samohranilka. Dolžine zapornih kazni se gibljejo v razponu od nekaj mesecev pa do 11 let in več. Zaradi lažje preglednosti sem jih razdelila v različne sklope, kot je razvidno iz tabele 3, ki se nahaja v prilogi. Od vseh anketiranih 9 (24 %) obsojenk prestaja zaporno kazen, ki ni daljša od 6 mesecev, 1 (3 %) obsojenka je na prestajanju zaporne kazni od 6 mesecev do enega leta, 16 (43 %) jih prestaja kazen, ki se giblje v razponu od 1 do 3 let, 5 (14 %) jih je obsojenih na zaporno kazen med 5 in 7 leti, 2 (5 %) sta obsojeni na kazen od 7 do 9 let, 1 (3 %) obsojenka prestaja kazen v dolžini od 9 do 11 let in prav tako 1 (3 %) je na prestajanju kazni, ki je dolga več kot 11 let. Iz tega je razvidno, da je največje število vprašanih obsojenk, skoraj polovica, na prestajanju kazni med 1 in 3 leti zapora. Obsojenke sem spraševala tudi po dolžini že prestane kazni. Tudi te številke sem zaradi lažje preglednosti razdelila v sklope. 14 (38 %) obsojenk je prestalo kazen do 6 mesecev, 3 (8 %) so prestale od 6 do 12 mesecev kazni, 16 (43 %) jih je prestalo kazen od 1 do 3 let, 1 (3 %) je že prestala kazen v dolžini 3 do 5 let, 2 (5 %) sta prestali kazen, dolgo od 5 do 7 let, nobena izmed anketiranih ni prestala kazni v dolžini od 7 do 9 let, le 1 (3 %) pa je do zdaj prestala kazen, dolgo od 9 do 11 let. Takšnih, ki bi že prestale kazen 11 let in več, med anketiranimi ni bilo. Obsojenke sem na začetku spraševala o številu otrok. Največ, kar 13 (35 %), jih ima 2 otroka, prav tako jih ima veliko – 12 (32 %) – 3 otroke. Sledijo tiste, ki imajo enega otroka – teh je 8 (22 %). Najmanj je takih, ki imajo 4 otroke ali več – tej skupini so le 4 obsojenke (11 %). Starost otrok je zelo raznolika. Ugotovila sem, da imajo vse anketirane skupaj 92 otrok, od tega jih je 65 (70 %) mlajših od 18 let, 27 (30 %) pa je že polnoletnih. Največ mladoletnih otrok je starih od 7 do 9 let (16 %), od 10 do 12 let (17 %) ter od 16 do 18 let (16 %). Najmanj jih je starih 1 do 3 leta (4 %). 6 (7 %) jih je starih od 4 do 6 let, 9

(10 %) pa od 13 do 15 let. Noben izmed otrok ni mlajši od enega leta. 29 (78 %) anketiranih ima več otrok, zato me je zanimalo, ali se z vsemi videvajo enako pogosto. 19 (66 %) jih je odgovorilo z da, medtem ko jih je 10 (34 %) odgovorilo z ne. Ker so bile pred nastopom zaporne kazni obsojenke tiste, ki so skrbele za otroke, me je zanimalo, na koga se je ta odgovornost prenesla sedaj. Kar 37 (40 %) otrok v času materine odsotnosti živi pri starih starših, za 24 (26 %) skrbi partner oziroma oče otroka, 10 (11 %) jih živi pri rejnikih, 21 (23 %) pa samih – so samostojni. Zanimalo me je, v kakšnih odnosih so z osebo, ki v času njihove odsotnosti skrbi za otroke. Svoj odnos s to osebo so označile na lestvici od 1 (zelo slabih) do 10 (odličnih). Najpogosteje so obkrožile število 10, 14 % pa jih na vprašanje ni odgovorilo. Pri vprašanju, koliko so vključene v vzgojo otrok, so najpogosteje obkrožile število 9, kar pomeni, da je največ takih, ki so zelo vključene v vzgojo. Ponovno jih 14 % na to vprašanje ni odgovorilo. Ko sem primerjala obsojenke s krajšo dolžino zaporne kazni in tiste z daljšo zaporno kaznijo, sem ugotovila, da so obsojenke, ki prestajajo krajšo zaporno kazen, manj vključene v vzgojo otrok. Največkrat so na lestvici od 1 do 10 obkrožile število 9, medtem ko so tiste z daljšo zaporno kaznijo najpogosteje obkrožile število 10, torej da so popolnoma vključene v vzgojo svojih otrok. Ko sem jih s pomočjo lestvice, spraševala po tem, koliko je oče otrok vključen v njihovo vzgojo, se je najpogosteje pojavilo število 1, kar kaže, da so očetje v veliko primerih zelo slabo vključeni v vzgojo otroka. 16 % jih na vprašanje ni odgovorilo. Pri vprašanju, kaj jih glede otrok najbolj skrbi, sem dobila zelo veliko različnih odgovorov. Povedale so, da jih skrbijo šola (41 %), odraščanje (16 %), prihodnost (8 %), zdravje (8 %), vzgoja (8 %), izgubljen čas (5 %), materialno stanje (8 %), da so jezni nanje (11 %), da jih otroci več ne bodo potrebovali (24 %), da imajo zaradi njih težave (14 %), da jih bodo pozabili (19 %) in odnos z otroki (11 %). 7 (19 %) anketiranih na to vprašanje ni odgovorilo. S pomočjo lestvice sem jih prav tako spraševala, koliko so seznanjene s svojimi pravicami glede otrok. Anketa je pokazala, da so s pravicami glede stikov otrok zelo dobro seznanjene, najpogosteje so namreč obkrožile število 10. 11 % vprašanih na vprašanje ni odgovorilo. Ker so stiki zelo pomembni za vse obsojenke, me je zanimalo, ali lahko same vplivajo na pogostost stikov. 20 (54 %) jih je odgovorilo z da, 16 (43 %) z ne, 1 (3 %) izmed vprašanih pa na vprašanje ni odgovorila. Ker so stiki mogoči na več načinov (osebno, po

telefonu in po elektronski pošti) sem jih prosila, da v tabeli označijo, na kakšen način in kako pogosto potekajo. Pri elektronskem načinu stikov jih je največ, kar 35 (95 %), odgovorilo z nikoli. 1 (3 %) je odgovorila nekajkrat tedensko, prav tako 1 (3 %) pa nekajkrat mesečno. Veliko obsojenk ima stike z otroki po telefonu. Kar 24 (65 %) se jih z otroki sliši vsak dan, 11 (30 %) jih je označilo nekajkrat tedensko, le 2 (5 %) pa sta označili, da se z otroki slišita nekajkrat mesečno. Najbolj pogosti so tisti stiki, ki potekajo po telefonu. Ker je politika zapora taka, da so obiski dovoljeni samo ob vikendih, je 24 (65 %) obsojenk označilo, da se z otroki videvajo nekajkrat tedensko. 12 (32 %) jih je označilo, da osebni stiki potekajo nekajkrat mesečno, le 1 (3 %) pa je označila, da nima osebnih stikov z otroki. Večina vprašanih (89 %) je odgovorila, da bi si želela več stikov, 11 % pa je odgovorilo, da je stikov dovolj. Nobena izmed vprašanih ni odgovorila, da je stikov preveč. Pri naslednjem vprašanju me je zanimalo, kako se počutijo, ko je otrok pri njih. Tudi tukaj sem dobila več odgovorov: kot mama (16 %), čudovito (14 %), edino takrat odlično (11 %), srečno (14 %), hudo mi je (16 %), sproščeno (8 %), poskušam nadoknaditi izgubljen čas (11 %) in nemočno (11 %). 4 (11 %) izmed vprašanih na vprašanje niso odgovorile. S pomočjo lestvice sem jih spraševala, kako prenašajo ločitev od otrok. Najpogosteje so obkrožile število 1, kar kaže na to, da ločitev od otrok prenašajo zelo slabo. 5 % jih na to vprašanje ni odgovorilo. Tudi tukaj sem primerjala tiste, ki so na prestajanju kazni dolžine do 6 mesecev, in tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen. Matere, ki so na prestajanju krajše zaporne kazni, so na tej lestvici največkrat obkrožile število 5, kar pomeni, da ločitve od otrok ne prenašajo niti dobro niti slabo, medtem ko so tiste, ki so na prestajanju daljše zaporne kazni, najpogosteje obkrožile število 1, kar pomeni, da ločitev od otrok prenašajo zelo slabo. Vendar pa statistični izračun hi kvadrat testa kaže, da spremenljivki nista povezani. Ko sem jih vprašala po tem, kako mislijo, da otroci prenašajo ločitev od njih (prav tako s pomočjo lestvice), so najpogosteje obkrožile število 4, 5 % pa jih na vprašanje ni odgovorilo. Prav tako me je zanimalo, kako pomembni so obiski otroka za obsojenko. Tudi to vprašanje sem oblikovala s pomočjo lestvice, kjer je 1 pomenilo, da sploh niso pomembni, in 10, da so zelo pomembni. Po pričakovanjih je bilo najpogosteje obkroženo število 10, kar dokazuje, da so obiski otroka za obsojenke zelo pomembni. Ker je tudi partnerstvo pomemben vidik pri prestajanju zaporne kazni, me je zanimalo, ali so

bile pred nastopom zaporne kazni v partnerskem razmerju. 32 (86 %) jih je odgovorilo z da, 5 (14 %) pa z ne. Ko sem jih vprašala po tem, ali so v času prestajanja zaporne kazni ostale v partnerskem razmerju, jih je 16 (43 %) odgovorilo z da, 21 (57 %) pa z ne, kar kaže, da jih je veliko prekinilo partnersko razmerje. S pomočjo lestvice od 1 do 10 sem spraševala, koliko so v stikih s partnerjem. 1 pomeni, da sploh niso v stikih, 10 pa pomeni, da sta v stikih zelo pogosto. Tudi tukaj je bila najbolj pogosto obkrožena vrednost 10, kar kaže na to, da so tiste, ki imajo partnerja, v stikih z njim zelo pogosto. Na enak način sem jih spraševala, kako prenašajo ločitev od partnerja. Ločitev od partnerja prenašajo podobno kot ločitev od otrok, najpogosteje obkrožena vrednost pa je bila 1. Ena izmed vprašanih na vprašanje ni odgovorila. Iz analize anket je razvidno, da ni nobene izmed vprašanih, ki bi ločitev od partnerja prenašala zelo dobro. 13 (35 %) vprašanih meni, da sedaj družba drugače gleda nanje, medtem ko jih 24 (65 %) meni, da se pogled družbe nanje ni spremenil. Tiste, ki so na to vprašanje pritrdile, sem prosila, da navedejo, kako. 4 (10 %) so odgovorile, da mislijo, da družba nanje gleda negativno, 5 (14 %) jih meni, da jih družba obsoja, 4 (10 %) pa niso odgovorile na vprašanje. Zanimalo me je, ali imajo otroci zaradi tega, ker so zaprte, kakšne težave. 8 (22 %) jih je odgovorilo z da, 13 (35 %) z ne, 16 (43 %) pa z ne vem. Tiste, ki so odgovorile pritrdilno, sem prosila, da napišejo, za kakšne težave mislijo, da gre. Dobila sem več odgovorov: hudo jim je (11 %), izločeni so iz družbe (14 %), imajo težave z vedenjem (8 %) ter trpijo zaradi mojih napak (16 %). 2 (5 %) izmed vprašanih nista odgovorili na to vprašanje. Zadnji sklop, o katerem sem jih spraševala, je bila pomoč, ki jo prejemajo v času prestajanja zaporne kazni. 11 (30 %) jih je odgovorilo, da nobene, prav tako 11 (30 %) jih je povedalo, da jim je na voljo pogovor s pedagogi, 12 (32 %) jih je navedlo psihoterapijo, 2 (5 %) sta izpostavili možnost zunaj zavodske terapije, prav tako 2 (5 %) pa na vprašanje nista odgovorili. Zanimiv je podatek, da vseh 9 obsojenk, ki so na prestajanju krajše zaporne kazni, ne prejema nobene pomoči, medtem ko tiste z daljšo zaporno kaznijo pomoč prejemajo. Izmed vseh, ki so na prestajanju daljše zaporne kazni, sta samo dve taki, ki ne prejemata nobene pomoči. S pomočjo lestvice s števili od 1 do 10 sem jih vprašala, ali se jim ta pomoč zdi koristna. 1 pomeni, da sploh ni koristna, 10 pa, da je zelo koristna. Najpogosteje obkrožena vrednost je bila 9, kar pomeni, da se jim pomoč, ki jo prejemajo, zdi koristna.

Vendar pa jih kar 34 % na to vprašanje ni odgovorilo. Prosila sem jih, da napišejo, kaj bi si še želele. Prejela sem več odgovorov: več stikov (5 %), svobodo (11 %), več zasebnosti (16 %), več pomoči za nadaljnje življenje (30 %), čim prej iti domov (8 %) ter zavrteti čas nazaj (5 %). 15 (41 %) jih na vprašanje ni odgovorilo. Na koncu me je zanimalo še, kakšne načrte imajo za prihodnost. Odgovorile so: dobiti otroke nazaj (14 %), se preseliti (11 %), se zaposliti (19 %), nikoli več nazaj (24 %), najti partnerja (11 %), zaživeti normalno življenje (30 %), živeti z družino (16 %), ne zaiti s prave poti (14 %) in zdravljenje odvisnosti (8 %). Izmed vprašanih jih 6 (16 %) na vprašanje ni odgovorilo.

Vsi odgovori so prikazani v obliki tabel in grafov med prilogami.

5. Razprava

Najbolj zanimiva stvar, ki sem jo dobila pri rezultatih ankete, se mi je zdela ravno ta, da imajo obsojenke skupaj kar 92 otrok. Sicer jih je od tega 27 polnoletnih, vendar je še vseeno 65 tistih, ki so stari manj kot 18 let. Ti otroci so z odvzemom prostosti njihovim materam ostali brez enega starša. Pogosto je prav mati tista, ki je otrokom primarni starš. Največ otrok je ravno ob vstopu v najstniška leta ali pa so že najstniki, kar pomeni, da so v tem obdobju še bolj občutljivi za vse spremembe in družbene vplive iz okolja in so ravno v letih, ko mamo najbolj potrebujejo. Nekateri avtorji primerjajo odhod enega izmed staršev z izgubo in stresom, ki je primerljiv z ločitvijo ali smrtjo (Allard in Green, 2011). Allard in Green (2011) prav tako navajata, da se otroci morajo pogosto preseliti, zamenjati okolje, se navajati na nove ljudi, spremeniti ekonomski položaj in tako se pogosto poleg psihičnih sprememb soočajo še z možno izolacijo tako v šoli kot družbi. Presenetil me je podatek, da v času materine odsotnosti za veliko otrok skrbijo stari starši, saj sem pričakovala, da bodo v samo vzgojo nekoliko bolj vključeni očetje. Tudi Benedict (2009) navaja, da največkrat postanejo skrbniki otrok stari starši. Ženskam, ki so matere in so na prestajanju zaporne kazni, se ne odvzame roditeljska pravica in tako lahko po prestani kazni skrbijo za svoje otroke. Nekoliko me je presenetilo, da kar nekaj otrok živi pri rejnikih. To je lahko tudi posledica tega, da nimajo ožjih družinskih članov, ki bi lahko skrbeli zanj, ali pa je obsojenka dobila daljšo zaporno kazen. Ker zaupati svojega otroka nekomu ni lahko za nobeno mater, se mi zdi pomembno, da se da otrok v vzgojo in varstvo osebi, ki ji zaupajo in se z njo dobro razumejo. Ravno zaradi tega se mi zdi navdihujoče, da je več kot polovica obsojenk v anketi odgovorila, da se z osebo, ki skrbi za njene otroke v času prestajanja zaporne kazni, razume odlično. Verjetno tudi odnos med osebo, ki skrbi za otroke, in obsojenko vpliva na to, koliko so matere, ki so zaradi zapora ločene od svojih otrok, vključene v njihovo vzgojo. Na vzgojo lahko vpliva veliko stvari, med drugim tudi ta, kje otroci živijo. Ali živijo v znanem okolju – pri sorodnikih, očetu – ali pa so bili oddani v rejništvo in se poleg tega, da se prilagajajo novi situaciji, morajo prilagoditi še novemu okolju in novim ljudem. Vzdrževanje odnosa s skrbniki je ena izmed strategij, s katerimi zapornice na nek način vzdržujejo in ohranjajo svojo materinsko vlogo. Ti odnosi so za zapornice

zelo pomembni, saj jim dajejo občutek, da so otroci na varnem in da je za njih dobro poskrbljeno. Vendar pa je vzdrževanje redih odnosov in stikov z otroki lahko zelo težko zaradi vseh ovir, na katere naletijo med prestajanjem kazni zapora (Enos, 2001). Zanimivo mi je bilo, da veliko mater skrbi, da jih bodo otroci pozabili, da bodo jezni in da jih ne bodo potrebovali. Med analizo anket sem dobila občutek, da mislijo, da so svoje otroke na nek način razočarale. Ko pa je otrok pri njih, se počutijo odlično, srečno in takrat za trenutek pozabijo, kje so. Ti obiski jim zelo veliko pomenijo. Čeprav so vesele, ko jih vidijo, pa jim je pogosto hudo, ker so obiski časovno omejeni ob določenih dneh, prav tako pa same pogosto ne morejo vplivati na to, ali bodo otroci prišli, saj niso one tiste, ki jih pripeljejo. Največkrat je bil podan odgovor, da jih skrbi šola, kako jim gre, kako se učijo ter ali imajo tam kakšne težave. Pred izvajanjem anketiranja sem anketo dala v predogled tudi vodji zapora, ki mi je pri vprašanju, koliko so obsojenke seznanjene s svojimi pravicami glede otrok, povedala, da lahko pričakujem zelo negativno nastrojene odgovore. Ko sem analizirala ankete, sem ugotovila, da je več kot polovica zapornic odgovorila, da so s pravicami glede otrok zelo dobro seznanjene, le majhen odstotek pa je bil tistih, ki so odgovorile, da pravic glede stikov sploh ne poznajo oziroma z njimi niso seznanjene. Kot sem pričakovala, nobena izmed vprašanih ni odgovorila, da ji je stikov z otroki preveč, ampak so v veliki večini menile, da je stikov premalo. So pa bile zelo razdvojene pri vprašanju, ali lahko same vplivajo na te stike. Skoraj toliko, kot jih je odgovorilo pozitivno, jih je odgovorilo tudi negativno. Obstaja možnost, da so si to vprašanje razlagale vsaka drugače. Na osebne stike pogosto ne morejo vplivati, saj so odvisne od tega, da jim otroka na obisk nekdo pripelje, prav tako pa so vezane na uradne ure obiskov, ki potekajo ob vikendih. Vendar pa stiki ne potekajo samo osebno, temveč tudi po telefonu in elektronski pošti, tako da lahko same z otroci komunicirajo tako, da jih pokličejo ali jim pišejo, glede osebnih stikov pa se dogovorijo z osebo, ki ji je otrok bil zaupan v vzgojo in varstvo. Ker je osebnih stikov vseeno zelo malo, se obsojenke poslužujejo predvsem stikov po telefonu, saj jim je dovoljeno klicati vsak dan. Na ta način so lahko več v stikih z otrokom, kot če bi jim bilo to prepovedano. Ločitev od otrok prenašajo zelo slabo, kar je pričakovano. Mati je mati ne glede na to, koliko je otrok star. Tudi tistim, ki imajo polnoletne otroke, je zelo težko, ko so ločene od njih. Obsojenke menijo, da se njihovi občutki glede odsotnosti zrcalijo

tudi na njihove otroke, vendar še vseeno nekoliko boljše prenašajo ločitev kot one same. Veliko vprašanih je bilo pred nastopom zaporne kazni v partnerskem razmerju, vendar ga je med prestajanjem zaporne kazni prekinilo. Točno polovica vprašanih je odgovorila, da so ostale v partnerskem razmerju tudi med prestajanjem zaporne kazni, kar kaže, da je zaporna kazen preizkušnja, ki vpliva na celotno družino in ne samo na obsojenko samo. Tiste, ki so ostale v partnerskem razmerju, so v večini v stikih s partnerjem zelo pogosto in ločitev od njega prenašajo zelo slabo. Obsojenke, ki so v ločitvenem postopku, občutijo povečano stisko, zapuščenost, počutijo se bolj izolirane, pogosto partnerju tudi ne zaupajo zmožnosti poskrbeti za otroka, obenem pa jih skrbi, da jim bo našel novo mamo (Dodge in Pogrebin, 2001). Pred začetkom anketiranja sem menila, da ima družba drugačen pogled na obsojenke iz več razlogov. Zanimalo me je, kaj o tem menijo one. Več kot polovica jih meni, da se pogled družbe nanje ni spremenil. Tiste, ki so odgovorile pritrdilno, torej menijo, da družba sedaj drugače gleda nanje, sem jih prosila, da napišejo, kako. Pojavila sta se dva odgovora, in sicer da družba sedaj nanje gleda negativno in obsojajoče. Tudi ko sem jih vprašala, ali menijo, da ima otrok zaradi njihove situacije kakšne težave, jih je več odgovorilo z ne kot z da. Veliko jih je bilo tudi takih, ki so odgovorile z ne vem, kar kaže na to, da nimajo celotnega vpogleda na otrokovo življenje v času, ko so same na prestajanju zaporne kazni. Veliko obsojenk se krivi za to, da imajo njihovi otroci težave. Menijo, da jim je hudo, da so zaradi njihovih napak izločeni iz družbe ali kako drugače trpijo, nekaj jih je tudi navedlo, da so otroci razvili težave v vedenju, kar je razumljivo, saj je tudi za otroke situacija, kjer je mati zaprta, zelo specifična. Otroci s starši v zaporu so lahko pogosteje tarča posmeha, lahko ponotranjijo stigmo in imajo težave s samopodobo, še posebej, če se identificirajo z zaprtim staršem. Spet drugi lahko reagirajo z jezo, agresijo, nasiljem ali željo po maščevanju tistim, ki jih dražijo in zavračajo (Fritsch in Burkhead, 1981). V času prestajanja zaporne kazni zapornice ne prejemajo veliko pomoči. Imajo možnost pogovora s pedagogi (kar poteka 1-krat tedensko v večjih skupinah) in zunajzavodskih terapij. Tukaj spet nastane nov problem. Zapornica mora za pomoč izrecno prositi sama, prav tako pa so termini precej zasedeni, kar pomeni, da pogovori s psihoterapevti niso prav pogosti. Čeprav se jim ta pomoč zdi koristna, pa bi si želele več pomoči na področju sociale: želijo si več zasebnosti,

več stikov z otroki ter na splošno več pomoči za nadaljnje življenje. Veliko obsojenk pride v zapor brez službe in urejenih bivanjskih razmer, zato pogosto tako ostane tudi, kadar zapor zapustijo. Za prihodnost imajo zelo optimistične načrte. Predvsem so izpostavile, da si želijo normalno življenje, da ne želijo več pristati v zaporu in da si želijo urediti svoje življenje tako, da najdejo zaposlitev, partnerja, dobijo otroke nazaj, da ne zaidejo s prave poti ter da si poiščejo pomoč pri zdravljenju odvisnosti. Nekaj jih je tudi takih, ki se želijo preseliti, kar je lahko povezano tudi z družbeno stigmo.

Metodologija, ki sem jo uporabila v svoji raziskavi, se mi zdi ustrezna, saj sem na ta način lahko dobila veliko več odgovorov, kot če bi izvajala intervjuje. Obsojenke so bile bolj pripravljene sodelovati v anketi kot v pogovorih, ki bi jim vzeli veliko več časa. Vprašalnik sem strukturirala tako, da so imele možnost izraziti svoje mnenje, želje in občutke. Prav tako sem veliko vprašanj zastavila s pomočjo lestvice in na ta način so lažje izrazile svoja občutja. Zaprtih vprašanj sem se poskušala čim bolj izogibati, da so imele same možnost napisati čim več. Ocenjujem, da sem v svoji raziskavi prišla do ugotovitev, ki so zelo pomembne za našo družbo, predvsem za tiste osebe, ki so na presajanju zaporne kazni. Pomembno se mi zdi, da se spremembe na tem področju omogočijo in podprejo, kajti prakse v tujini kažejo, da tudi drugačni in prilagojeni režimi lahko prinesejo dobre rezultate.

6. Sklepi

Na začetku raziskave sem si postavila osem hipotez. Štiri hipoteze sem potrdila, štiri pa zavrgla.

Hipoteza 1: V času prestajanja zaporne kazni za otroke pogosteje skrbijo družinski člani kot pa rejniki. Hipotezo potrdim, saj sem iz pogovorov z materami, ki so na prestajanju zaporne kazni, in iz analize anket ugotovila, da v času materine odsotnosti iz življenja svojih otrok zaradi prestajanja kazni zapora za otroke pretežno skrbijo stari starši, oče otroka, veliko jih pa tudi skrbi samih zase. Za nekaj otrok sicer skrbijo rejniki, vendar je takšnih občutno manj.

Hipoteza 2: Obsojenke s krajšo zaporno kaznijo (do 6 mesecev) so bolj vključene v vzgojo kot tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen. Hipotezo zavržem. Matere, ki so na prestajanju zaporne kazni, so bolj vključene v vzgojo otrok, kot sem pričakovala. Rezultati anketi so pokazali, da je veliko mater zelo ali popolnoma vključenih v vzgojo otrok. Med tistimi, ki so na prestajanju krajše zaporne kazni, in tistimi, ki prestajajo daljšo zaporno kazen, pri vključenosti v vzgojo ni bistvenih razlik, vendar so vseeno v vzgojo bolj vključene tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen.

Hipoteza 3: Več kot 60 % mater je slabo seznanjenih s pravicami glede stikov otrok. Hipotezo zavržem, saj sem ugotovila ravno nasprotno – matere so s pravicami glede stikov otrok zelo dobro seznanjene. 57 % obsojenk je obkrožilo, da je s pravicami popolnoma seznanjenih.

Hipoteza 4: Stike z otroki imajo pogosteje po telefonu kot pa osebno ali elektronsko. Hipotezo potrdim. Najpogosteje stiki z otrokom potekajo po telefonu, saj na ta način lahko komunicirajo vsak dan, osebni obiski pa so omejeni na vikende. Elektronsko stiki ne potekajo, čeprav imajo to možnost.

Hipoteza 5: Zapornice s krajšo dolžino zaporne kazni (do 6 mesecev) lažje prenašajo ločitev od otrok kot tiste, ki prestajajo daljšo zaporno kazen. Hipotezo zavržem, saj so rezultati ankete in statistični testi, pokazali, da ni povezave med dolžino zaporne kazni in spoprijemanjem z ločitvijo od otrok.

Hipoteza 6: Več kot 40 % mater v času prestajanja zaporne kazni ni ostalo v partnerskem razmerju. Hipotezo potrdim. Ugotovila sem namreč, da je polovica zapornic v času prestajanja zaporne kazni prekinila partnersko razmerje, polovica pa jih je v partnerskem razmerju ostala.

Hipoteza 7: Več kot 30 % obsojenk ne ve, ali ima otrok v družbi težave. Hipotezo potrdim. Čeprav obsojenke menijo, da se pogled družbe nanje ni spremenil, jih vseeno več kot 30 % ne ve, kako se s pogledom družbe spopadajo njihovi otroci ter ali imajo zaradi njihovega položaja kakšne težave. Mnenja glede tega, kako njihov položaj vpliva na otroka, so bila deljena.

Hipoteza 8: Matere, ki jim je odvzeta prostost za krajši čas (do 6 mesecev), prejemajo manj pomoči kot tiste z daljšo kaznijo. Hipotezo zavržem.
Ugotovila sem, da so med prestajanjem zaporne kazni obsojenke deležne razmeroma malo pomoči. Na voljo so jim pogovori s pedagogi, psihoterapija ter možnost zunajzavodske terapije. Iz anket sem ugotovila, da tiste, ki prestajajo krajšo zaporno kazen (do 6 mesecev) – teh je 9 –,v zaporu trenutno ne prejemajo nobene pomoči, medtem ko tiste z daljšo kaznijo prejemajo različne oblike pomoči. Izmed tistih z daljšo kaznijo sta le dve obsojenki napisali, da ne prejemata nobene pomoči.

7. Predlogi

Zapor je totalna institucija, kar pomeni, da je zelo težko priti do kakšnih izboljšav, ki bi zajemale celoten sistem. Pri tej točki sem izhaja iz tega, kar so odgovorile zapornice, da bi si želele. Nekatere želje so trenutno zagotovo neuresničljive, kot so na primer zavrteti čas nazaj ali dobiti nazaj svobodo. Vendar pa obstajajo tudi želje, ki so razumske in tudi uresničljive. Glede na njihovo situacijo se mi zdi pomembno, da bi se jim omogočilo več osebnih stikov z otroki, saj jih je večina izrazila, da je teh stikov premalo. Čeprav se lahko vsak dan slišijo po telefonu, to ni isto.

Če izhajam iz teorije varne navezanosti, je pomembno, da otrok v prvih treh letih svojega življenja razvije navezanost z vsaj enim izmed staršev. Slovenska zakonodaja opredeljuje, da lahko otrok biva z materjo do dopolnjenega prvega leta starosti oziroma do dopolnjenega drugega leta starosti, če za to obstajajo posebni razlogi. Smiselno bi bilo razmisliti o tem, da se ta čas podaljša na otrokovo starost treh let, saj je tako več možnosti, da z materjo razvijeta varno navezanost.

Pomembna se mi zdi tudi želja po večji zasebnosti. Zapor na Igu ima veliko sob. Na voljo so dvoposteljne, triposteljne ali večposteljne sobe. Večina obsojenk si sobo deli s šestimi, sedmimi drugimi obsojenkami. Kadar je v sobi toliko ljudi, zasebnosti praktično ni. Sobe so sicer velike, vendar ni nobenih pregrad ali česarkoli med posteljami. Delijo si tudi kopalnice. V celotnem zaporu težko najdejo kotiček miru, zasebnosti, kjer ne bi bil vedno nekdo zraven. Pomembno je, da se med prestajanjem zaporne kazni z vsako obsojenko posebej dela na njenem življenju in na tem, kako bo to potekalo, ko se bo kazen zaključila oziroma pretekla. Zdi se mi, da je potrebnih več pogovorov o težavah, stiskah, ki jih doživljajo obsojenke. Prav tako se mi zdi pomembno, da bi v času prestajanja kazni obsojenke skupaj z zaposlenimi delale na tem, da si uredijo življenjske razmere, poiščejo stanovanje, službo, če tega nimajo, da naredijo osebne načrte, načrte pomoči, ki bi jim pomagali, da se lažje držijo začrtane poti in najdejo motivacijo in smisel v svojem življenju.

Za socialno delo se mi vsekakor zdi zelo pomembno, da se soočajo s problematiko, ki obstaja v zaporih. Zdi se mi pomembno, da se socialni delavci

dodatno izobražujejo na tem področju ter z obsojenkami tudi delajo bolj intenzivno. V moji raziskavi sem ugotovila, da obsojenke dobijo izredno malo pomoči, prav tako pa jih zelo veliko izraža željo po pomoči še posebej na področju sociale. Zapori bi morali biti naravnani na sistem, kjer bi se več institucij bolj povezalo. Takšne institucije so zagotovo ravno centri za socialno delo, ki lahko veliko pripomorejo k temu, da si obsojenka lažje uredi življenje še med prestajanjem zaporne kazni. Veliko obsojenk nima urejenih bivalnih razmer, službe ali sploh kakršnegakoli dohodka in na tem področju je center za socialno delo tisti, ki lahko bistveno pripomore, da se situacija izboljša. Matere, ki v zaporu bivajo z otroki, bi lahko bile deležne še več pomoči – ne v materialnem smislu, temveč v čustvenem smislu. To pa ne velja samo za tiste, ki imajo otroka pri sebi v zaporu, ampak tudi za ostale obsojenke, ki so matere. Tudi one nosijo težko čustveno breme in bi jim zelo pomagalo, če bi imele na voljo več strokovnjakov, ki bi jim nudili čustveno oporo.

Ker je ženska kriminaliteta pojav, ki se iz leta v leto stopnjuje, se mi zdi pomembno uvesti več izobraževanj za strokovne delavce, ki delajo na teh področjih, saj je tako večja možnost, da se kriminaliteta prepozna že bistveno prej, pa tudi pomoč je lahko bolj učinkovita.

Prav tako se mi zdi smiselno, da bi se na Fakulteti za socialno delo uvedel predmet, pri katerem bi se že študentje seznanili s to temo. Zapori in podobne institucije so vsekakor področje dela za bodoče socialne delavce, ki se v času študija s to problematiko ne seznanijo. Posledično o tem nimajo znanja in tako svojega dela v tej instituciji ne opravljajo tako kvalitetno, kot bi ga, če bi se o tem izobraževali.

Stroka socialnega dela si mora prizadevati tudi za to, da se kriminaliteta zmanjša, da se prej prepozna in da osebe, ki so obsojene za določena dejanja, lahko dobijo pomoč prej, predvsem pa bolj kvalitetno. Menim bi se, da če bi te osebe bile pogosto slišane že prej, dalo marsikatero kazensko dejanje preprečiti.

8. Uporabljena literatura

Allard, P., & Green, J. (2011). *Children on the outside: Voicing the pain and human costs of parental incarceration.* Brooklyn, NY: Justice Strategies.

Ambrož, M. (2007). *Kaznivo dejanje in njegove vrednostne prvine.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Antić Gaber, M. (ur.). (2017). *Začasno bivališče: Na grad, lg: življenjske zgodbe žensk na prestajanju kazni zapora.* Ljubljana: Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

Atabay, T. (2008). *Handbook for Prison Managers and Policymakers on Women and Imprisonment* [pdf]. Pridobljeno 24. 4. 2018 s https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/women-and-imprisonment.pdf.

Atabay, T. (2014). *Handbook on Women and Inprisonment, 2nd edition with reference to the United Nations Ruler for the Treatment Of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders (The Bangkok Rules).* Pridobljeno 23. 2. 2018 s https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/women_and_imprisonment_-_2nd_edition.pdf.

Bakker, L., Morris, B., Janus, L. (1978). Hidden victims of crime. *Social Work,* 23(2), 143–148.

Baradon, T., Fonagy, P., Sleed, M. (2009). *New Beginnings – an experience-based programme addressing the attachment relationship between mothers and their babies in prisons.* Pridobljeno 24. 4. 2018 s https://www.annafreud.org/what-we-do/research-policy/research-themes/understanding-mental-health-and-resilience/new-beginnings/.

Bastick, M. (2005). *Women in Prison: A Commentary on the UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners.* United Nations: Quaker United Nations Office.

Benedict, R. (2009). *Giving Back Not Giving Up: Generativity Among Older Female Inmates.* (Doktorska disertcija). University of Tennesse. Pridobljeno 3. 2. 2018 s http://trace.tennessee.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1630&context=utk_graddiss

Berry, P., & Einberger, H. (2003). Role strain and incarcerated mothers: Understanding the process of mothering. *Women & Criminal justice,* 15(1), 101–119.

Bloom, B., & Steinhar, D. (1993). *Why punish the children? A Reaprasial of the children of Incarcerated Mothers in America.* San Francisco: National Council of Crime and Deliquincy.

Cafuta, S. (2011). *Kriminaliteta žensk in zapori za ženske v Sloveniji* (Diplomsko delo). Fakulteta za varnostne vede, Maribor.

Carlen, P. & Worrall, A. (2004). *Analysing Women's Imprisonment.* Portland, Oregon: Willan Publishing.

Carroll, E., & Warner, K. (ur.). (2014). *Re-imagining imprisonment in Europe: Effects, Failures and the Future.* Dublin: Liffey Press.

Casey-Avedeco, K., & Bakken, T. (2002). Visiting women in prison: Who visits and who cares? *Journal of Offender Rehabilitation,* 34(3), 67–83.

Cranny-Francis, A. (2003). *Gender studies: terms and debates.* Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Cruells, M., & Igareda, N. (ur.). (2005). *Women Integration & Prison.* Barcelona: Aurea Editores.

CTV News. (2017). *Babies Behind Bars: Inside the mother – child prison program* [Video]. 27.1. Pridobljeno 20. 4. 2018 s https://www.youtube.com/watch?v=uTdrRf3UrB8.

Dodge, M., & Pogrebin, M. (2001). Collateral casts of imprisonment for women: Complications of reintegration. *The Prison Journal,* 81(1), 42–54.

Enos, S. (2001). *Mothering from the inside: Parenting in a women's prison.* New York: State University of New York Press.

Epstein, R. (2012). *Mothers in Prison: the sentencing of mothers and the rights of the child* [pdf]. Pridobljeno 24. 4. 2018 s http://www.makejusticework.org.uk/wp-content/uploads/Mothers-in-Prison-by-Rona-Epstein.pdf.

Foucault, M. (2004). *Nadzorovanje in kaznovanje: nastanek zapora.* Ljubljana: Krtina.

Freedman, E. (1981). *Their Sister's Keepers: Women's Prison Reform in America 1830–1930.* Ann Arbor: University of Michigan Press.

Fritsch, T., & Burkhead, J. (1981). Characteristics if children whose parents have been incarcerated. *Hospital and Comunity Psychiatry,* 44(7), 665–660.

Goffman, E. (1991). *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates.* London: Penguin Books.

Goffman, E. (2008). *Stigma: zapiski o upravljanju poškodovane identitete.* Maribor: Aristej.

Hairston, C. (1991). Mothers in Jail: Parent - child separation and jail visitation. *Affilia,* 6(2), 9–27.

Heidensohn, F. (1996). *Women&Crime.* London: Macmillan Press.

Heindensohn, F., & Gelsthorpe, L. (2007). Gender and Crime. *The Oxford Handbook of Criminology,* 4th edition, 381–420.

Ivačič, B. (2016). *Materinstvo za rešetkami: neskladje med zaporom in materinstvom* (Magistrsko delo). Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Jacobs, S. (2008). *Ukradeni čas.* Ljubljana: Mladinska knjiga.

Jbara, A. (2012). The Price They Pay: Protecting the Mother-Child Relationship Through the Use of Prison Nurseries and Residential Parenting Programs. *Indiana Law Journal* 87 (4). Pridobljeno 24. 4. 2018 s https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=11036&context=ilj.

Johnson, E., & Waldfogel, J. (2002). Parental incarceration: Recent trends and implications for child welfare. *Social service Review,* 76(3), 460–479.

Kačičnik, S. (2006). *Revolucija spolnih vlog – ženske brez otrok* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Kanduč, Z. (2007). *Kriminologija: (stran)poti vede o (stran)poteh.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni Fakulteti v Ljubljani.

Kanduč, Z. (ur.) (2006). *Droge, zapori, ženske – postmoderna družba in njene zasvojenosti.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.

Kanduč, Z., & Šelih, A. (2007). *Kriminologija: (stran) poti vede o (stran) poteh.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri pravni fakulteti.

La Vigne, N., Naser, R., Brooks, L., &Castro, J. (2005). Examining the Effect of Incarceration and In-Prison Family Contact on Prisoner's Family Relationships. *Journal Of ontemporary Criminal Justice* 21 (4), 314–335.

Lombroso, C., & Ferrero, W. (1895). *The female offender.* New York: Appleton. Pridobljeno s 23. 2. 2018 https://archive.org/details/femaleoffender00lomb.

Mallicoat, S. (2011). *Women and Crime: A text/Reader.* USA: Sage publications.

Meško, G. (1997). *Družinske vezi na zatožni klopi?.* Ljubljana: Educy.

Meško, G. (2006). *Kriminologija.* Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.

Ministrstvo za pravosodje (2007). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2007.* Pridobljeno 12. 4. 0018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/porocilo_uiks_2007.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2008*). Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2008.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/porocilo_uiks_2008.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2009). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2009.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/porocilo_uiks_2009.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2010). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2010.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/porocilo_uiks_2010.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2011). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2011.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/120413_letno_porocilo_2011.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2012). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2012.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/LP_2012.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2013). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2013.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/140505_Letno_porocilo_2013.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2014). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2014.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/150519_Letno_porocilo_2014.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2015*). Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2015.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/2015/160421_LP_URSIKS_2015.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2016). *Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2016.* Pridobljeno 12. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/170503_Letno_porocilo_2016.pdf.

Ministrstvo za pravosodje (2017*). Letno poročilo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij za leto 2017.* Pridobljeno 18. 4. 2018 s

http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/UIKS/Letna_porocila/180417_LETNO_POROCILO_2017.pdf.

Ministrstvo za pravosodje. (2018). *Zavod za prestajanje kazni zapora Ig.* Pridobljeno 17. 4. 2018 s http://www.mp.gov.si/si/o_ministrstvu/ursiks_organ_v_sestavi/zavodi_za_prestajanje_kazni_zapora_in_prevzgojni_dom/zpkz_ig/.

Mumola, C. (2000). *Incarcerated parents and their children.* Pridobljeno 3. 2. 2018, s https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/iptc.pdf.

Murray, J. (2007). The Cycle of Punishment: Social exclusion of prisoners and their children. *Criminology and Criminal Justice,* 7(1), 55–81.

Musek, J. (1995). *Ljubezen, družina, vrednote.* Ljubljana: Educy.

O'Connor, C. (2012). *Babies Behind Bars* [Video]. 1.7. Pridobljeno 15. 4. 2018 s https://www.youtube.com/watch?v=Rigjortw2Hc.

Oakley, A. (2001). *Gospodinja.* Ljubljana: Založba *cf.

Penn Law. (2011). *Mothers in Prison: The impact of incarceration on motherhood* [Video]. 7.12. Pridobljeno 15. 4. 2018 s https://www.youtube.com/watch?v=pqTXt3jqchQ.

Petrovec, D. (1986). Zapor v funkciji zaščite družbe pred storilci kaznivih dejanj. *Penološki bilten,* 5(2).

Petrovec, D. (1998). *Kazen brez zločina: prispevek v ideologijam kaznovanja.* Ljubljana: SH Zavod za založniško dejavnost.

Plesničar, M. (2012). Ženske in kriminaliteta. V M. Plesničar (ur.), *Nežnejši spol? Ženske, nasilje in kazenskopravni sistem.* Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Pravilnik o izvrševanju kazni zapora (PIKZ) (2000). Ur. l. RS 102/00, 127/06, 112/07, 62/08, 76/08.

Puhar, S. (1995). Diskriminacija žensk v kazenskem postopku in pri izvrševanju zaporne kazni. *Socialno delo* 34 (5), 309–320.

Quaker Council for European Affairs. (2007). *Women in Prison: a review of the conditions in Member States of the Council of Europe.* Pridobljeno 24. 4. 2018 s http://www.qcea.org/2007/02/women-in-prison-a-review-of-the-conditions-in-member-states-of-the-council-of-europe/.

Radulović, I. (2015). *Partnerski odnos v kontekstu zaporne kazni (*Magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Roguski, M. & Chauvel, F. (2009). *The Effects of Imprisonment on Inmates' and their Families' Health and Wellbeing* [pdf]. Pridobljeno 24. 4. 2018 s http://www.antoniocasella.eu/salute/Roguski_2009.pdf.

Salecl, R. (2010). *Disciplina kot pogoj svobode.* Ljubljana: Krtina.

sankcij., Z. o. (2000). (ZIKS-1). *(Ur. l. RS 110/06)*.

Sheehan, R., McIvor, G., & Trotter, C. (ur.) (2007). *What does work for women offenders?* Devon: Willan Publishing.

Stanton, A. (1980). *When mothers go to jail.* Lexington MA: Lexington Books.

Sternberg, R. (1986). A Triangular Theory of Love. *Psychological Review* 93(2), 119-35. Pridobljeno 19. 4. 2018 s http://pzacad.pitzer.edu/~dmoore/1986_Sternberg_TriangleLove_PsyRev.pdf.

Studen, A. (2004). *Rabljev zamah: k zgodovini kriminala in kaznovanja na Slovenskem od 16. do začetka 21. stoletja.* Ljubljana: Slovenska matica.

Sykes, M., G. (2007). *Society of captives: A study of maximum security prison.* Princeton, NY: Princeton University Press.

Švab, A. (2001). *Družina: od modernosti k postmodernosti.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Tadič, D. (2014). *Kaznovanje žensk v Sloveniji.* Prispevek na konferenci. Pridobljeno 12. 4. 2018 s https://www.fvv.um.si/dv2014/zbornik/Tadic.pdf.

Ule, M. (2000). *Sodobne identitete: v vrtincu diskurzov.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Vrhar, M. (2016). *Ženske v zaporu: vpliv zapora na razvoj otroka.* (Magistrsko delo). Maribor: Fakulteta za varnostne vede.

Vujasinović, I. (2015). *Zaporna kazen in materinstvo* (Diplomsko delo). Pravna fakulteta, Ljubljana.

Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1) (2006). Ur. l. RS 110/06.

Zemans, E., Cavan, R. (1958). Marital Relationships of Prisoners. *Journal Of Criminal Law and Criminology.* 49(1), 50-57. Pridobljeno 19. 4. 2018 s https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4677&context=jclc.

Žišt, D. (2009). *Utrinki življenja za rešetkami.* Tržič: Učila International, založba, d. o. o.

9. Priloge

9.1 Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem Tjaša Štesl, študentka 4. letnika Fakultete za socialno delo in pišem diplomsko delo na temo mater, ki jim je odvzeta prostost. Namen raziskave je ugotoviti, kako se počutijo matere, ki so ločene od otrok, in kako to ločitev prenašajo. Vaše sodelovanje v anketi mi je zelo pomembno, saj bom z Vašimi odgovori dobila Vaš pogled na to, kar doživljate. Anketa je anonimna, zbrani podatki bodo obravnavani strogo zaupno in analizirani na splošno in ne na ravni posameznika. Uporabljeni bodo izključno za pripravo diplomske naloge.

Za Vaše sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujem.

Prosim, obkrožite odgovor, ki velja za Vas:

Vaša starost:

a) 14–18
b) 19–30
c) 31–45
d) 46–55
e) 55 in več

Status:

a) Samska
b) V zvezi
c) Poročena
d) Ločena
e) Vdova
f) Samohranilka

Dolžina zaporne kazni: _____

Dolžina že prestane kazni: _____

1. **Koliko otrok imate?**

   _____

2. **Koliko so stari?**

_____

3. **V primeru, da imate več otrok, ali se z vsemi videvate enako pogosto?**
    a. Da
    b. Ne

VZGOJA IN SKRB ZA OTORKA

4. **Kdo v času Vaše odsotnosti skrbi za otroke?**

_____

5. **V kakšnih odnosih ste s to osebo? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabih – do 10 – odličnih.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

6. **Koliko ste vključeni v vzgojo otrok? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisem vključena – do 10 – popolnoma sem vključena.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

7. **V kolikšni meri je oče otrok vključen v njihovo vzgojo? (Označite na lestvici od 1 – sploh ni vključen – do 10 – popolnoma je vključen.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

8. **Kaj Vas kot mater glede otrok najbolj skrbi?**

_____

_____

_____

_____

STIKI Z OTROKOM

9. **Koliko ste seznanjeni s svojimi pravicami glede stikov otrok? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisem seznanjena – do 10 – popolnoma sem seznanjena.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

10. **Ali lahko vplivate na pogostost stikov z otroki?**

a) Da

b) Ne

11. **Kako ti stiki potekajo in kako pogosto? (Označite s križcem za vsako vrsto stika.)**

V primeru, da imate več otrok in nimate enako pogostega stika z vsakim od njih, Vas prosim, da na to vprašanje odgovorite za otroka, s katerim imate največ stikov.

	Vsak dan	**Nekajkrat tedensko**	**Nekajkrat mesečno**	**Nekajkrat letno**	**Nikoli**
Elektronsko					
Po telefonu					
Osebno					

12. **Je pogostost stikov za Vas** dovolj – premalo – preveč ? (Prosim, obkrožite.)

13. **Kako se počutite, ko je otrok pri Vas?**

_____

_____

_____

_____

14. **Kako kot mati prenašate ločitev od otrok? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

15. **Kako mislite, da otroci prenašajo ločitev? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

16. **Kako pomembni so za Vas obiski otroka? (Označite na lestvici od 1 – sploh mi niso pomembni – do 10 – zelo so mi pomembni.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

PARTNERSKA RAZMERJA

17. **Ali ste pred nastopom zaporne kazni bili v partnerskem razmerju?**

a) Da

b) Ne

18. **Ali ste v času prestajanja zaporne kazni ostali v partnerskem razmerju?**

a) Da

b) Ne

19. **Koliko ste v stikih s partnerjem? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisva v stikih – do 10 – v stikih sva zelo pogosto.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Nimam partnerja

20. **Kako prenašate ločitev od partnerja? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)**

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

- Nimam partnerja

POGLED DRUŽBE NA VAŠO SITUACIJO

21. Ali mislite, da sedaj družba drugače gleda na vas?

a) Da

b) Ne

Če ste odgovorili z DA, navedite, kako.

_____

_____

_____

22. Ima otrok zaradi tega kakšne težave?

a) Da

b) Ne

c) Ne vem

Če ste odgovorili z DA, prosim, navedite, kakšne težave mislite, da ima.

_____

_____

_____

POMOČ

23. Kakšne oblike pomoči prejemate v zaporu za Vaše nadaljnje življenje?

_____

_____

_____

24. Je ta pomoč koristna? (označite na lestvici od 1 – sploh ni koristna – do 10 – zelo je koristna.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kaj bi si še želeli?

_____

_____

25. Kakšne načrte imate za prihodnost?

_____

_____

_____

_____

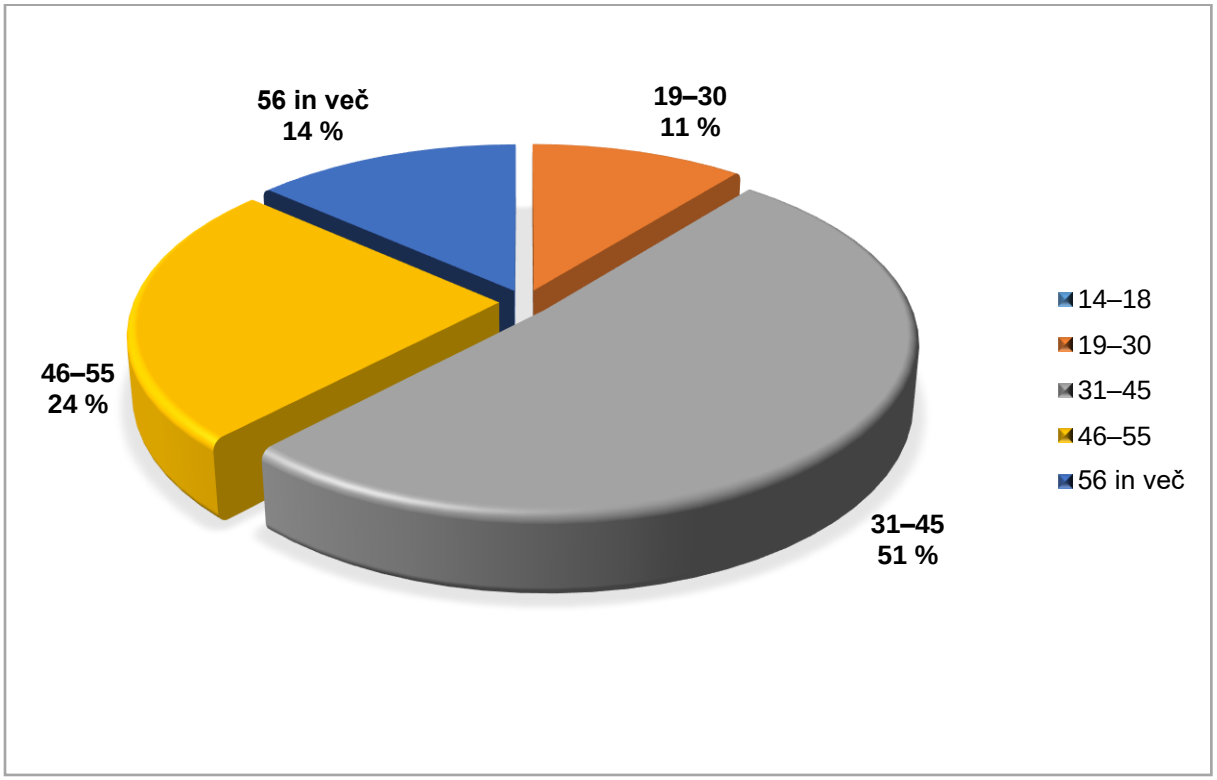
9.2 Analiza anket

Starost

Tabela 1:

14–18	19–30	31–45	46–55	56 in več	SKUPAJ
0	4	19	9	5	37
0 %	11 %	51 %	24 %	14 %	100 %

Graf 1:

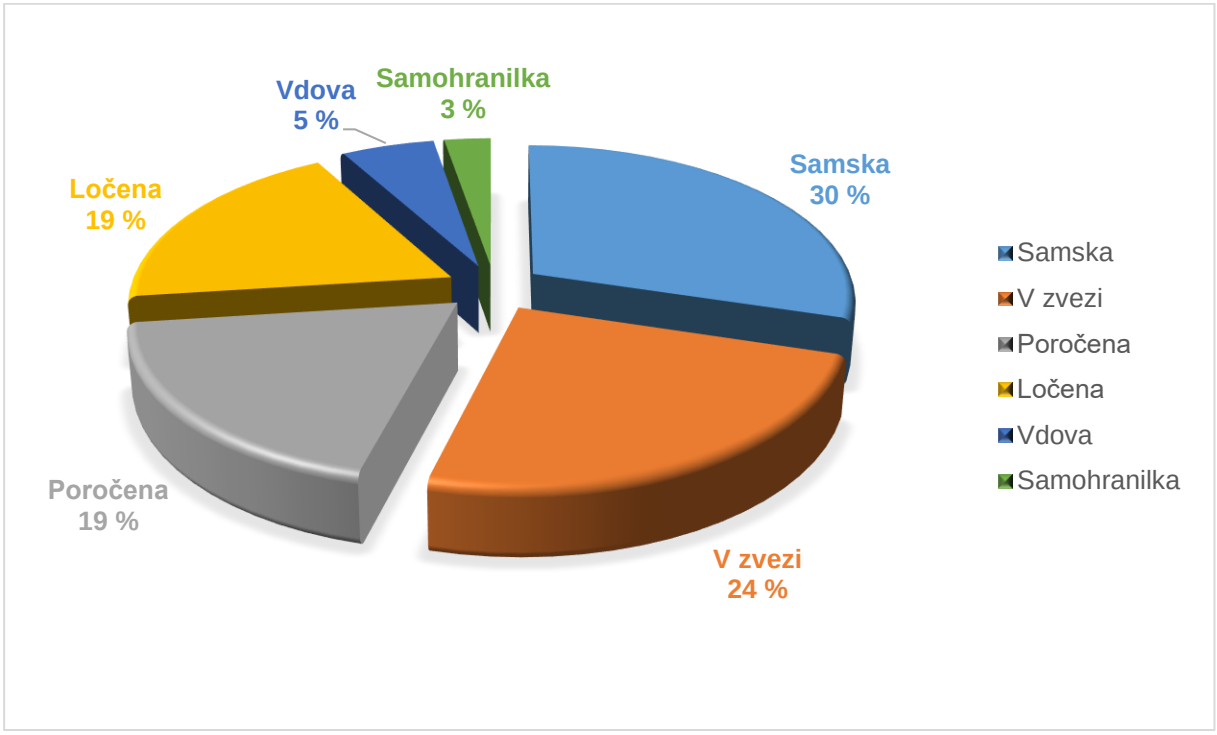

Status

Tabela 2:

Samska	V zvezi	Poročena	Ločena	Vdova	Samohranilka	SKUPAJ
11	9	7	7	2	1	37
30 %	24 %	19 %	19 %	5 %	3 %	100 %

Graf 2:

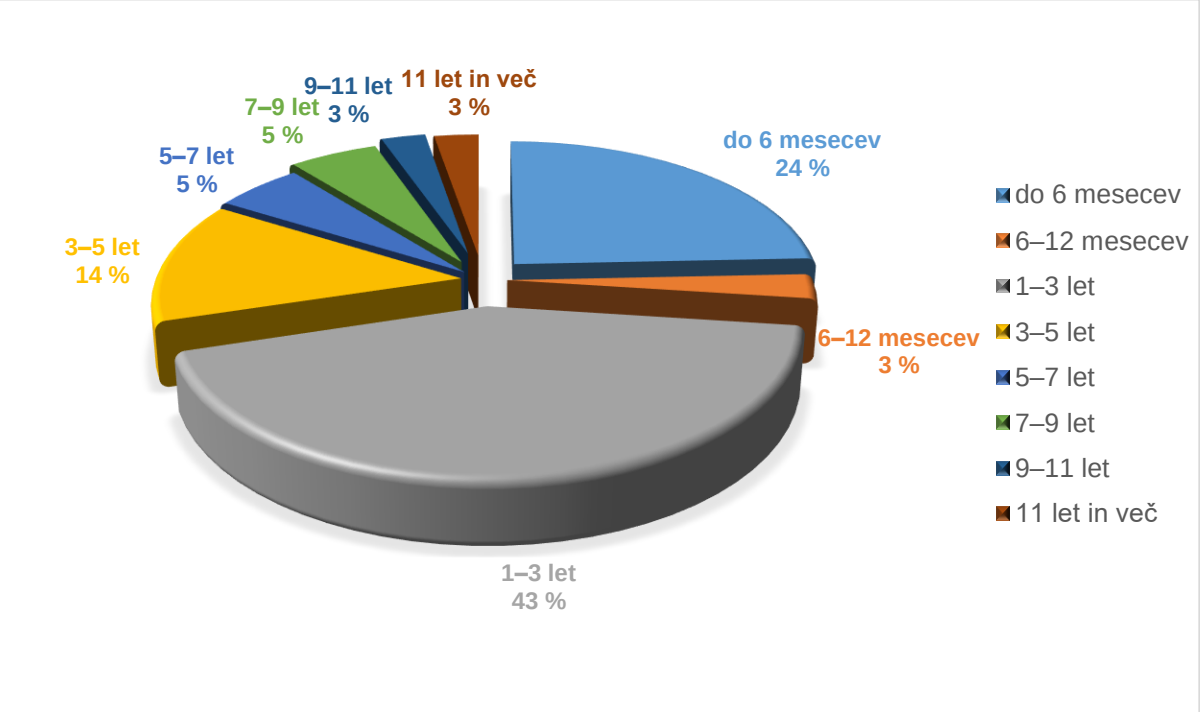

Dolžina zaporne kazni

Tabela 3:

Do 6 mesecev	6–12 mesecev	1–3let	3–5 let	5–7 let	7–9 let	9–11 let	11 let in več	SKUPAJ
9	1	16	5	2	2	1	1	37
24 %	3 %	43 %	14 %	5 %	5 %	3 %	3 %	100 %

Graf 3:

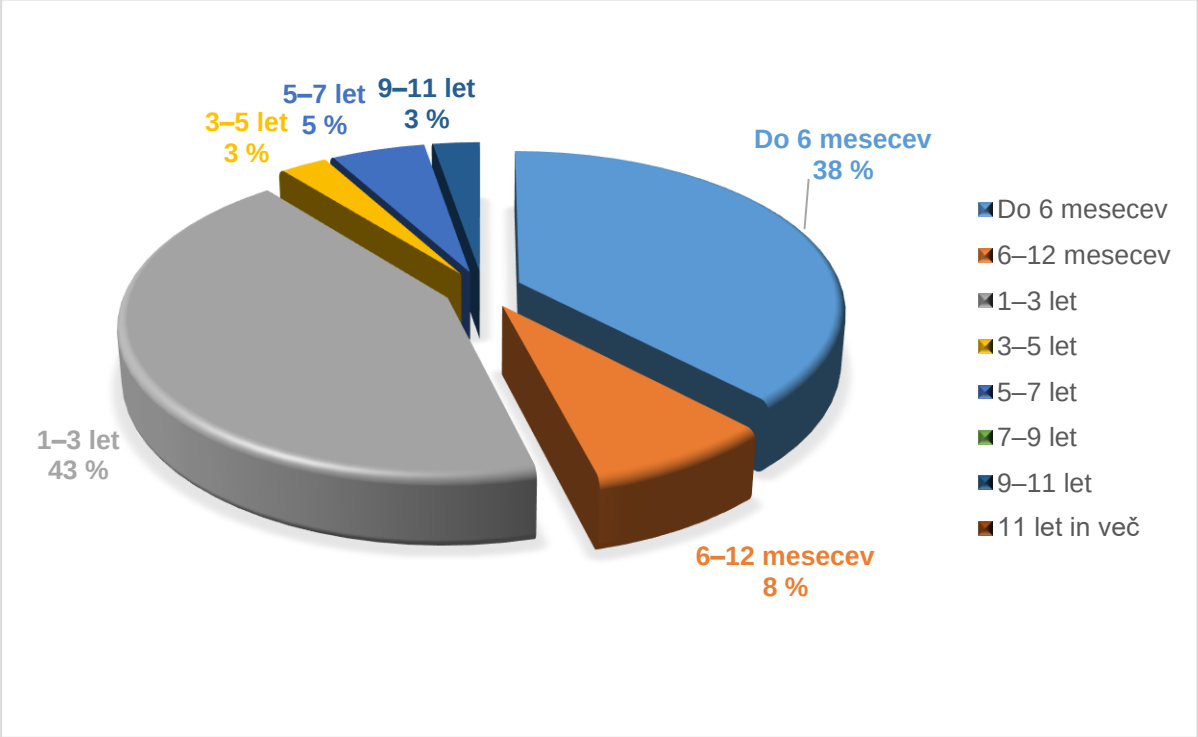

Dolžina že prestane kazni

Tabela 4:

Do 6 mesecev	6–12 mesecev	1–3 let	3–5 let	5–7 let	7–9 let	9–11 let	11 let in več	SKUPAJ
14	3	16	1	2	0	1	0	37
38 %	8 %	43 %	3 %	5 %	0 %	3 %	0 %	100 %

Graf 4:

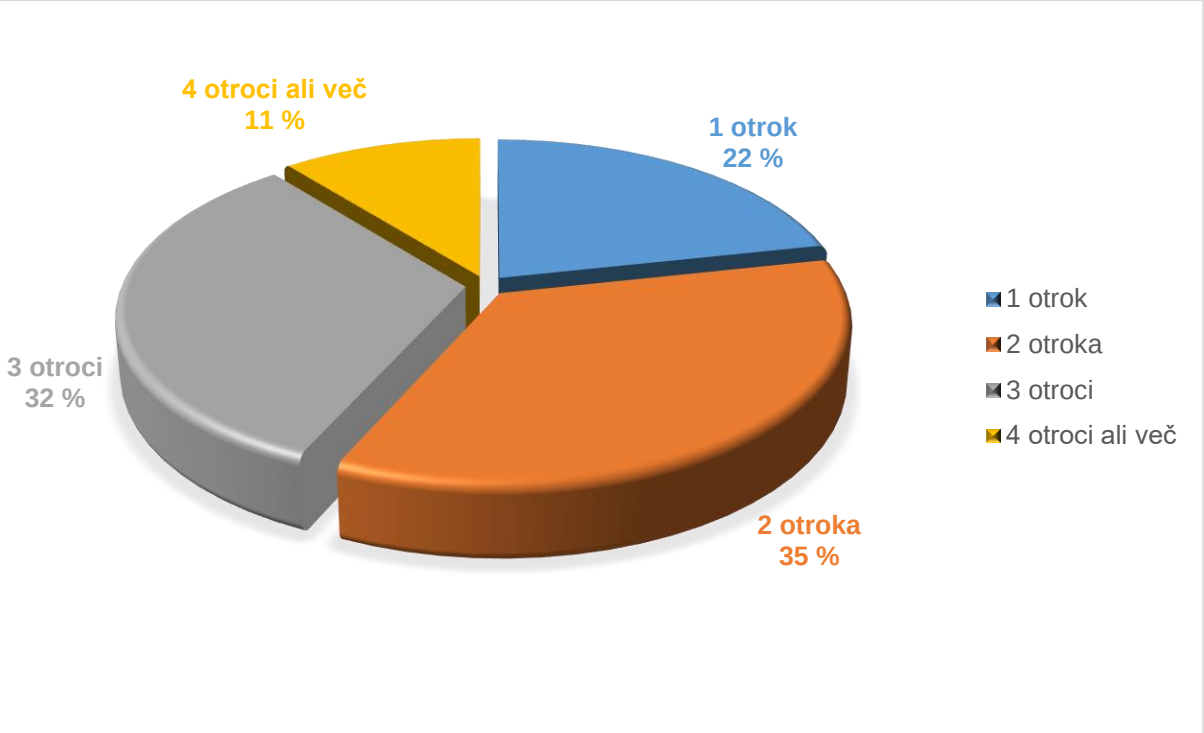

1. **Koliko otrok imate?**

Tabela 5:

1 otrok	2 otroka	3 otroci	4 otroci ali več	SKUPAJ
8	13	12	4	37
22 %	35 %	32 %	11 %	100 %

Graf 5:

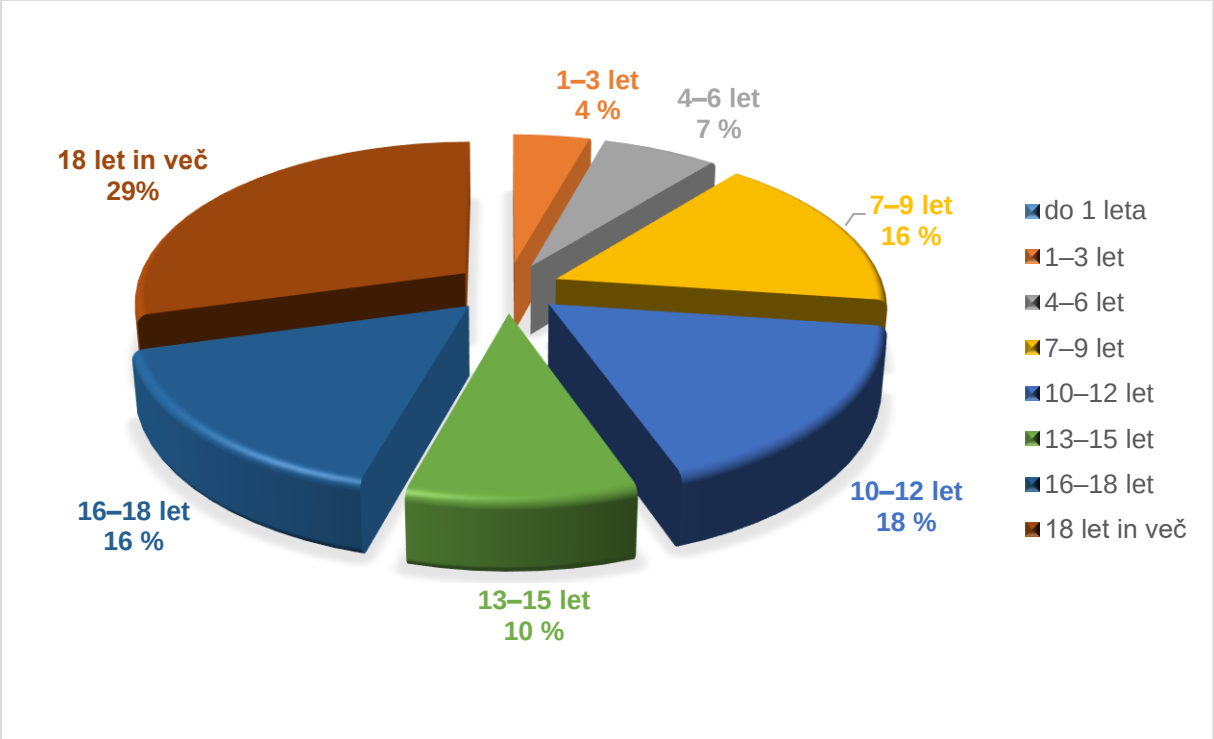

2. Koliko so stari?

Tabela 6:

Do 1 leta	1–3 let	4–6 let	7–9 let	10–12 let	13–15 let	16–18 let	18 ali več	SKUPAJ
0	4	6	15	16	9	15	27	92
0 %	4 %	7 %	16 %	17 %	10 %	16 %	30 %	100 %

Graf 6:

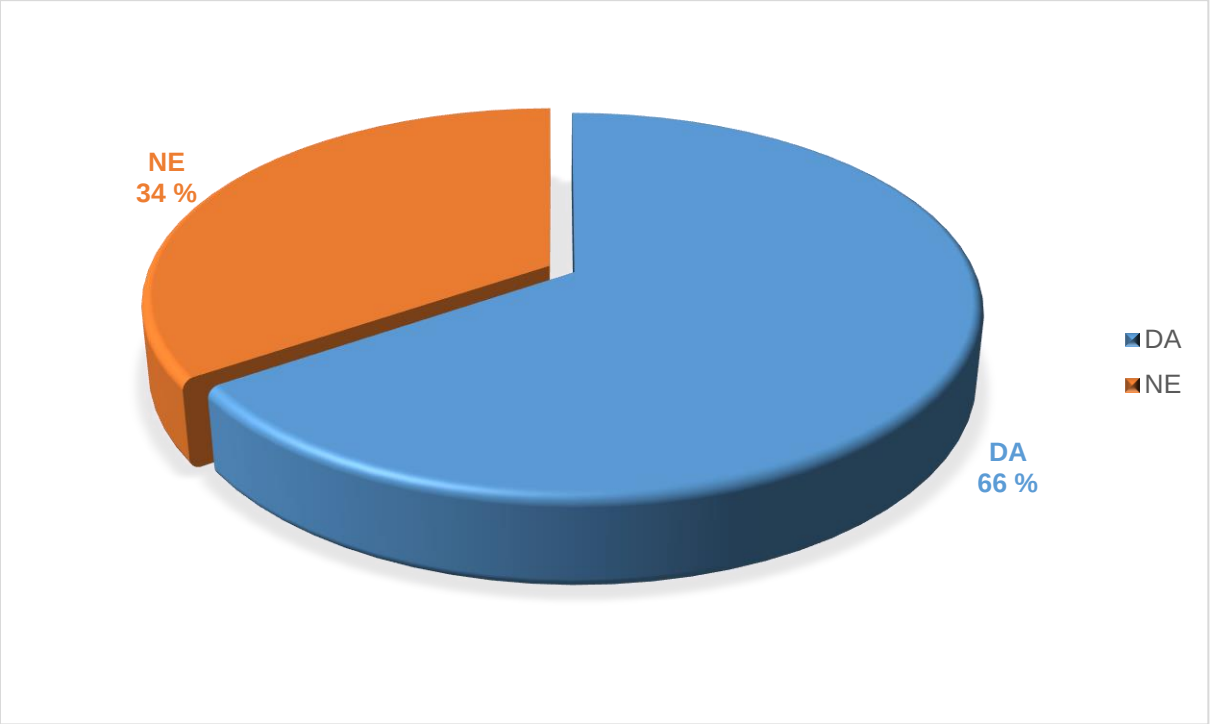

3. **V primeru, da imate več otrok, ali se z vsemi videvate enako pogosto?**

Tabela 7:

DA	NE	SKUPAJ
19	10	29
66 %	34 %	100 %

Graf 7:

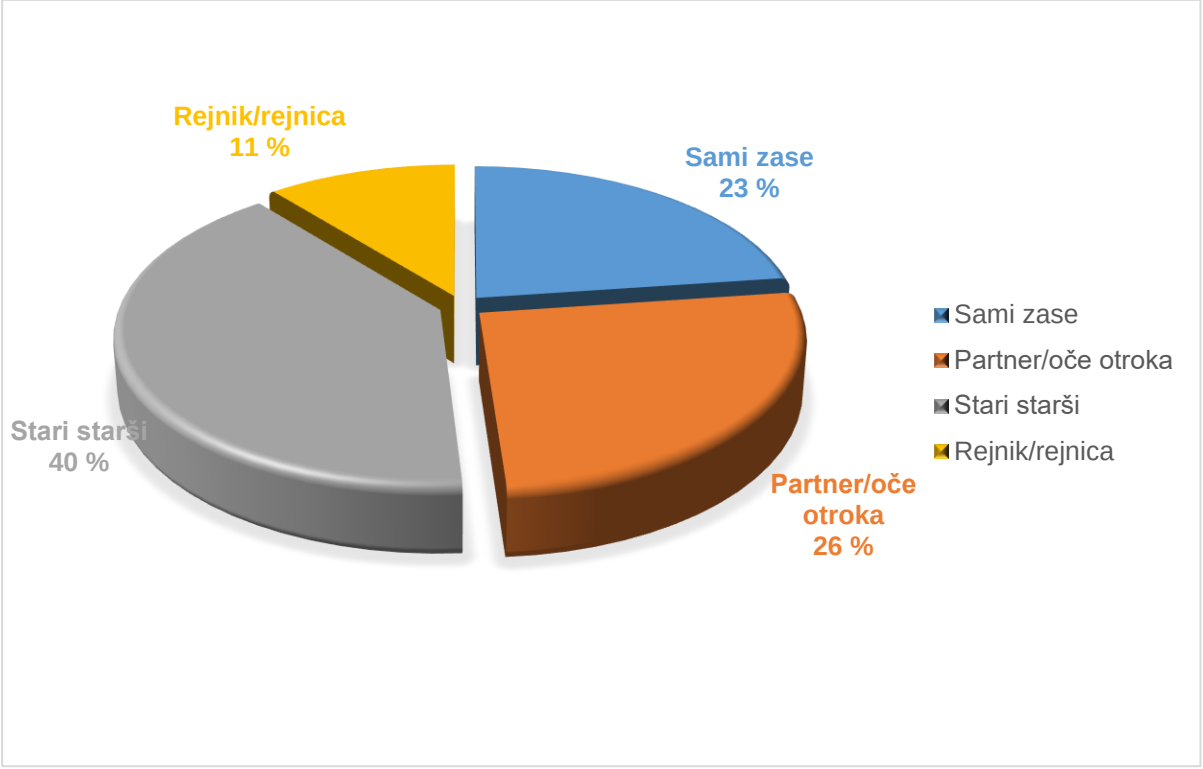

4. **Kdo v času Vaše odsotnosti skrbi za otroke?**

Tabela 8:

Sami zase	Partner/oče otroka	Stari starši	Rejnik/rejnica	SKUPAJ
21	24	37	10	92
23 %	26 %	40 %	11 %	100 %

Graf 8:

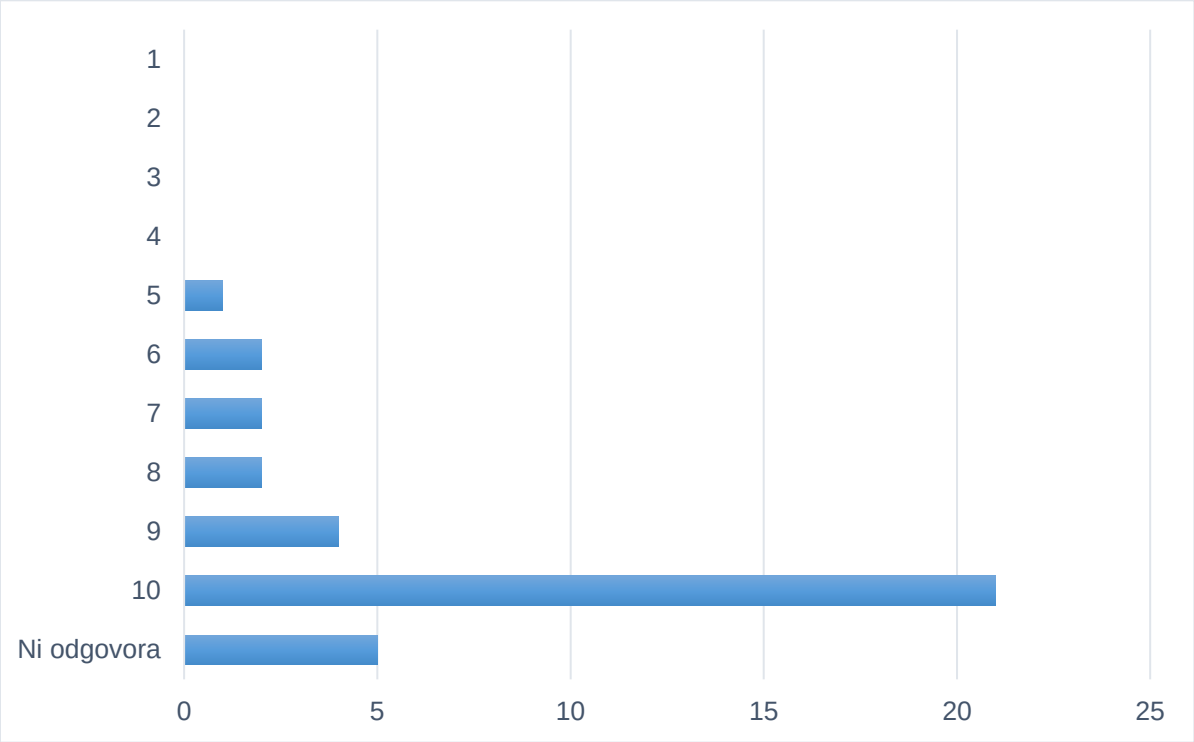

5. **V kakšnih odnosih ste s to osebo? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabih – do 10 – odličnih.)**

Tabela 9:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
0	0	0	0	1	2	2	2	4	21	5	37
0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	5 %	5 %	5 %	11 %	57 %	14 %	100 %

Graf 9:

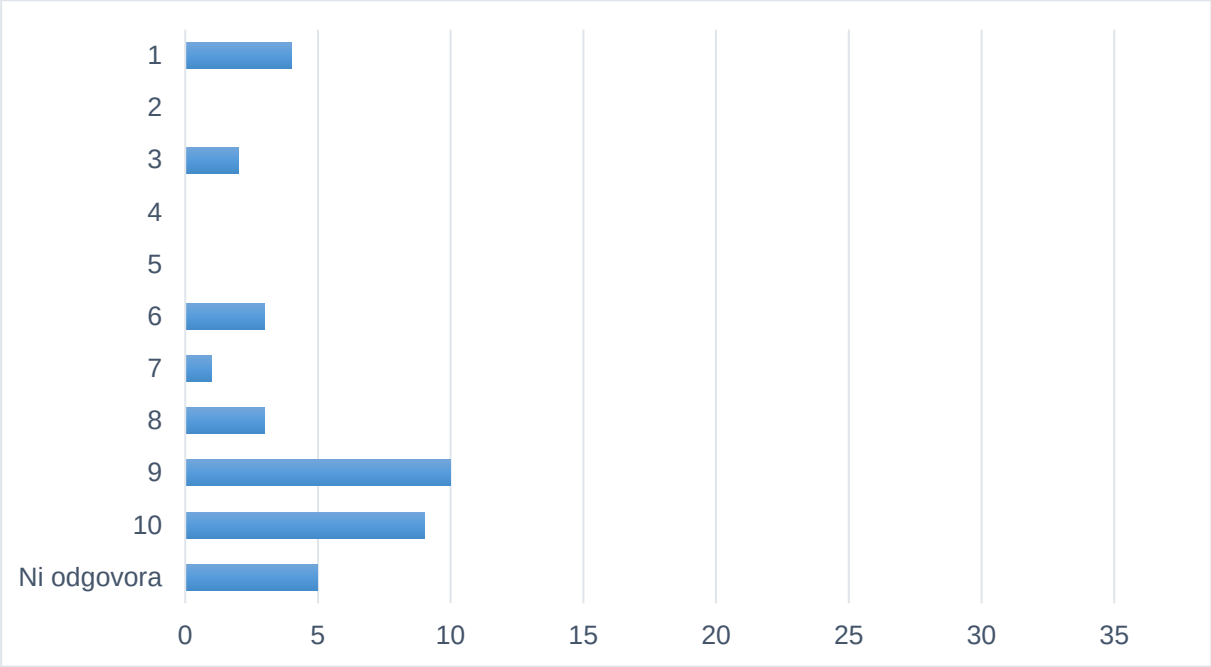

6. **Koliko ste vključeni v vzgojo otrok? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisem vključena – do 10 – popolnoma sem vključena.)**

Tabela 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
4	0	2	0	0	3	1	3	10	9	5	37
11 %	0 %	5 %	0 %	0 %	8 %	3 %	8 %	27 %	24 %	14 %	100 %

Graf 10:

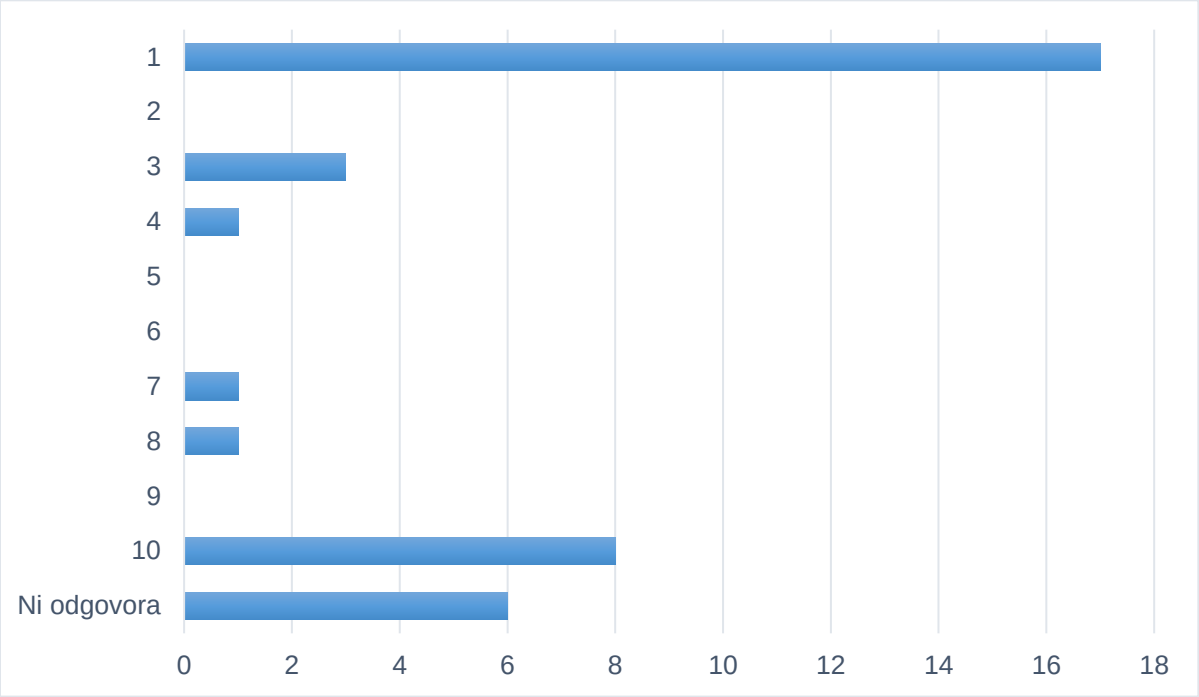

7. **V kolikšni meri je oče otrok vključen v vzgojo? (Označite na lestvici od 1 – sploh ni vključen – do 10 – popolnoma je vključen.)**

Tabela 11:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
17	0	3	1	0	0	1	1	0	8	6	37
46 %	0 %	8 %	3 %	0 %	0 %	3 %	3 %	0 %	21 %	16 %	100 %

Graf 11:

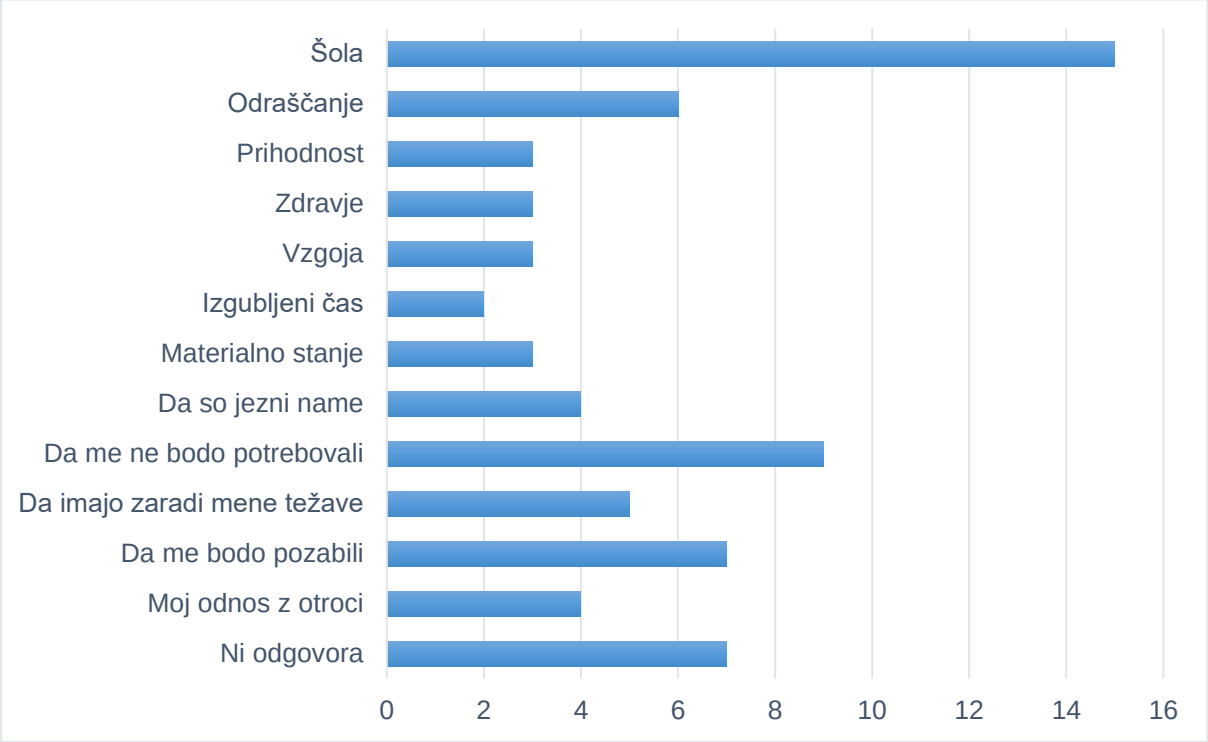

8. Kaj Vas kot mater, glede otrok najbolj skrbi?

Tabela 12:

Šola	15	41 %
Odraščanje	6	16 %
Prihodnost	3	8 %
Zdravje	3	8 %
Vzgoja	3	8 %
Izgubljeni čas	2	5 %
Materialno stanje	3	8 %
Da so jezni name	4	11 %
Da me ne bodo potrebovali	9	24 %
Da imajo zaradi mene težave	5	14 %
Da me bodo pozabili	7	19 %
Moj odnos z otroci	4	11 %
Ni odgovora	7	19 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 12:

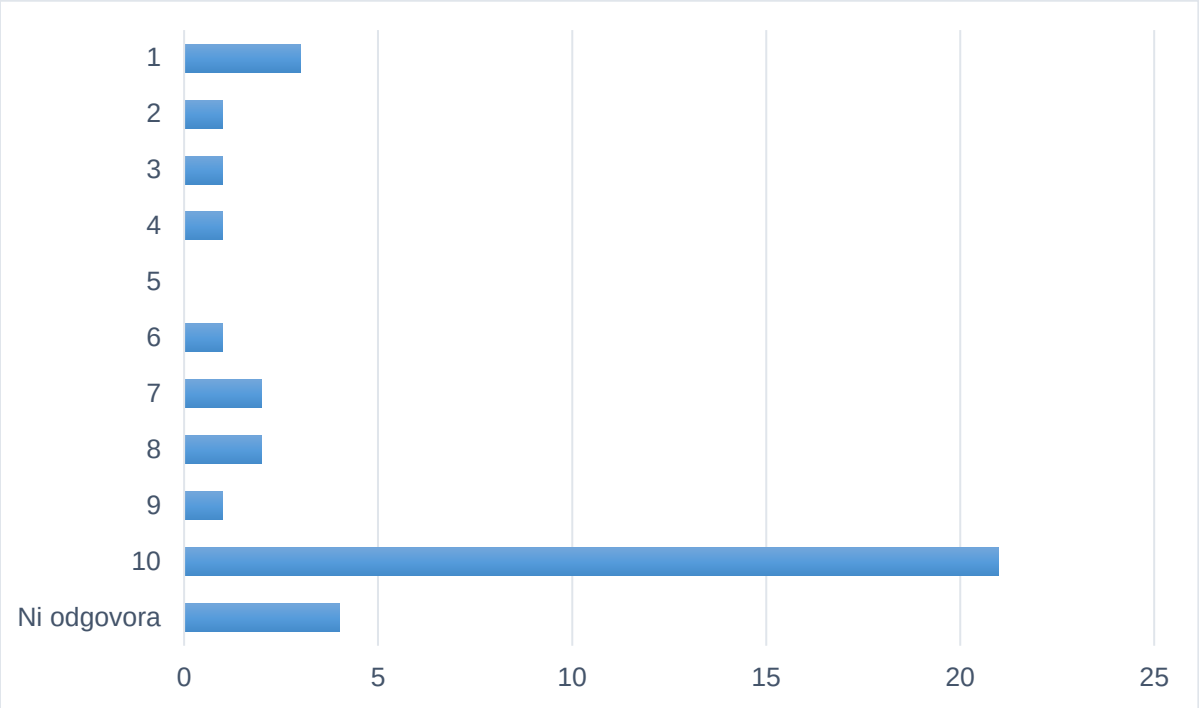

9. **Koliko ste seznanjeni s svojimi pravicami glede stikov otrok? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisem seznanjena – do 10 – popolnoma sem seznanjena.)**

Tabela 13:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
3	1	1	1	0	1	2	2	1	21	4	37
7 %	3 %	3 %	3 %	0 %	3 %	5 %	5 %	3 %	57 %	11 %	100 %

Graf 13:

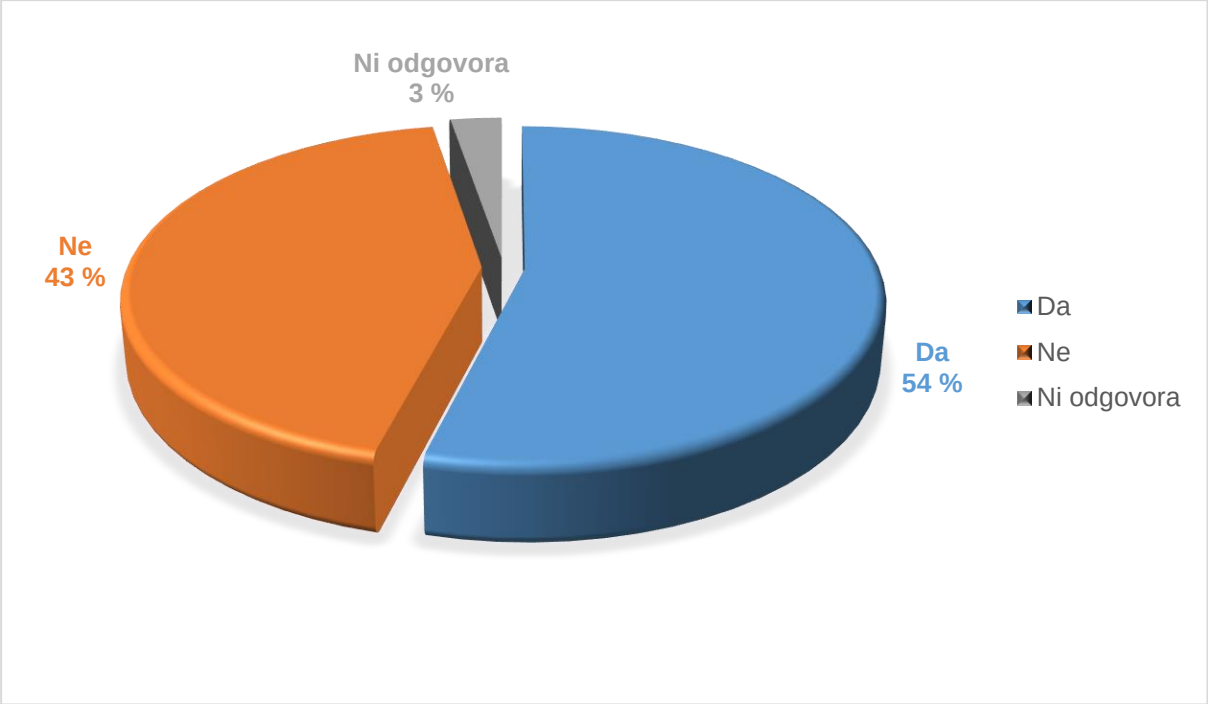

10. Ali lahko vplivate na pogostost stikov o otroki?

Tabela 14:

DA	NE	Ni odgovora	SKUPAJ
20	16	1	37
54 %	43 %	3 %	100 %

Graf 14:

11. Kako ti stiki potekajo in kako pogosto? (Označite s križcem za vsako vrsto stika.)

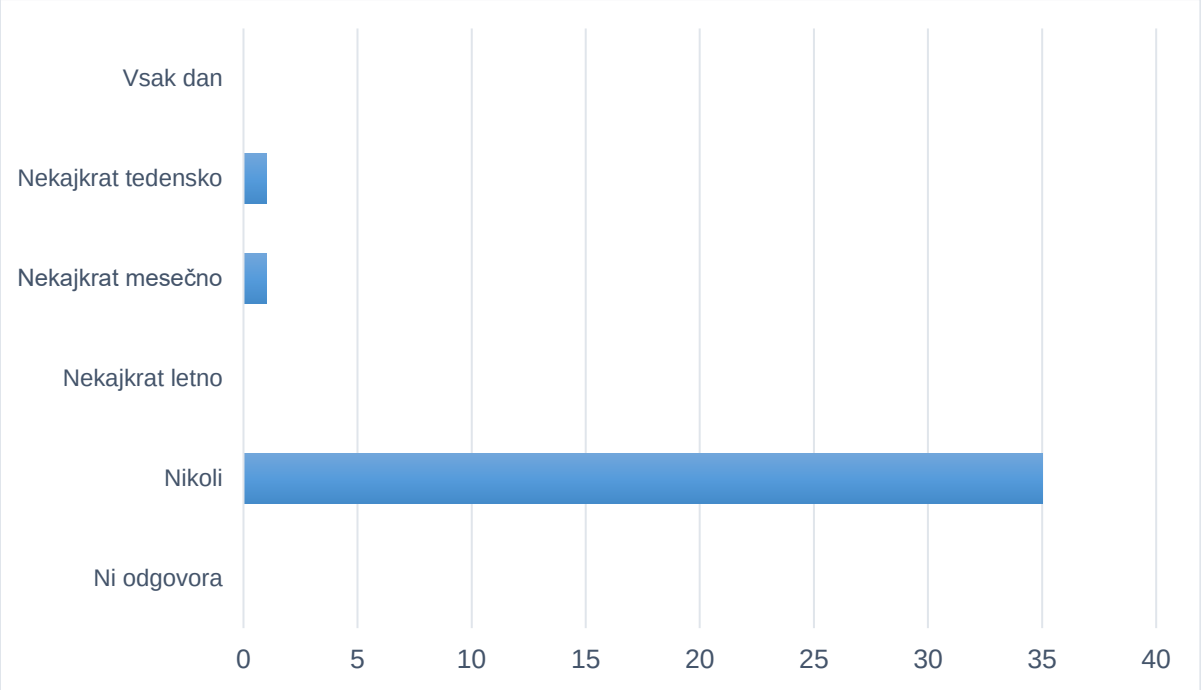
V primeru, da imate več otrok in nimate enako pogostega stika z vsakim od njih, Vas prosim, da na to vprašanje odgovorite za otroka, s katerim imate največ stikov.

11 a) ELEKTRONSKO

Tabela 15:

Vsak dan	0	0 %
Nekajkrat tedensko	1	3 %
Nekajkrat mesečno	1	3 %
Nekajkrat letno	0	0 %
Nikoli	35	94 %
Ni odgovora	0	0 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 15:

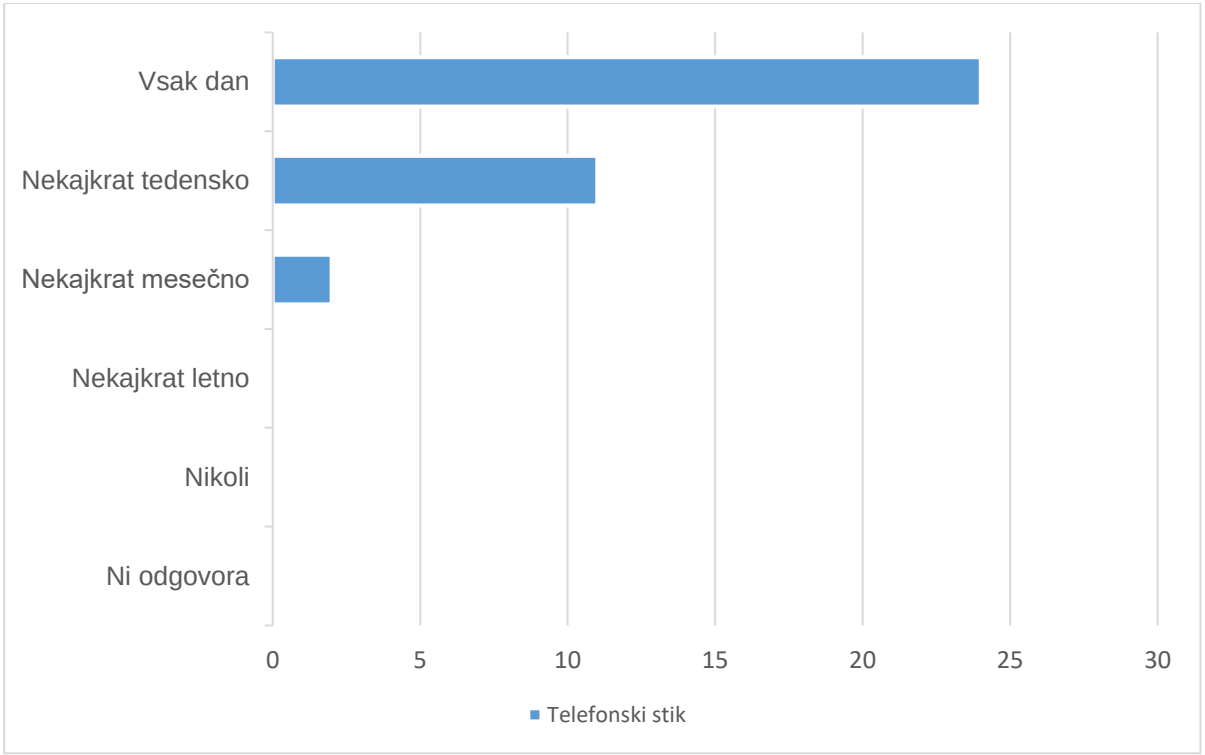

11 b) PO TELEFONU

Tabela 16:

Vsak dan	24	65 %
Nekajkrat tedensko	11	30 %
Nekajkrat mesečno	2	5 %
Nekajkrat letno	0	0 %
Nikoli	0	0 %
Ni odgovora	0	0 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 16:

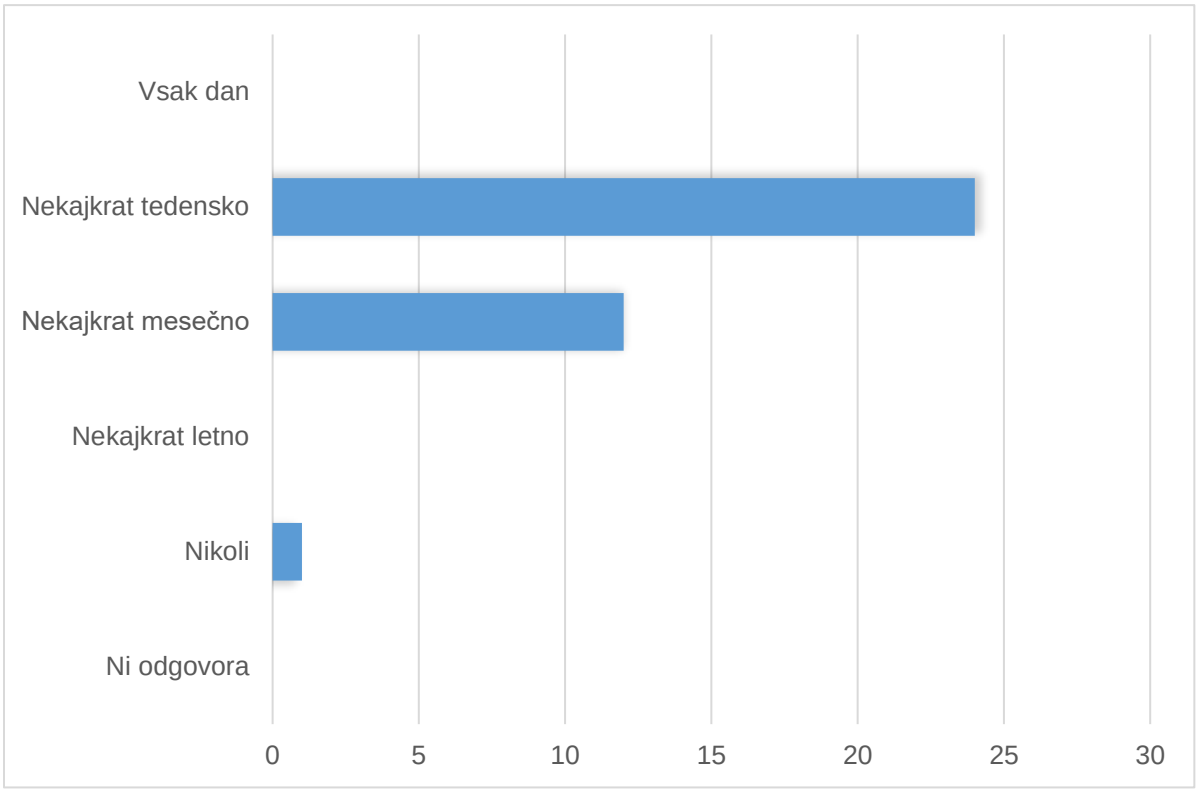

11 c) OSEBNO

Tabela 17:

Vsak dan	0	0 %
Nekajkrat tedensko	24	65 %
Nekajkrat mesečno	12	32 %
Nekajkrat letno	0	0 %
Nikoli	1	3 %
Ni odgovora	0	0 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 17:

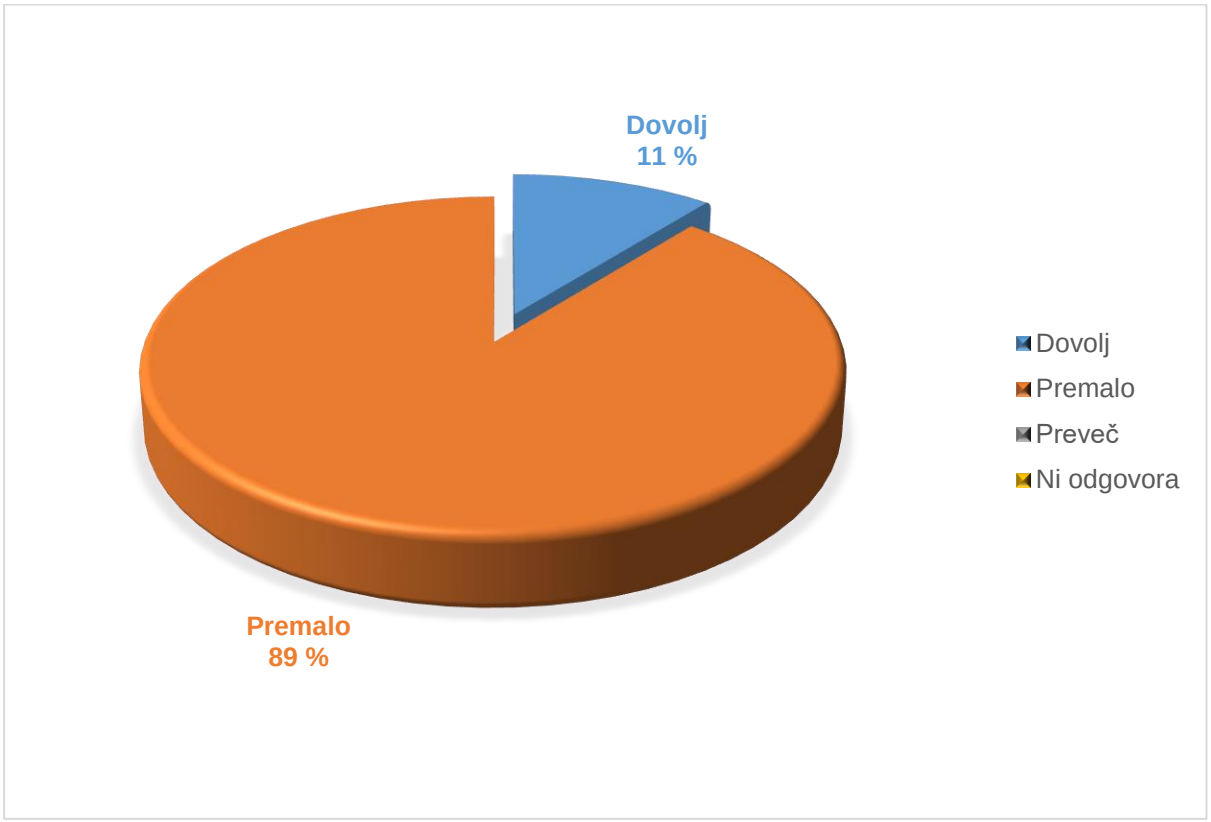

12. Je ta pogostost stikov za Vas dovolj – premalo – preveč ? (Prosim, obkrožite.)

Tabela 18:

Dovolj	Premalo	Preveč	Ni odgovora	SKUPAJ
4	33	0	0	37
11 %	89 %	0 %	0 %	100 %

Graf 18:

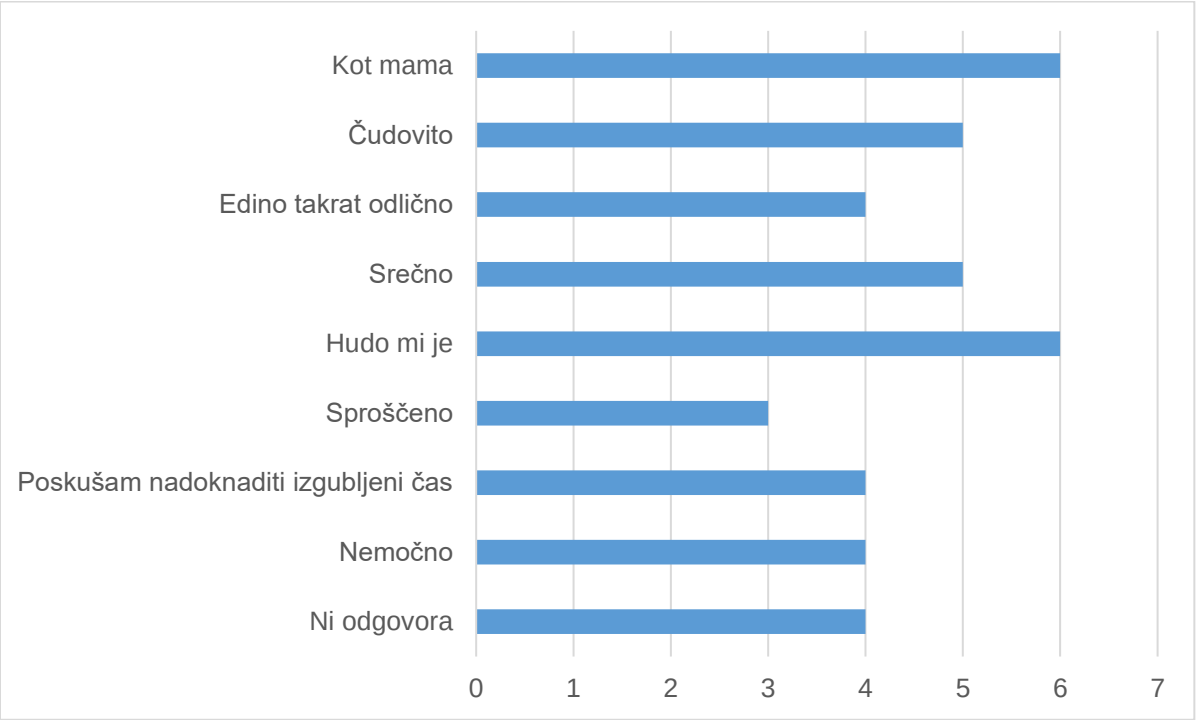

13. Kako se počutite, ko je otrok pri Vas?

Tabela 19:

Kot mama	6	16 %
Čudovito	5	14 %
Edino takrat odlično	4	11 %
Srečno	5	14 %
Hudo mi je	6	16 %
Sproščeno	3	8 %
Poskušam nadoknaditi izgubljeni čas	4	11 %
Nemočno	4	11 %
Ni odgovora	4	11 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 19:

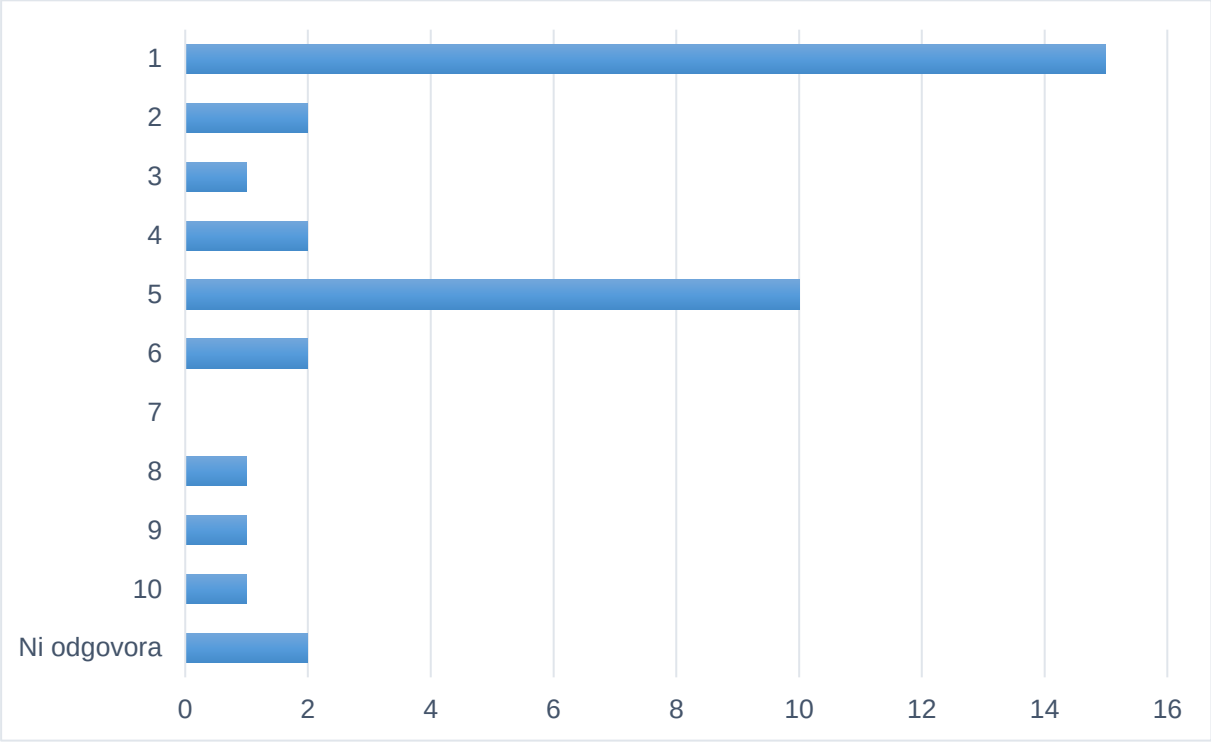

14. Kako kot mati prenašate ločitev od otrok? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)

Tabela 20:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
15	2	1	2	10	2	0	1	1	1	2	37
41 %	5 %	3 %	5 %	27 %	5 %	0 %	3 %	3 %	3 %	5 %	100 %

Graf 20:

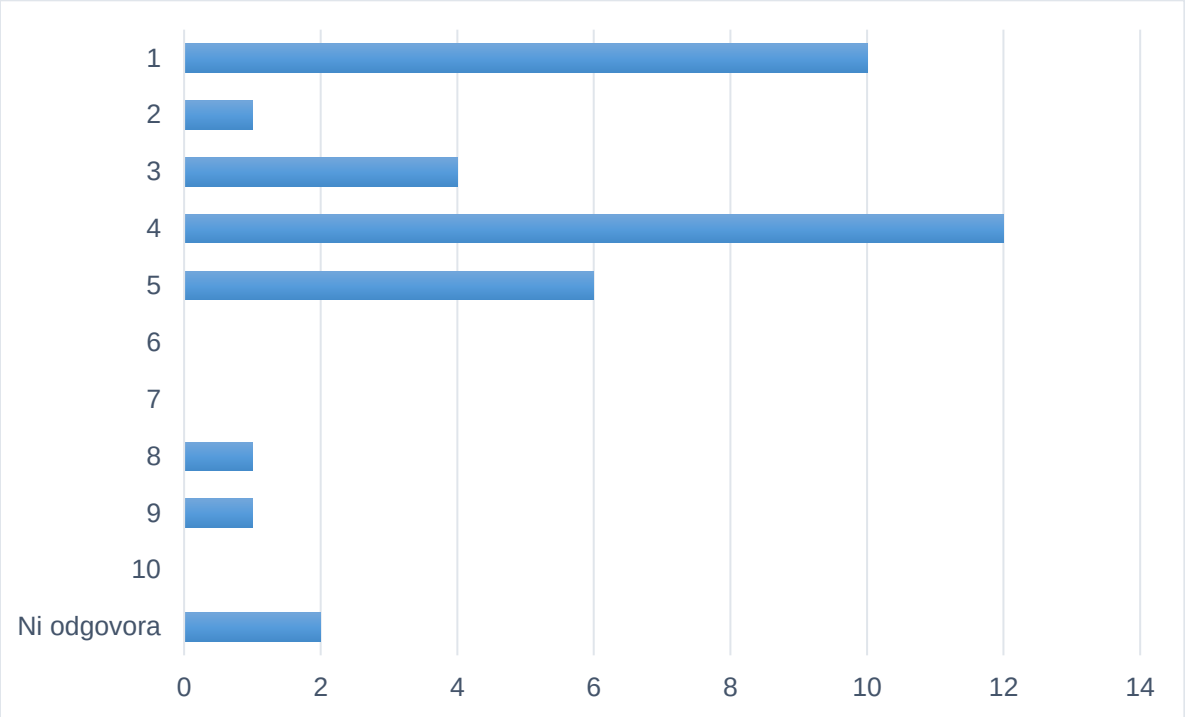

15. Kako mislite, da otroci prenašajo ločitev? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)

Tabela 21:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
10	1	4	12	6	0	0	1	1	0	2	37
27 %	3 %	11 %	32 %	16 %	0 %	0 %	3 %	3 %	0 %	5 %	100 %

Graf 21:

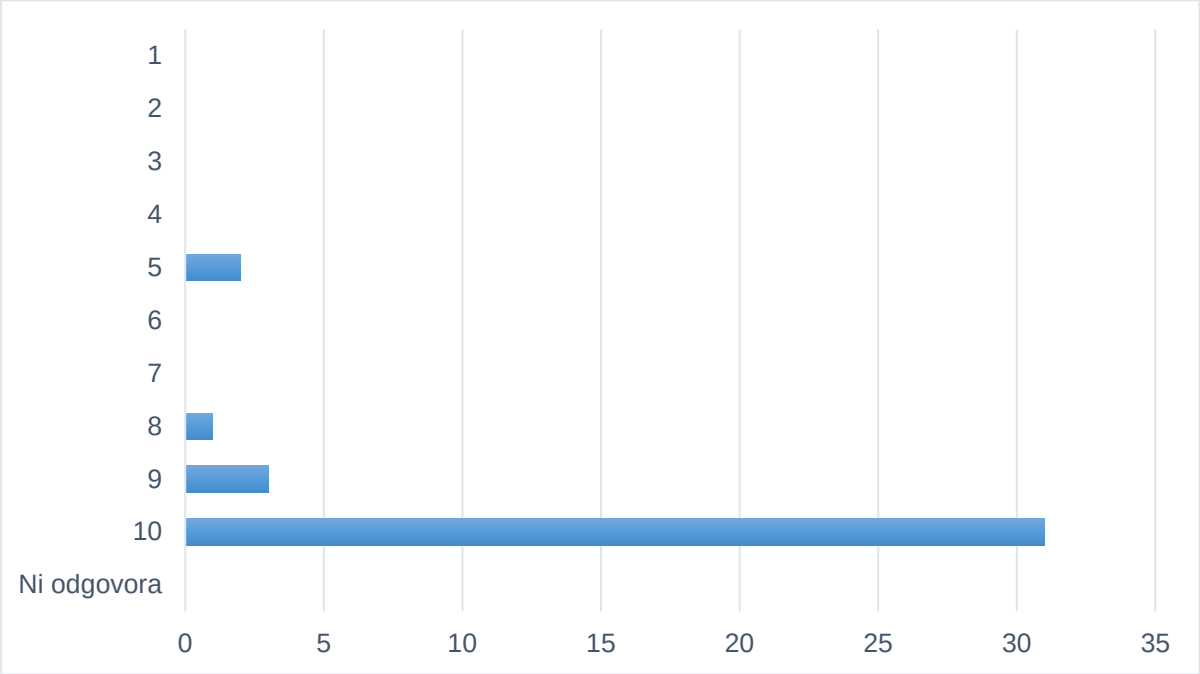

16. Kako pomembni so za Vas obiski otroka? (Označite na lestvici od 1 – sploh mi niso pomembni – do 10 – zelo so mi pomembni.)

Tabela 22:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
0	0	0	0	2	0	0	1	3	31	0	37
0 %	0 %	0 %	0 %	5 %	0 %	0 %	3 %	8 %	84 %	0 %	100 %

Graf 22:

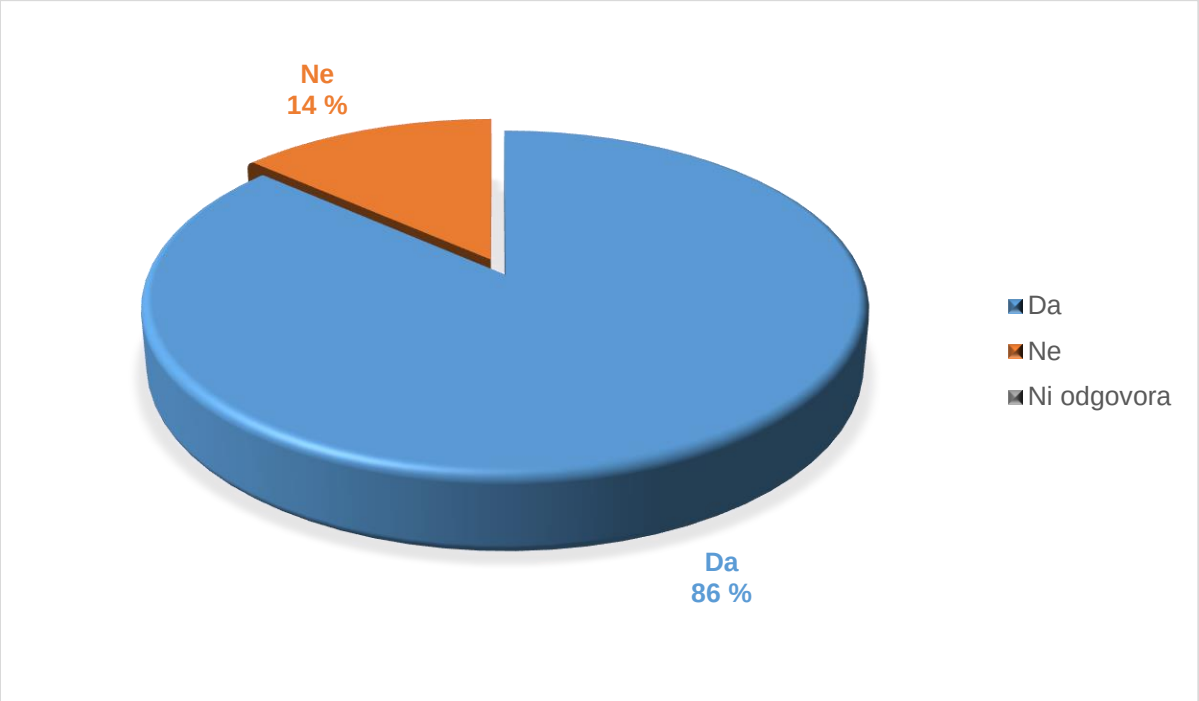

17. Ali ste pred nastopom zaporne kazni bili v partnerskem razmerju?

Tabela 23:

Da	Ne	Ni odgovora	SKUPAJ
32	5	0	37
86 %	14 %	0 %	100 %

Graf 23:

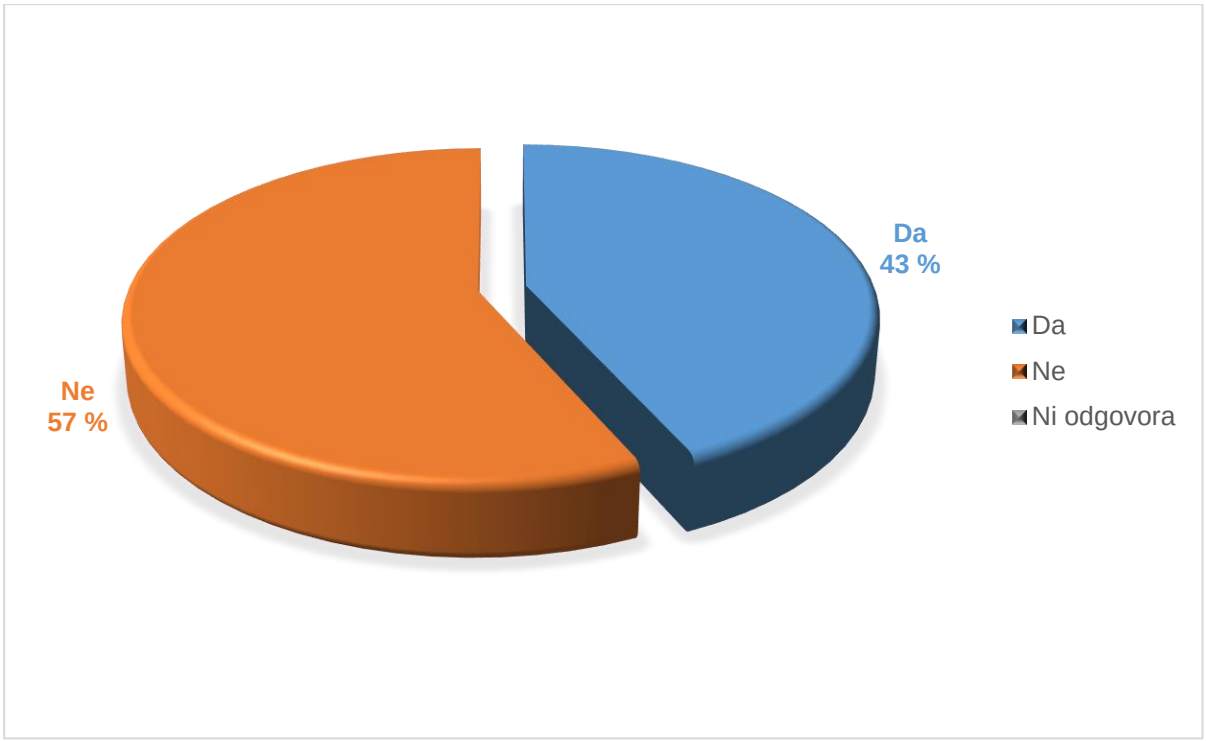

18. Ali ste v času prestajanja zaporne kazni ostali v partnerskem razmerju?

Tabela 24:

Da	Ne	Ni odgovora	SKUPAJ
16	21	0	37
43 %	57 %	0 %	100 %

Graf 24:

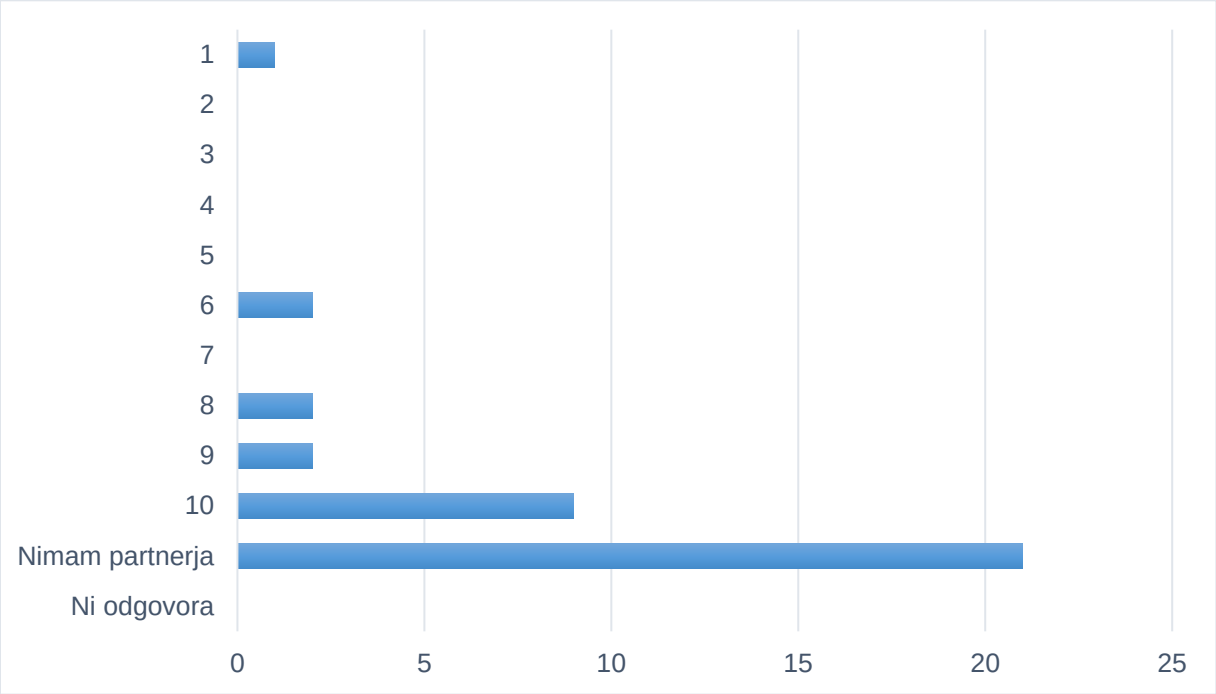

19. Koliko ste v stikih s partnerjem? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisva v stikih – do 10 – v stikih sva zelo pogosto.)

Tabela 25:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Nimam partnerja	Ni odgovora	SKUPAJ
1	0	0	0	0	2	0	2	2	9	21	0	37
3 %	0 %	0 %	0 %	0 %	5 %	0 %	5 %	5 %	24 %	56 %	0 %	100 %

Graf 25:

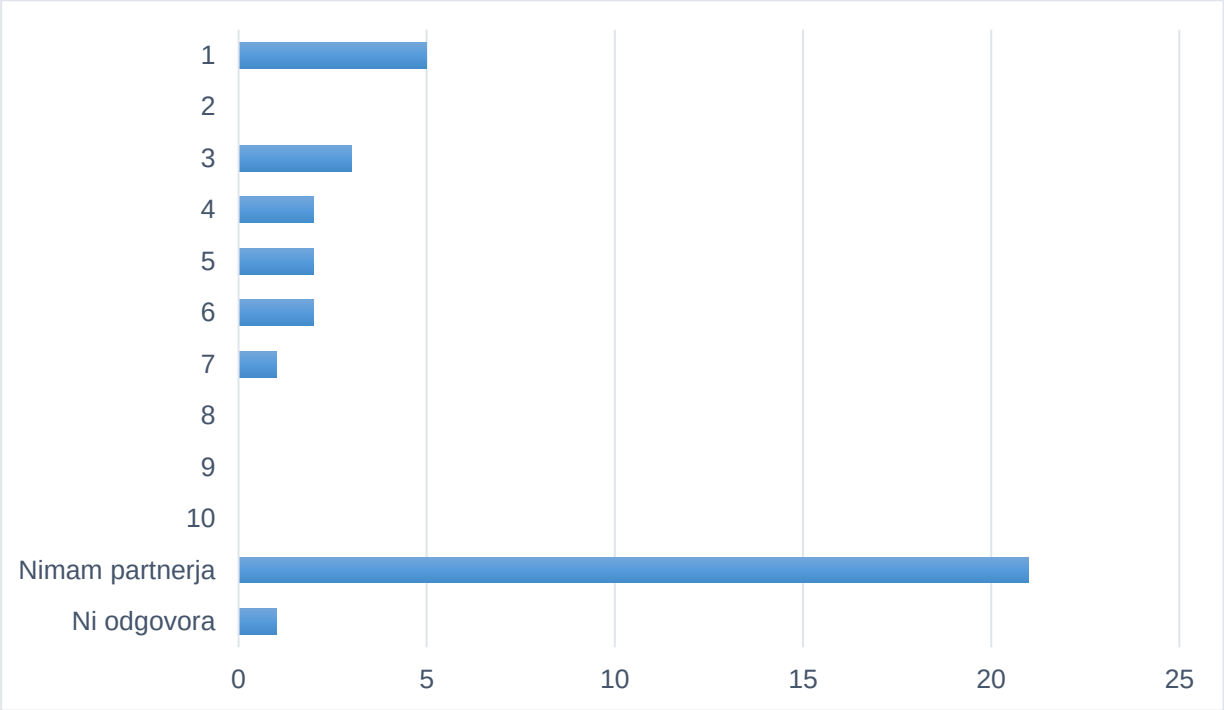

20. Kako prenašate ločitev od partnerja? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)

Tabela 26:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Nimam partnerja	Ni odgovora	SKUPAJ
5	0	3	2	2	2	1	0	0	0	21	1	37
14 %	0 %	8 %	5 %	5 %	5 %	3 %	0 %	0 %	0 %	57 %	3 %	100 %

Graf 26:

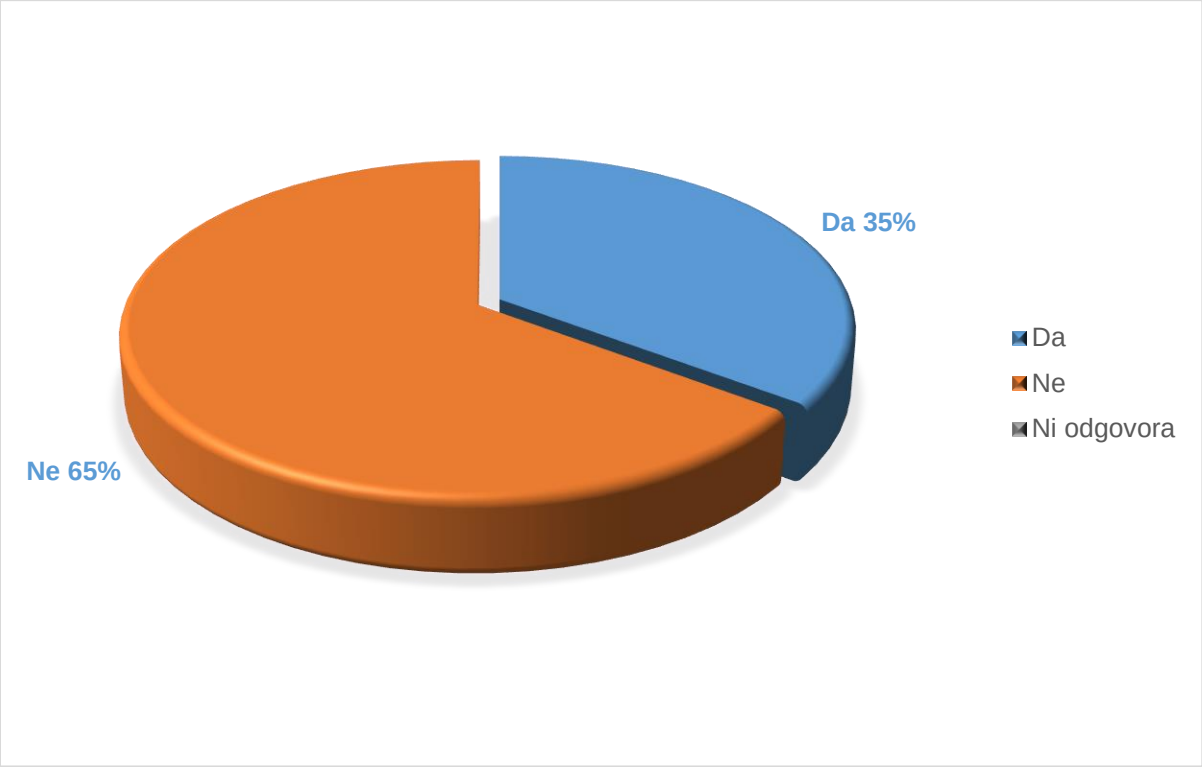

21. Ali mislite, da sedaj družba drugače gleda na Vas?

Tabela 27:

DA	NE	Ni odgovora	SKUPAJ
13	24	0	37
35 %	65 %	0 %	100 %

Graf 27:

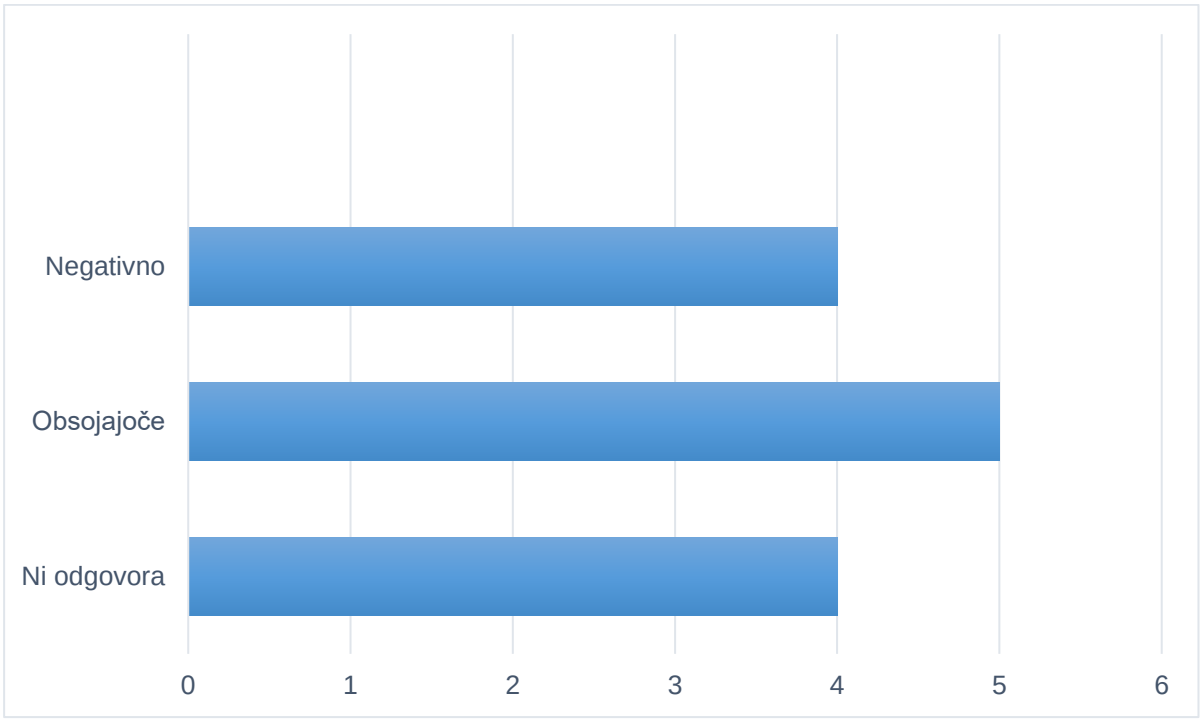

21 a) Če ste odgovorili z DA, navedite, kako.

Tabela 28:

Negativno	4	10 %
Obsojajoče	5	14 %
Ni odgovora	4	10 %
SKUPAJ	37	

Graf 28:

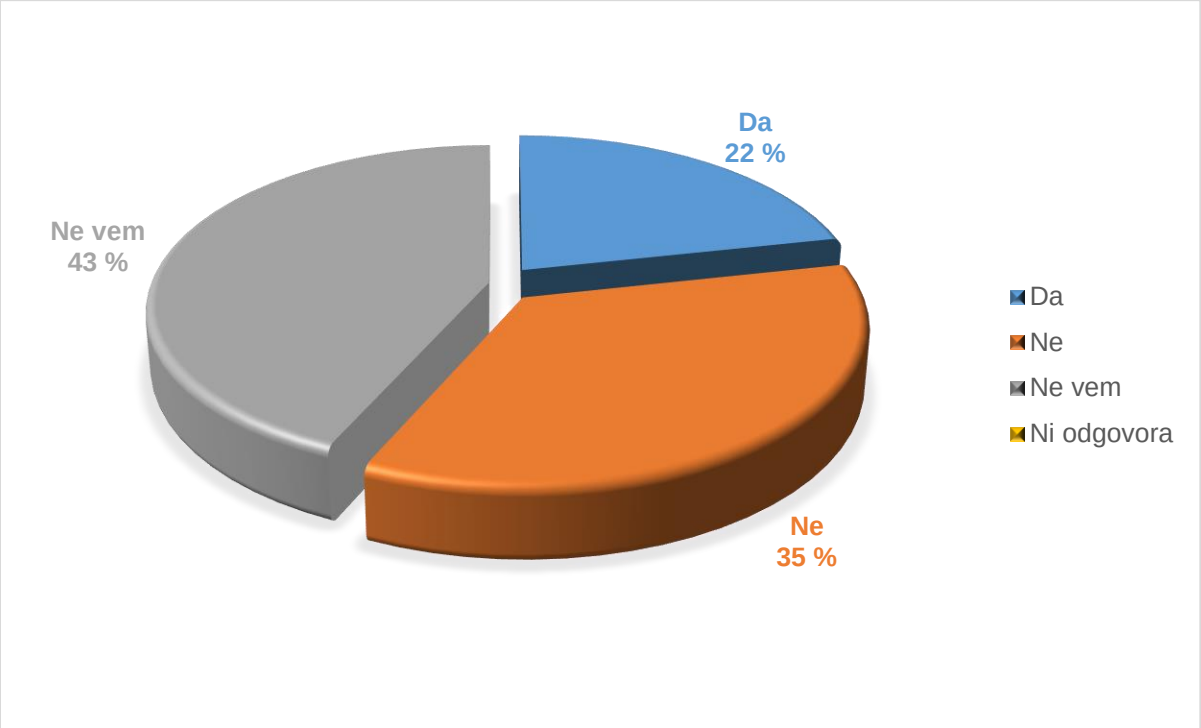

22. Ima otrok zaradi tega kakšne težave?

Tabela 29:

DA	NE	Ne vem	Ni odgovora	SKUPAJ
8	13	16	0	37
22 %	35 %	43 %	0 %	100 %

Graf 29:

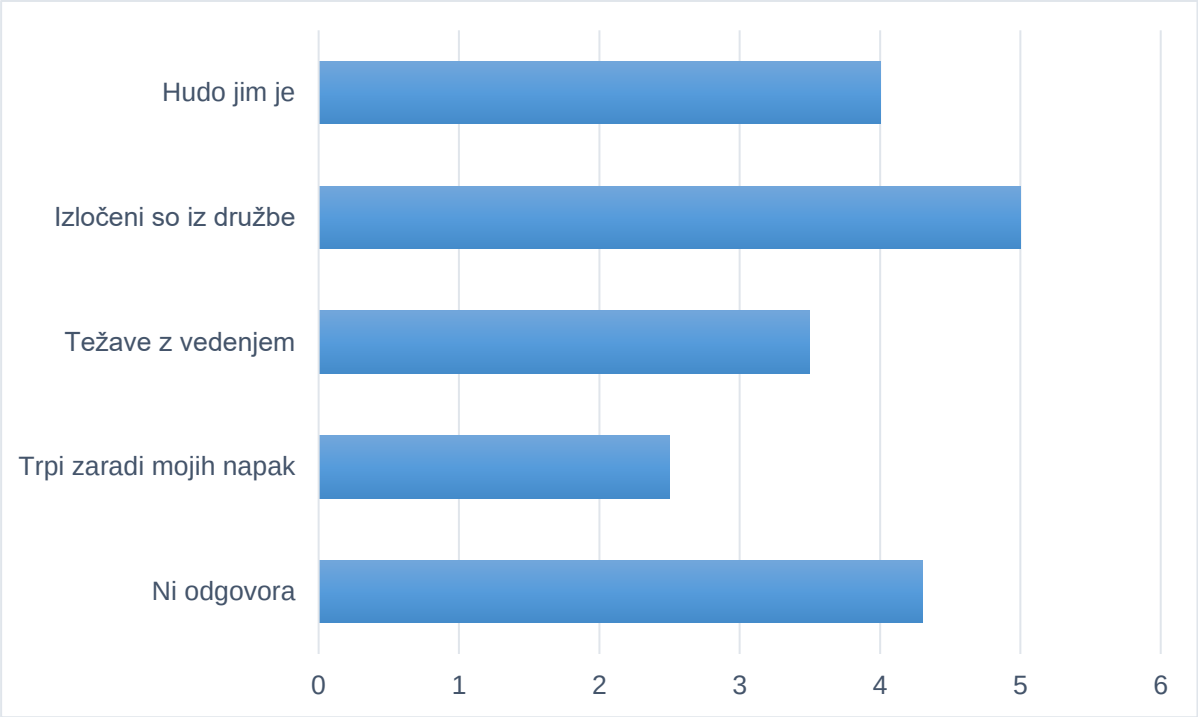

22a) Če ste odgovorili z DA, prosim, navedite, kakšne težave mislite, da ima.

Tabela 30:

Hudo jim je	4	11 %
Izločeni so iz družbe	5	14 %
Težave z vedenjem	3	8 %
Trpi zaradi mojih napak	6	16 %
Ni odgovora	2	51 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 30:

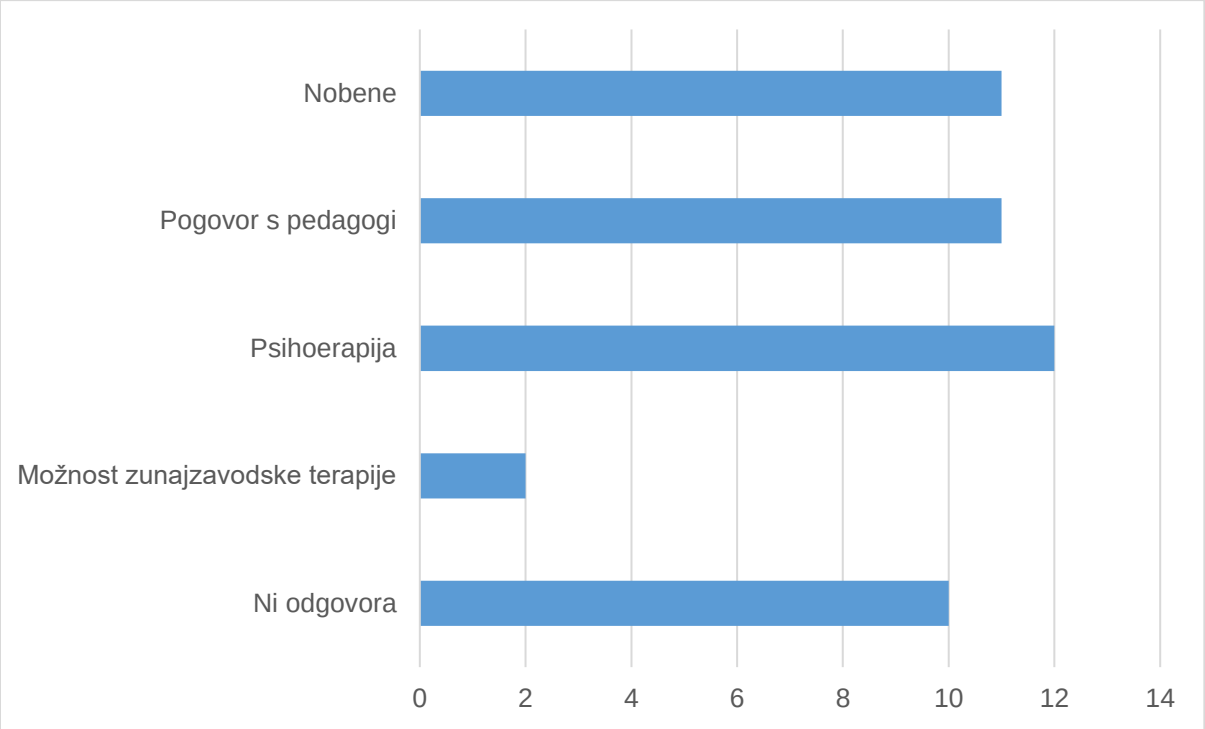

23. Kakšne oblike pomoči prejemate v zaporu za Vaše nadaljnje življenje?

Tabela 31:

Nobene	11	30 %
Pogovor s pedagogi	11	30 %
Psihoterapija	12	32 %
Možnost zunajzavodske terapije	2	5 %
Ni odgovora	2	5 %
SKUPAJ	37	

Graf 31:

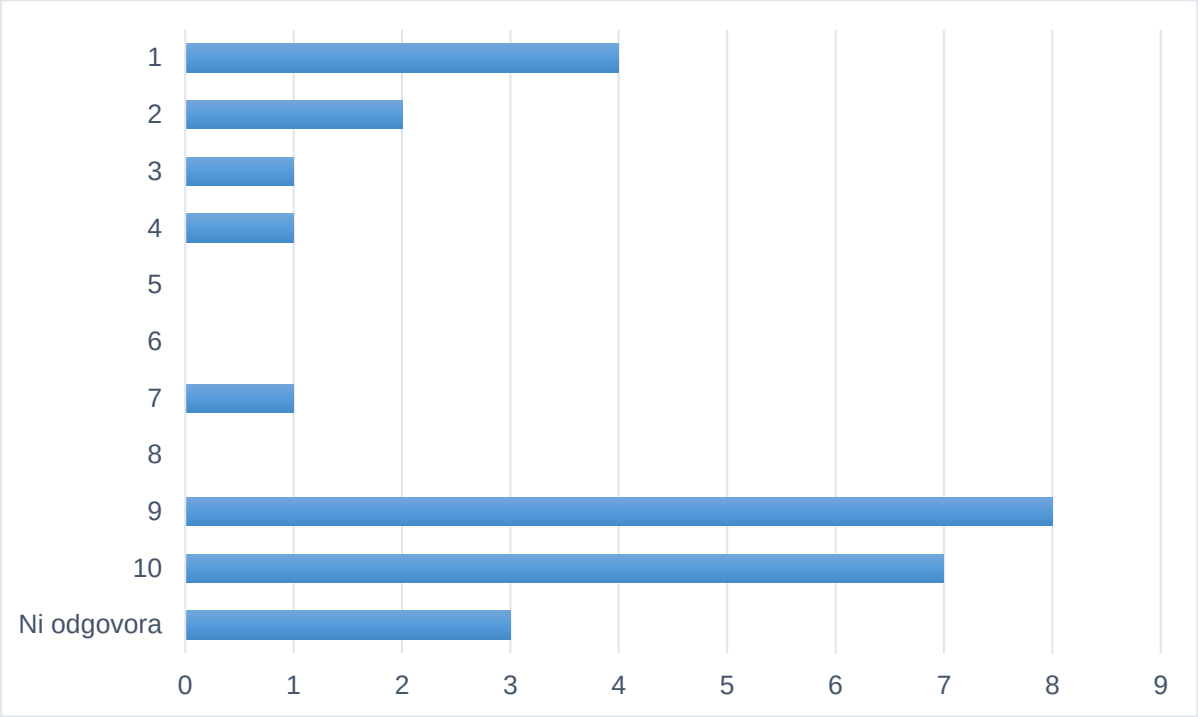

24. Je ta pomoč koristna? (Označite na lestvici od 1 – sploh ni koristna – do 10 – zelo je koristna.)

Tabela 32:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ni odgovora	SKUPAJ
4	2	1	1	0	0	1	0	8	7	13	37
10 %	5 %	3 %	3 %	0 %	0 %	3 %	0 %	22 %	20 %	34 %	100 %

Graf 32:

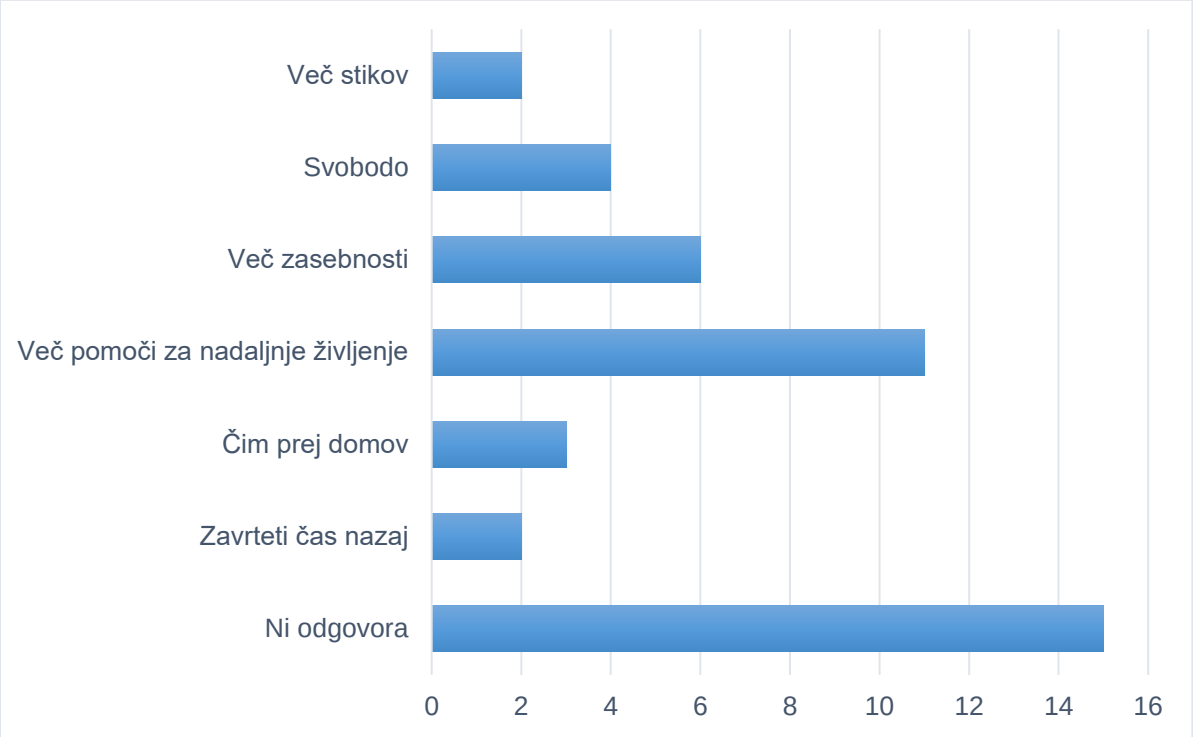

24a) Kaj bi si še želeli?

Tabela 33:

Več stikov	2	5 %
Svobodo	4	11 %
Več zasebnosti	6	16 %
Več pomoči za nadaljnje življenje	11	30 %
Čim prej domov	3	8 %
Zavrteti čas nazaj	2	5 %
Ni odgovora	15	41 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 33:

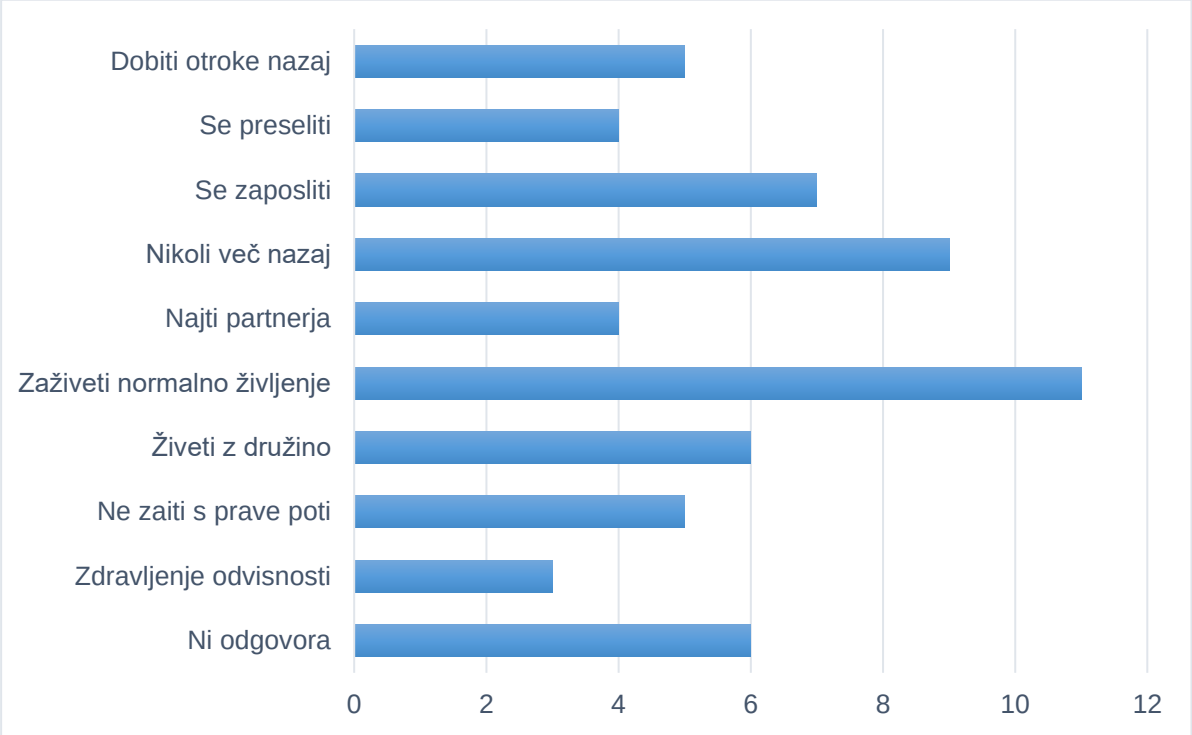

25. Kakšne načrte imate za prihodnost?

Tabela 34:

Dobiti otroke nazaj	5	14 %
Se preseliti	4	11 %
Se zaposliti	7	19 %
Nikoli več nazaj	9	24 %
Najti partnerja	4	11 %
Zaživeti normalno življenje	11	30 %
Živeti z družino	6	16 %
Ne zaiti s prave poti	5	14 %
Zdravljenje odvisnosti	3	8 %
Ni odgovora	6	16 %
SKUPAJ	37	100 %

Graf 35:

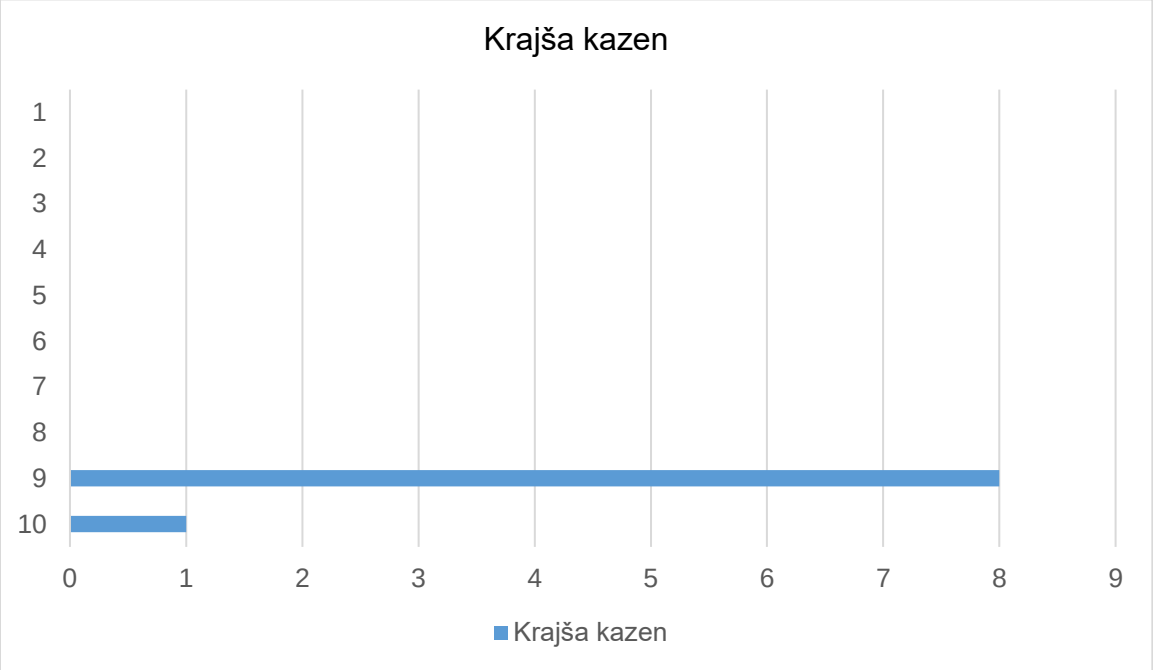
Vključenost v vzgojo glede na dolžino zaporne kazni:

Koliko ste vključeni v vzgojo otrok? (Označite na lestvici od 1 – sploh nisem vključena – do 10 – popolnoma sem vključena.)

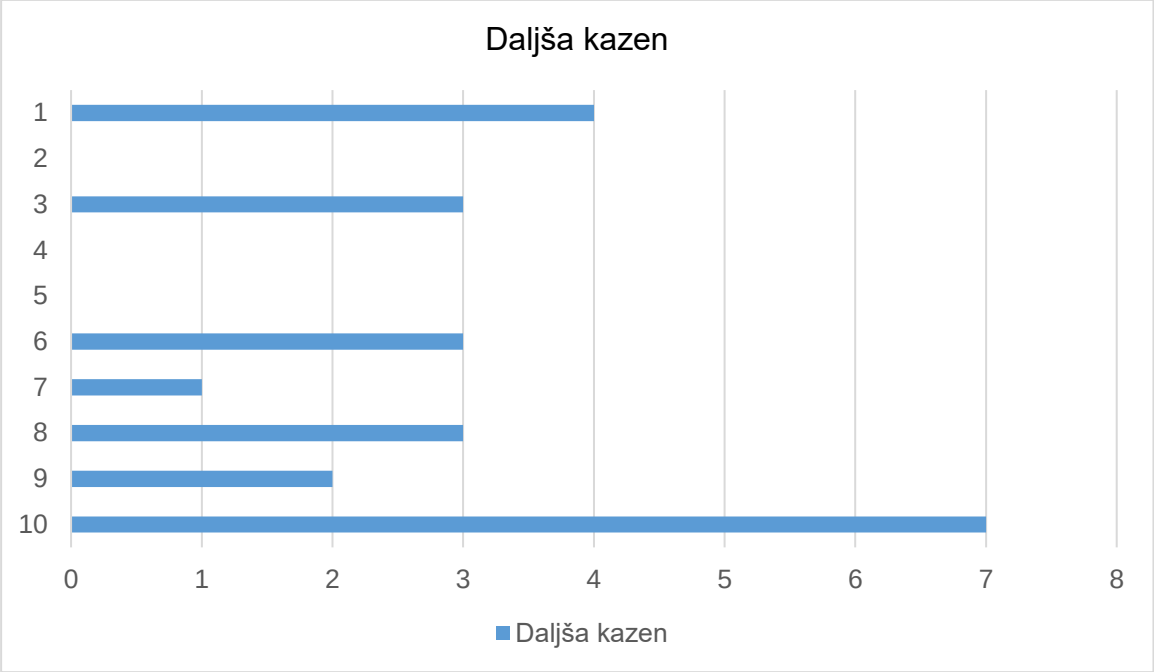
Tabela 35:

Lestvica	Krajša kazen (do 6 mesecev)		Daljša kazen (več kot 6 mesecev)	
1	0	0 %	4	11 %
2	0	0 %	0	0 %
3	0	0 %	3	8 %
4	0	0 %	0	0 %
5	0	0 %	0	0 %
6	0	0 %	3	8 %
7	0	0 %	1	3 %
8	0	0 %	3	8 %
9	8	22 %	2	5 %
10	1	3 %	7	19 %
Ni odgovora	0	0 %	5	14 %
SKUPAJ	**9**		**28**	

Graf 36:

Graf 37:

Hipotezo smo preverili s Pearsonovim hi-kvadrat testom

Ker je frekvenca v preveč celicah nič (minimalna pričakovana frekvenca pa je 5), hi-kvadrat testa ni mogoče izračunati.

Lestvica	**Krajša kazen (do 6 mesecev)**		**Daljša kazen (več kot 6 mesecev)**	
1 do 5	0	0%	7	19%
6 do 10	9	24%	16	43%
SKUPAJ	**9**		**23**	

Zaradi tega, smo ocene lestvice od 1 do 10 združili v dve kategoriji, in sicer: 1 do 5, 6 do 10 (odgovor 'Ni odgovora' ne upoštevamo kot veljavno vrednost)

Rezultat kaže, da spremenljivki torej nista statistično značilno povezani (X^2=1,951, df=1, p=0,162)

Na osnovi predstavljenega rezultata **H2 zavrnemo.**

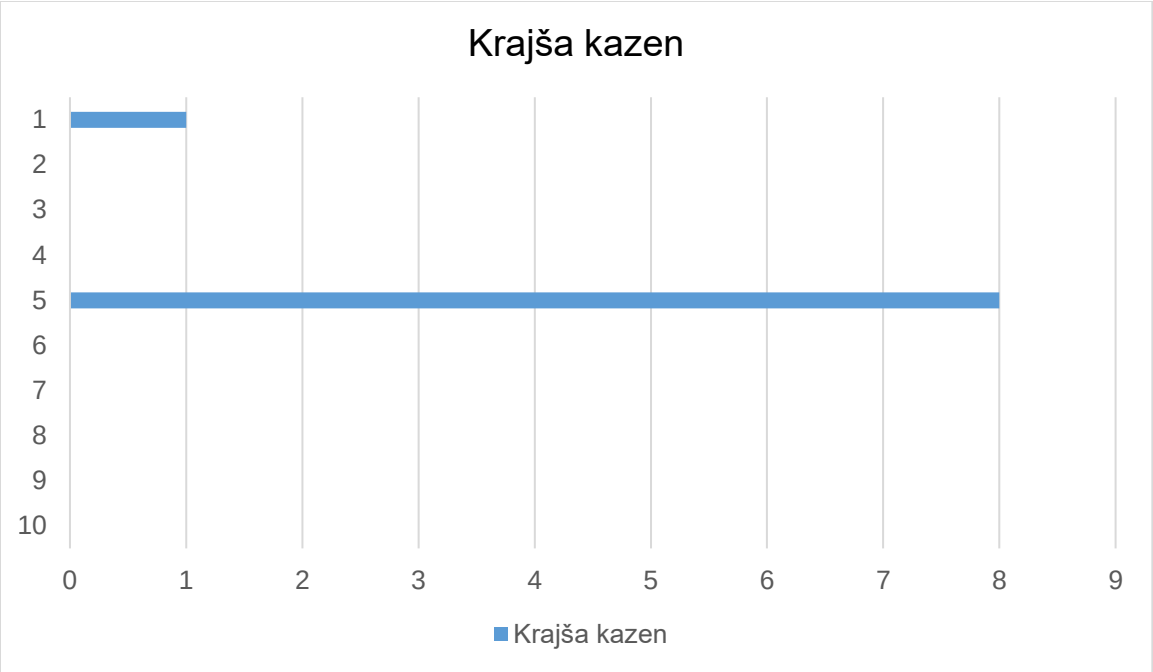
Spoprijemanje z ločitvijo od otrok glede na dolžino zaporne kazni:

Kako kot mati prenašate ločitev od otrok? (Označite na lestvici od 1 – zelo slabo – do 10 – zelo dobro.)

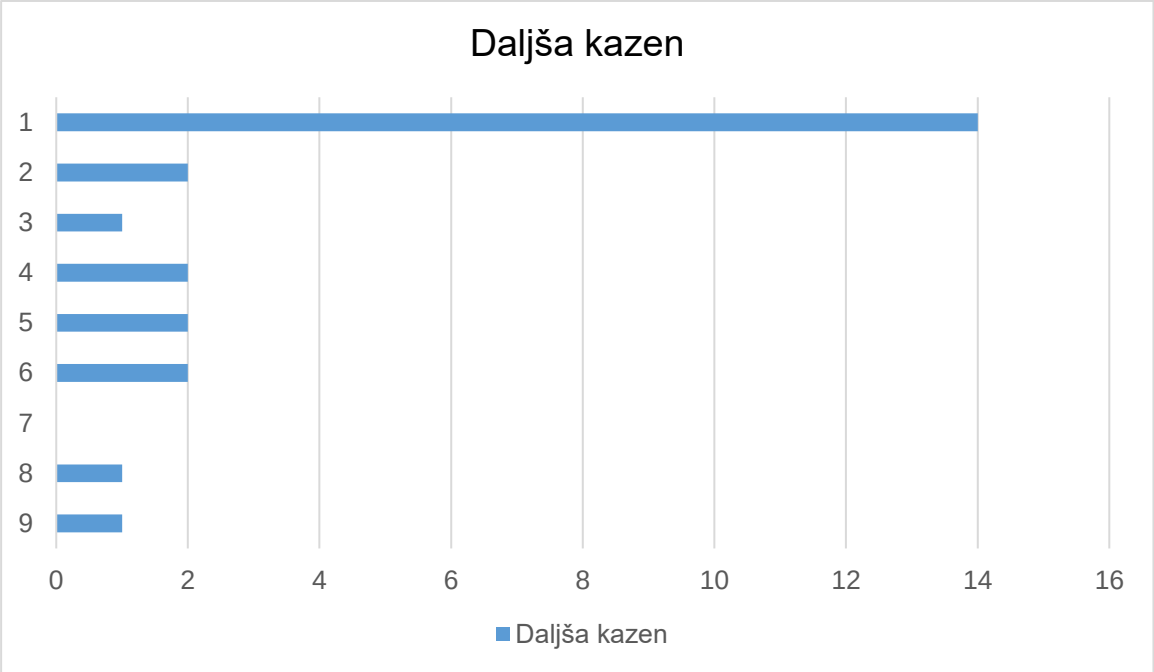
Tabela 36:

Lestvica	Krajša kazen (do 6 mesecev)		Daljša kazen (več kot 6 mesecev)	
1	1	3 %	14	38 %
2	0	0 %	2	5 %
3	0	0 %	1	3 %
4	0	0 %	2	5 %
5	8	22 %	2	5 %
6	0	0 %	2	5 %
7	0	0 %	0	0 %
8	0	0 %	1	3 %
9	0	0 %	1	3 %
10	0	0 %	1	3 %
Ni odgovora	0	0 %	2	5 %
SKUPAJ	**9**		**28**	

Graf 38:

Graf 39:

Hipotezo smo preverili s Pearsonovim hi-kvadrat testom.

Ker je frekvenca v preveč celicah nič (minimalna pričakovana frekvenca pa je 5), hi-kvadrat testa ni mogoče izračunati.

Lestvica	**Krajša kazen (do 6 mesecev)**		**Daljša kazen (več kot 6 mesecev)**	
1 do 5	9	24%	21	57%
6 do 10	0	0%	5	14%
SKUPAJ	**9**		**23**	

Zaradi tega, smo ocene lestvice od 1 do 10 združili v dve kategoriji, in sicer: 1 do 5, 6 do 10 (odgovor 'Ni odgovora' ne upoštevamo kot veljavno vrednost).

Rezultat kaže, da spremenljivki nista statistično značilno povezani (X^2=0,754, df=1, p=0,385).

Na osnovi predstavljenega rezultata **H5 zavrnemo.**

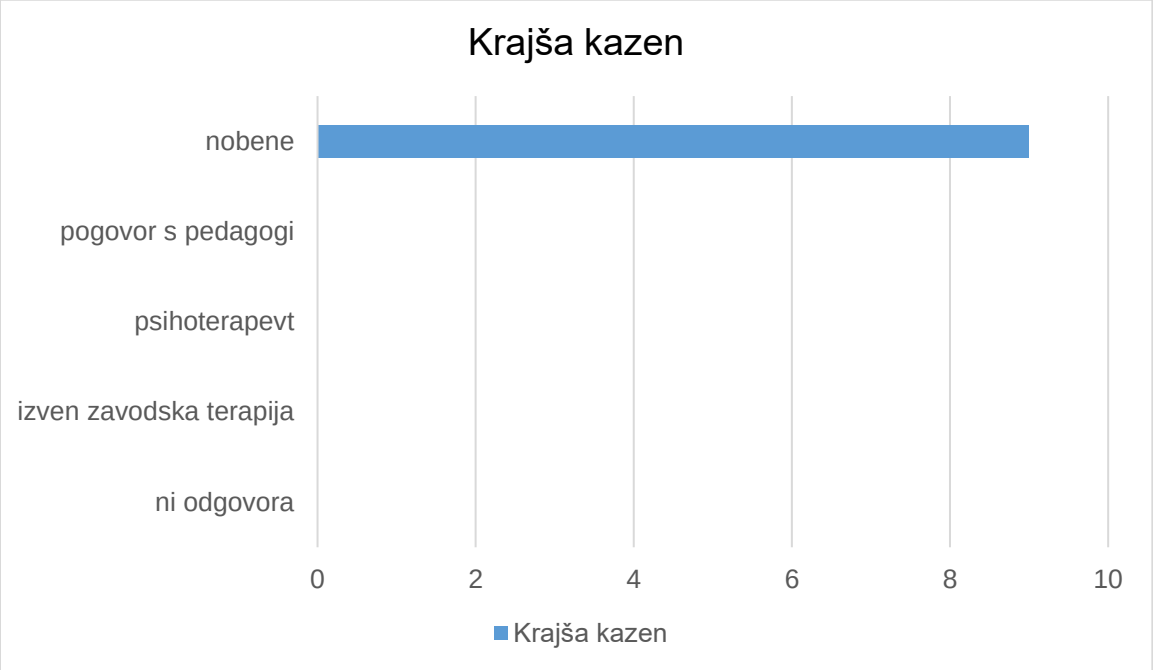
Pomoč, ki jo prejemajo obsojenke, glede na dolžino kazni:

Kakšne oblike pomoči prejemate v zaporu za Vaše nadaljnje življenje?

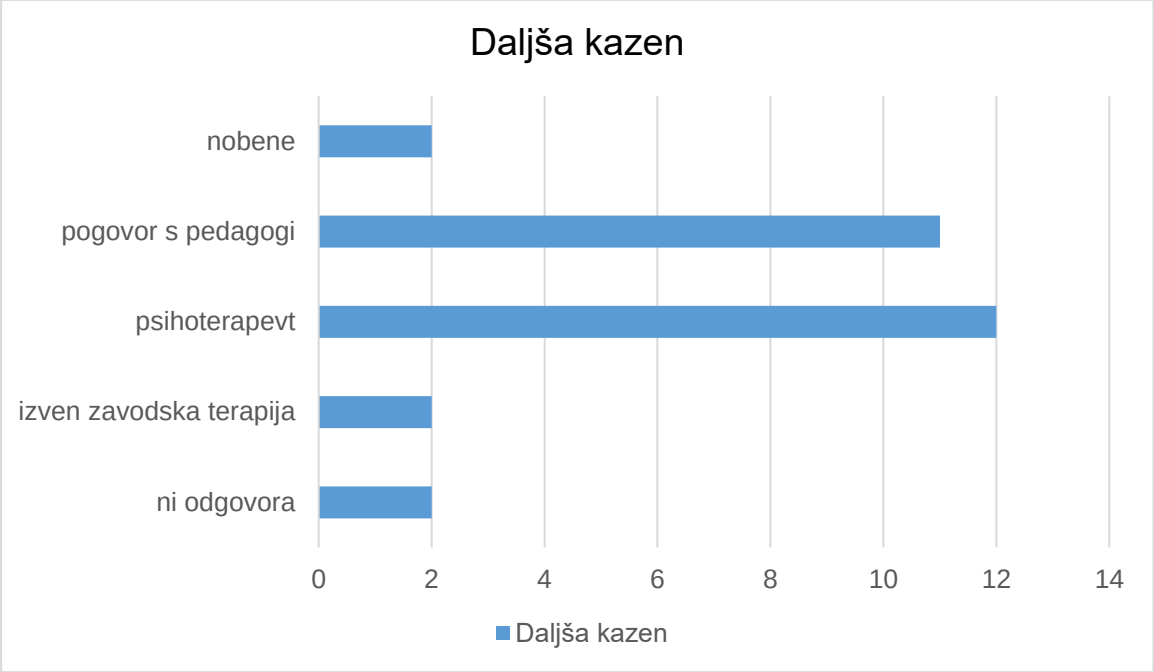
Tabela 37:

	Krajša kazen (do 6 mesecev)		**Daljša kazen (več kot 6 mesecev)**	
nobene	9	24 %	2	5 %
pogovor s pedagogi	0	0 %	11	30 %
psihoterapija	0	0 %	12	32 %
možnost izven zavodske terapije	0	0 %	2	5 %
ni odgovora	0	0 %	2	5 %
SKUPAJ	**9**		**28**	

Graf 40:

Graf 41:

Hipotezo smo preverili s Pearsonovim hi-kvadrat testom.

Rezultat kaže, da sta spremenljivki med seboj statistično značilno povezani (X^2=27,273, df=3, p=0,000).

Na osnovi predstavljenega rezultata **H8 sprejmemo – matere, ki jim je odvzeta prostost za krajši čas, prejemajo statistično značilno manj pomoči kot tiste z daljšo kaznijo.**